

DECA
QUÆSTIONUM
PUBLICARVM
REGNI.

IN QVIBVS
ECCLESIASTICA JURA, ET IM-
MVNITATES ECCLESIASTICI
STATVS ELVCIDANTVR.

Authore

ANDREA LIPSKI à Lipe, J.V.D.

Scholastico Cracoviens. & Plocens.

Custode Gnesnens. S.R.M. à Secretis.

Cum speciali Privilegio Sac. Reg. Majest.

Polonia & Svecia.

DANTISCI,
SVMPTEBVS GEORGII FÖRSTERI,

ANNO MDCCXLVII.

QUESTIONUM

PYBICARVM

REONI

ECCEPSTANTIA IARA ET IM

M/... ..

STATVS ELICIDANTVM

V.D.

... ..

XVII - 4059 - III

... ..

SERENISSIMIS PRINCIPIBUS
AC FRATRIBUS.

JOAN. CASIMIRO
SECUNDO GENITO,

JOAN. ALBERTO
TERTIO GENITO,

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI
PRINCIPIS, DOMINI

D. SIGISMUNDI. III.
POLONIÆ ET SVECIÆ
REGIS, &c. &c.

F I L I I S

Dominis meis Gratosissimis

S. P.

NON est sanè, Serenissimi & Excellentis-
simi Principes, quòd mirum cuiquam vi-
deatur, me primum inter omnes tam gra-
vi & arduo negotio tenellam istam etatem
vestram, non solum præoccupare voluisse,

A 2

sed

Sed & etiam huic operi meo, in quo seriae quaedam, minusque aetati vestrae aridentes, de controversiis inter statum Ecclesiasticum & secularem quaestiones continentur, Patronos praecipuos & singulares elegisse. Nam huius mei consilii non aliam fuisse rationem ingenuè profiteor, nisi quòd unicè id cuperem, ut ab ipsis quasi incunabulis, priscam religionem, quam à Serenis. pientissimisque illis majoribus & parentibus vestris accepistis, & in qua nunc à Serenis. Regina insigni pietate religioneque praedita, matre vestra, omni cura & studio educamini, ita imbibatis & addiscatis, ut illius amore inflammati, Ecclesiasticum quoque ordinem, qui Catholicae Romanae fidei praest, commendatum habeatis, ac diligatis. A teneris etenim assuescere multum est, ut praecclare dixit ille. Ego sanè, quòd amplior est Majorum vestrorum majestas & celsitudo, ex quibus produsse tot orbis Christiani Monarchas admiramur; quòd magis excellens Serenissimorum parentum vestrorum pietas, quòd sanctior educatio vestra, quòd denique indoles vestra multis praestantissimis Dei muneribus adornata, praecclarior est, hoc majorem atque certiorrem spem animo concipio, futurum ut cum eminentissimorum Majorum vestrorum, à quibus non prosapiam tantummodò Regiam, sed etiam augusta illa nomina CASIMIRI & IOANNIS ALBERTI fausto omine ducitis, vestigiis incesseritis, eorum laudem atque decus sempiternum, non equare modò, verum etiam superare poss-

re possitis. Quam ut vobis largiatur Dominus IESU
sapientiam & gratiam, qua & ipse dum puer esset pro-
ficiēbat apud Deum & homines, divinam ipsius bonita-
tem precor. Vivite igitur incolumes, & in spem Regno-
rum egregie in omni genere virtutum crescite inclyti HE-
ROES atque magna REGUM propago.

Serenitatum vestrarum

Devotiss. atque addict. Servitor.

ANDREAS LIPSKI à Lipe J. U. D.
Scholasticus Cracovien. & Plo-
cen. Custos Gnesnen. S. R. M.
Secret.

INDEX

INDEX QUÆSTIONVM.

- I. De decimis, & quo jure decimæ in Polonia Ecclesiastico ordini debeantur?
- II. Suspensio decimarum ad compositionem inter status, an jurebus Ecclesiastici ordinis derogare possit, necne?
- III. De jurisdictione Ecclesiastica, & an causæ decimarum coram seculari judice tractari debeant?
- V. De foro Spiritualium, & an Clerici coram judice sæculari conveniri debeant?
- V. Consuetudo & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam promulgata, utrum de jure valeant, necne?
- VI. Statuta & Constitutiones Regni de Annatis Romanæ Curix dene-gandis, an juri sint consentaneæ, necne?

VII.

VII. Vtrum ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur, & an subditi illorum, puta Sculteti & Advocati ad expeditionem bellicam cogi possint?

VIII. An articulus Confœderationis Anno D. 1573. de pace inter disidentes in religione tenenda, sub Interregno editus, & in volumen Constitutionum Regni insertus, legis vim habeat, necne?

IX. De jure patronatus atq, Cortefanis, & an aliquando patroni jure præsentandi privari possint?

X. De præscriptionibus, & an res seu bona Ecclesiæ præscriptione acquirantur?

21

SVM

Admvs Johannis de K...
C... ..

SUMMA
PRIVILEGII REGII.

VLADISLAUS IV. Dei gratia Rex Poloniae & Sveciae, Magnus Dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae. Czernichoviae Livoniaeque &c. &c. &c. Diplomate suo sanxit, ne quis Observationes Practicas ANDREAE LIPSKI à Lipsi, Episcopi Cracoviensis, intra triginta annos, in Regno Poloniae Magnae, Ducatu Lithvaniae, caeterisque annexis Ditionibus excudat, aut alibi terrarum locorumve excusas, in hoc Regnum Magnum, Ducatum Lithvaniae inferat, venalesque exponat, praeter GEORGII FÖRSTERI Bibliopole Regij voluntatem. Qui secus faxit praeter confiscationem exemplarium viginti, Marcarum puri auri, cujus medietas Fisco Regio, altera Delatori cedere debet, pro libris sic illatis solvendarum poena mulctabitur, uti latius patet ex literis datis Varsaviae 26. Mensis Aprilis, Anno 1645.

Vladislaus Rex.

ADAMVS JOHANNES de KOMOROW,
Can. Grae. Regens Cancell.

QVÆSTIONVM PVBLICARVM

ANDREAE LIPSKII DECAS.

QVÆSTIO I.

De Decimis, & quo jure Decimæ in Polonia Ecclesiastico Ordini debeantur.

SUMMARIÆ.

1. Decima, utrum sint de præcepto, necne?
2. Decimas juris divini, non autem positivum esse probatur.
3. Præceptum de Decimis quale fuerit.
4. Populus Novi Testamenti ad majorem perfectionem obligatur, quàm populus veteris testamenti.
5. Decimæ autoritate Conciliorum probari possunt.
6. Religiosi & alij Prædicatores conscientiam penitentibus, & auditoribus de solutione decimarum facere debent.
7. Decimas jure gentium deberi, probatur.
8. Decimarum antiquissima fundatio à Miecislao, & aliis Regibus Poloniae Ordini Ecclesiastico facta.
9. Historicorum testimonio standum esse, ostenditur.
10. Jaroslai Archiepiscopi Gesnens. de decimis sententia autoritate Castmiri Regis comprobata.
11. Vladislai Jagellonis, & aliorum Regum, Privilegiorum Ecclesiastici Ordinis confirmatio.
12. Ludovici Regis Privilegium non facit immunem Nobilitatem à solutione decimarum.
13. Jus decimarum, Ecclesiasticus Ordo etiam specialibus & particularibus Privilegiis probare potest.
14. Decimarum jus Bullis Pontificum probatur.
15. Regalia bona à decimis non sunt libera, multominus Nobilium libera esse debent.
16. Ecclesiasticus Ordo, jus decimarum præscriptione longissima acquisitum habet.
17. Libri Beneficiorum unde habeant originem, & que illorum sit autoritas.
18. Libri Retaxationum quando, & quam ob causam conscripti.
19. Decimæ Ecclesiis seu beneficiis ab Episcopis collatæ sunt.
20. No-

20. *Novalium decima Episcopis debentur.*

21. *Immunitas à solutione decimarum præscriptio acquiri non potest.*

22. *Excusatio Authoris de prolixitate questionis.*

I. **D**ecimas, *ante legem quidem Moyfi fuisse sub consilio; at in lege sub præcepto, nulli dubium est: ita enim de his divinam Majestatem ordinasse & præcepisse, probatur multis sacræ scripturæ locis. Et primùm Exodi cap. 27. *Decimas & primitias tuas non tardabis offerre primogenitum filiorum tuorum dabis mihi, &c.* Et Levit. cap. ultimo: *Omnes decima terræ, sive de pomis arborum, sive de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur. Non eligetur bonum nec malum, nec cum altero commutabitur &c.* Item Num. cap. 18. *Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israël, in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculo federis.* Deuter. cap. 14. *Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui nascuntur in terrâ.* Ac denique Malach. cap. 3. *Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit tibi in domo mea, & probate me, super hoc dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cæli, & effundero vobis benedictionem usque ad abundantiam. Et increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terræ vestre, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exerci-*

tuum. Unde satis liquidò constat, decimas ab ipso Divino numine idè constitutas esse, ut persolvantur à populo Israël, filiis Levi, pro ministerio in quo deserviebant ei in tabernaculo, prout in cap. *Decimas*, ibid. *Decimas à populo Sacerdotibus ac Levitis esse reddendas divine legis sanxit autoritas.* 16. qu. 1. disponitur. Ac proinde* eas esse juris divini, & præcepto ad eas solvendas omnes obligari, exploratissimi juris esse text. in cap. tua 25. ibi. *Neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur.* Et in cap. in aliquibus, 32. ibi. *Illæ quippe decima necessario solvende sunt, quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.* titul. de decimis primitiis, & oblat. apertissimè probant. Nec moveor quorundam non postremi nominis Theologorum opinione, qui decimas nunc non esse de præcepto, & per consequens, nec jure divino, sed positivo humano eas deberi, existimant, idq; ex ea ratione, quòd quemadmodum ante legem à Moyse datam, decimæ non erant de præcepto, sed tantum de consilio; ita & nunc in lege gratiæ, cum videlicet jam veteris illius legis auctoritas, morte Christi abolita sit: tum verò, quòd non sint renovatæ aliquo præcepto testamenti novi, non aliter eas deberi, nisi de consilio, dicendum esse videtur. Nam quamvis

vis leges Moyſis judiciales & ceremoniales, Chriſtianos obligare non poſſunt: attamen morales, etiam in nova lege neceſſariò omnes ligant. Præceptum verò illud * de de decimis primò & principaliter erat morale, utpotè jure divino; & naturali ratione inductum, quæ dictat neceſſaria miniſtranda eſſe à populo miniſtrantibus in cultu divino: *dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Matth. cap. 10. Quamvis, quo ad quoram ſeu determinationem certæ partis, ad judiciales etiam leges decimæ pertinere videantur, quæ etſi obſervari poſſunt, aut nò obſervari, ſi tamè lege aliqua, ſive Eccleſiaſtica ſive ſeculari, ac multò magis divina conſtituantur, ad earum obſervantiã omnes neceſſariò obligari. S. Th. 22. qu. 87. probat. In nova etiam lege Evangelii, jus illud vetus renovatum eſſe, vel inde dici poteſt, quod Luc. cap. 11. & Matth. 23. Salvator ipſe docet, his verbis: *Vae vobis Scriba & Pharifæi hypocrite, qui decimatis mentha & anetum, & cyminum, & reliquiſtis quæ graviora ſunt legis judicium ac miſericordiam, & fidem, hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Quinimò * cùm populus novæ legis obligetur, ad majorem perfectionem, quàm populus veteris teſtamenti, juxta dictum Chriſti: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra plusquam Scribarum & Pharifæorum &c.* Matth. cap. 5. maxime

verò quòd non minoris ſit dignitatis miniſterium novi teſtamenti, quòd à Clericis & Sacerdotibus hodie exhibetur populo Chriſtiano, quàm olim fuit miniſterium veteris teſtamenti, teſte Apoſtolo, 1. Cor. 3. Idcirco meritò, & optima ratione dicendum videtur, quòd hoc Dei inſtitutum & præceptum, magis Chriſtianos, quam Judæos ſtringere debeat. Quo argumento ſanctos quoque Patres uſos fuiſſe, Sancti Clementis, D. Petri diſcipuli & ſucceſſoris exemplum docet, lib. 2. Apoſt. Conſt. cap. 29. & ſequent. Et authoritate S. Hieronymi ſerm. 219. de Tempore, comprobatur. *Quod de decimis, inquit, primitiisq; dicimus, qua olim dabuntur à populo ſacerdotibus atque Levitis, in Eccleſiæ quodq; populis intelligitur. quibus præceptio eſt; non ſolum ſolum decimas & primitias dare, &c. id qui non fecerit, Deum deſraudare & ſupplantare convincitur.* Ut interim taceam * de perpetua ab Apoſtolorum temporibus decimas pendendi conſuetudine, vel ipſa ſanctorum Conciliorum authoritas divino jure nixa, idipſum cuius ſatis manifeſtò declarat. Nam (ut alia brevitatibus cauſa præteream) in Concilio Moguntinè. tempore Caroli Magni celebrato, cap. 38. ſic dicitur. *Admonemus atq; præcipimus, ut decimas de omnibus dari non negligatur quia Deus ipſe ſibi dari conſtituit.* Ex quibus

- quibus liquidò constat, decimas à Deo, tam in veteri quam in novo testamento, ordinatas & imperatas esse, ita ut eas juris divini, non autem juris positivi humani, esse necessariò fatendum sit. Ac proinde *
 6. ex ordinatione Ecclesiastica, si religiosi, aut alii quipiam sacerdotes scientes omittunt facere de hoc præcepto conscientiam sibi confidentibus, aut si aliquid dicunt etiam in privato, quo aliquis retrahatur à solutione decimarum, gravissimè peccant, & pœnam excommunicationis incurunt, de quo est expressus textus in cap. Cupientes. in fin. tit. de pœnis in Clement. Ubi etiam religiosi & aliis prædicatoribus injungitur, sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ, ut quoties prædicabunt, & confessiones audient, conscientiam auditoribus & pœnitentibus de decimis solvendis facere non omittant. Doceri etiam posset,
 7. *Decimas jure gentium introductas esse, si quidem ex historiis prophetanis constat, populos etiam vera Dei cognitione carentes, suis tamen Principibus & Sacerdotibus, decimas quasi debitum quoddam naturale pensitasse, ut videre est apud Plin. lib. 12. cap. 14. & 16. Plutarch. in problem. 17. & in vita Syllæ, Macrob. lib. 3. Satur. cap. 1. & 2. Herod. lib. 1. Cùm enim natura eam notionem inculpserit hominum menti-
 bus, ut iis, qui nobis operam & ministerium præstant, præmia debeantur, eadem quoq; admonente facile possumus judicare, sacerdotibus, qui in populi gratiam multum studij laborisque impendunt, alimenta esse tribuenda. Et unde Regibus veterigalia seu tributa, militibus stipendia deberi judicamus; inde quoque sacerdotibus decimas esse per solvendas cognoscimus, cum iis veluti subsidiis vitam sustentare debeant. Ac ne quis dubitare, forte possit, hæc ita se habere, vel ipsius Abrahami exemplo, qui sacerdoti Melchisedeco decimas dedisse, memoratur, facile convinci potest. Sed cùm quidam * rerum præsertim patriarum nimis religiosi observatores jura hæc Gentium & Canonica, tanquam exotica & peregrina à majoribus & consuetudinibus hujus Regni prorsus aliena esse existiment, ut potè nostris hominibus, Regum suorum Constitutionibus, propriisque Statutis & consuetudinibus pro jure utentibus: idcirco missis hisce, jam necessariò antiquissimorum optimorumq; Principum & Regum Poloniae legibus & institutis, decimas Ordini Ecclesiastico esse adscriptas, probandum erit. Ac in primis Miecislaus, suscepto Poloniae hæreditario Principatu, Anno à Christo nato 965. in fidem Christi sacro baptismatis lavacro initiatus, tanta religionis Christianæ propagandæ

gandæ cupiditate flagravit, ut multis statim templis à se ædificatis, censibus, & amplissimis possessionibus, eas locupletaverit; Episcopis institutis, decimas frugum omnis generis, tam de suis, quam suæ Nobilitatis adeoq; plebis agris, edicto perpetuo iisdem adscripserit, teste Cromero in vita ejusdem Micicislai, Dlugosfo, & aliis. Hanc autem Micicislai piissimi Principis, decimarum ordinationem seu institutionem, cæteri, qui ipsum secuti sunt Reges, non solum approbarunt; verum etiam gravissimis pœnis, in eos, qui in pendentis decimis Clero difficiles se præberent, animadverterunt; quod Boleslaum cognomento Chrobry, (qui anno salutis 997. regni gubernacula suscepit) tecisse, idem Cromerus attestatur his verbis: *Nulla autem in re Boleslaus erat severior, quam in contemptu religionis, templorum profanatione, & sacerdotum injuriis atque contumeliis vindicandis; ad quæ facinora cum pleriq; Equestris Ordinis homines, partim pristina impietatis consuetudine, partim licentia militari incitati ferrentur, & decimarum quoq; onus detrectarent, sacerdotesq; pulsarent, in auctores quidem pœna capitis animadvertit, ceteros partim verberibus, atq; minis castigavit.* Hæc Cromerus, sed & Dlugossius de eodem Boleslao, hæc memoria prodidit: *Nullatenus passus est, inquit. decimarum manipulariū*

pro Ecclesiis & ministris Dei in universis Principatibus suo imperio subiectis, solutionem, aut varietate aliqua diminui, aut indubium aliquatenus revocari, sed decrevit & mandavit, illam esse perpetuam & perennem- varia ultionis divine flagella filiis, nepotibus, successoribusq; suis interminans, si per quempiam illorum præfatarum decimarum contingeret solutionem intercipi, transmutari, vel rescindi. At fortè * quis hæc Historica esse dicet, eaq; minoris fidei & auctoritatis esse, studio contradicendi allegabit? Fateor testimoniis historicorum, iisq; omni exceptione majoribus ea probari; at proferat ille mihi statutum, aut legem unam aliquam illius temporis, & tunc sententiæ hujus assertor, faciliè palmam obtinebit: sed verius est, nullas eo tempore, nedum leges scriptas, sed vix aliquas literas apud gentem nostram extitisse. Nam, ut Cromerus lib: 1. c. 3. refert, *vix dum sexcenti aut septingenti anni sunt, ex quo Slavica sive Bulgarica gens literas vix cum religione Christiana amplexa est.* Equidem, qui huic tam præclaro atque illustri Historicorum testimonio fidem abrogare velit, eum gentis quoque suæ originem, & res gestas omnes dubias, incertasq; redditurum existimo. Tali igitur testimonio, hoc est publicis monumentis in primis probatum est, Ecclesiasticum ordinem, ad exigendas decimas jus

firmum perpetuumq; habere non artificio aliquo comparatum, sed unâ cum Christi fide fundatum, & ab omnibus Regibus & Principibus constantissimè observatum. Verùm enim verò * Boleslai vestigiis insistentens Casimirus Magnus, cùm An. 1369. exorta controversia in Minori Polonia esset, inter Bodzantam Episcopum Cracovien: & ipsum Casimirum Regem, non de jure decimarum, sed tantum de vecturis, ac modo decimandi; ita demum eam litè & controversiam sopivit, ut eam arbitrio Jaroslai Archiepiscopi Gnesnen: reliquerit, easq; leges Jaroslao censente, summa Senatorum voluntate ediderit, quæ & jura decimarum stabiliunt, & modum earundè persolvendarum præscribunt. Eam verò sanctionem Jaroslai non privata ipsius autoritate, sed jussu & mādato ipsius Regis promulgatam fuisse, tam clarum tamq; evidens est, ut nulla prorsus majori probatione ea res indigere videatur. Casimirus ipse siquidem eam legem suam, testatur his verbis: *Nos Casimirus Dei gratia Rex Polonia, Significamus tenore presentium, Quomodo cupientes, ut subditi nostri in Regno nostro degentes, præsertim in Regno Polonia, & terris cujuscunque status & conditionis existant, honestè vivant, alter alterum non ladat, & jus unicuiq; tribuatur. Præterea de consilio Venerabilis in Christo Patris & Domini Jaroslai,*

sanctæ Gnesnen: Ecclesie Archiepiscopi nec non Prælatorum, Palatinorum, Baronum, & unversorum Nobilium nostrorum de terra Polonia, ad perpetuâ rei memoriam statuta edidimus infrascripta, &c. Quibus verbis sane declarat Rex Casimirus, prædicta statuta propter concordiam inter status, à se, non à Jaroslao, cum consensu Prælatorum, & omnium Ordinum edita esse. Quod non de aliis statutis intelligi dedet, nisi de his, quæ eam præfationem Casimiri Regis sequuntur. Statim enim post hæc verba atque titulum legis, de sola decimarum ordinatione per Jaroslao facta ibidem agitur. Unde satis manifeste constat, prædicta statuta de decimis in volumine legum nostrarum comprehensa, per Jaroslao quidem jussu Regis congesta, sed per eundem ipsum Regem ac alios Ordines admissa, concessa & in perpetuum promulgata esse: & ideo non Jaroslao voluntati Regis morè gerenti, sed ipsi Casimiro Regi adscribi debent. Nihil enim interest verbis, an rebus ipsis & factis, suam voluntatem Princeps declaret; cum rebus magis, quam verbis leges imponantur. Sed enim * hanc sive legem sive sanctionem à Jaroslao quidem scriptam, Regis verò Casimiri jussu editam, in veris Regni legibus esse numerandam, illud præterea probare videtur, quod Vladislaus Jagello, hæc atque similia Cleri Privile-

vilegia, in universum lege communi Ordinum consensu lata, approbaverit, idq; in Castris propè Czerwiensko, de Anno 1422. in crastino S. Mariæ Magdalenaë. Cujus Privilegii verba in codice statutorum Regni sub verbo *Privilegium*, ita se habent: *Vt subditi & indigena Regni nostri tam spirituales quàm seculares, absq; ulla ambiguitate juribus & Privilegiis que illis dudum à nostris prædecessoribus divæ memoriæ Regibus Poloniae, & à nobis sunt concessa, securius uti possent, & potiri, nec aliquacirca eorum continentiam hesitatione suspendi, omnia & singula privilegia, jura, libertates, & concessionis nostras, quas obtinent sub quacunque forma verborum, in omnibus punctis &c. approbamus, innovamus.* Quod item ex alio privilegio ejusdem Regis, de libertatibus Regnicolarum, tam spiritualium quàm secularium in ledina concessio; Cracoviæ verò postmodum, Anno 1433. feria sexta infra octavas Epiphaniæ promulgato, liquido patet. At quid hac in parte clariùs apertiusque, esse possit, ejusdem Vladislai Jagellonis Privilegio, in Conventione generali Petricoviem. Pro festo S. Adalberti Anno 1458. celebrata, concessio, ac postmodum à Casimiro Rege filio ipsius confirmato non video? Ejus enim privilegij hæc sunt verba: *Noscat igitur, inquit Vladislaus Jagello, tam præsens ætas, quàm posteritas*

futurorum, quod quanquam sacris canonibus salubriter sancitum, & lege humana utiliter sit provisum, quod quicumq; Princeps seu Capitaneus, Baro, aut Nobilis Miles, aut Vassallus, &c. decimas, (quas sibi Deus in signum universalis Domini pro alimento servientium reddi censuit) rapuerit, invaserit, &c. ubi non solum contra raptores, occupatores, ac detentores decimarum; sed etiam contra omnes id fieri permittentes, seu ratum habentes, pœnas gravissimas constituit. Quo facto simul etiam ostendit, jura decimarum optimo firmissimoque jure niti, neque à quopiam illis derogari potuisse. Verum enimvero plenis (ut solent) buccis, personabunt hinc Ecclesiasticorum adversarii, Ludovicum Regem ab omnibus contributionibus, censibus Regijs, Nobilitatem Polonam antea fecisse immunem; non potuisse ergo Jagellonem successorem ejus, privata authoritate Nobilitatem novis contributionibus onerare. Nova certè, eaq; ridicula consecutio, ut is, cui Dominus censum sibi debitum remittit propterea etiam aliis diversa officia præstare non teneatur. Ludovicus enim Rex, ab iis tantum liberam Nobilitatem fecit, à quibus ipsi potestate Regia licuit, à decimis neque liberat, neque liberare quid potuit, eum id ad jus divinum pertineat, & ante eum Miecislai Boleslai, & Casimiri Magni leges extiterint,*

rint, quibus universi ad decimarum solutionem adstringerentur, prout id superius evidentissimis documentis probatum fuit. Ac proinde cum neq; ex verbis dicti Privilegij à Ludovico, dati, neq; ex sententia, abolitio juris decimarum, ullo modo elici atq; exprimi possit; non ex verbis, quia ibi nulla mentio spiritualium personarum, nullum verbum tam de decimis, quam de abrogandis aliquibus legibus invenitur; non ex sententia, siquidem vera cujuslibet sententiæ significatio, ex rebus earumq; causis & factis ipsis tum deprehenditur, cum verba videntur obscuriora. At illius Privilegij verba ita sunt plana & perspicua, ut ad subtiliorem aliquam demonstrationem decurrere non sit necesse. Fraus enim legitur, ubi id quod fieri noluit, aliquis in eam intrudit: necessariò itaq; standum est juribus & privilegiis superius recensitis, & tenenda est universalis illa Regula, quam Imperatores circa conclusionem futuram legum edicere solebant hisce verbis: *Quicquid autem hac lege specialiter non videtur expressum, id veterum legum constitutionumq; regulis, omnes relictum intelligant. quod enim non mutatur, curstare prohibetur?* Cæterum non desunt & alia argumentorum seu probationum genera, quibus decimarum æquitas, & antiquus usus asseri & stabiliri possit. Ac in primis * quòd vetustissima

extant Privilegia Ecclesiis quibusdam specialiter concessa, ex quibus constat, Ordini Ecclesiastico statim cum ipsa Christiana religione, jus decimas accipiendi fuisse tributum. Et quidem primò Archiepiscopum Gnesnen: decimas habuisse, antequàm Casimirus Justus Poloniæ Dux esset, ex Privilegio institutionis vetustissimæ Abbatix Suleiovien: ostendi potest. Boleslaus enim Pudicus An. 1202. in diplomate suo, confirmat & recitat diploma avi sui Casimiri Justi Anni 1176. in quo sub finem hæc clausula invenitur: *Sciendum deniq; quòd Dominus Petrus Gnesnen: Archiepiscopus hujus sancti operis coadiutor esse cupiens, divina instinctione, & in ea ex Fulconis Cracoviensis Episcopi petitione, decimam de Suleiow cum pertinentiis suis, decimam de Lanczno, de Mileiow, &c. contulit fratribus, Ecclesiam quoque de Baldezikow cum decimis, decimam de Ståndow, de Pásturaw contulit, & sigilli nostri & sui, & Fulconis Episcopi Cracoviensis: munimine roboravit.* Istæ porrò villæ, aut sanè ex his pleræque Casimiri Ducis tunc erant, uti ex eodem Privilegio colligitur, Archiepiscopus nihilominus in eis decimas possidebat, quas fratribus, petente Fulcone Cracoviensi Episcopo, est elargitus. Hoc idem de decimis Cleri reliqui, ex antiquissimo Privilegio institutionis Abbatix Wangrovicensis, à Sbilutho Nobili Polono, coram Mic-

Miescone Duce facta, colligi potest, quo hæc claufula sub fine adiicitur: *Et hæc sunt villa, quarum decima attingunt B. Petro, Bártodzieic, Slosyn, Bukowa, Dambrowniki, &c.* Et de inde *Igitur si quis hæc violaverit, anathema sit.* Casimirus quoque Magnus, in singulari ac præcipuo quodam diplomate, Ecclesiæ, Gnesnen: Cracoviæ Anno 1357. concessio, de decimis ita decrevit: *Adiicimus decernentes, quòd milites non impediunt, nec prohibeant in grandis villanorum suorum venditionem liberam, decimarum. nè propter hoc Deus provocetur, cum juxta jus naturale liberum esse debeat, de re propria disponere, prout placeat.* Jure ergo naturæ & divino, si Casimiro credamus, decimæ ad Clerum spectant. Idem etiam ipse Rex Ecclesiæ Cracoviensi, Anno 1352. Calend: Julij. Privilegium (cujus authenticum in Archivio ejusdem, Ecclesiæ asservatur) concessit, in quo præcipitur, omnibus & singulis colonis & kmethonibus, terras, agros, & prædia quælibet colentibus, in suis vel Baronum & militum & aliorum quorumcunque villis Polonicalibus seu Theutonicalibus in tota Diœcesi, Crac: ut decetero, Episcopo & Capitulo, Prælati & Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Crac. & emptoribus decimarum, nec non Abbatibus, Prepositis, Prioribus, plebanis Ecclesiarum Collegiatarum, Parochialium Rectoribus, ac aliis quibus-

libet Clericis secularibus seu regularibus, exemptis & non exemptis in dicta Diœcesi commorantibus, decimas frugum suarum cujuslibet seminis, cånabis & lini, tempore messis quolibet anno curribus suis, sine dolo & fraude ad horrea Episcopi & Clericorum, vel alia certa loca villarum, in quibus hujusmodi decimæ consistunt, conducere temporibus perpetuis. Constat itidem ex Privilegio Posnaniæ Anno 1360. dato, eundem Casimirum Regem concordiam iniisse, perpetuo duraturam, consilio Baronum terræ Poloniæ, cum Jaroslao Gnesnen: Archiepiscopo, de decimis, de Naldratis, de Fertonibus ex terris Majoris Poloniæ & Lancicie, ad Clerum spectantibus. Sed & Vladislai Jagellonis Regis diploma Cracoviensi Ecclesiæ Anno 1433. specialiter datum, expresse probat, illum jus decimarum, non tantum non abolevisse, sed etiam decrevisse, & statuisse, *ut dum aliquis indigena Regni cujuscunque status & conditionis existat, propter raptum decimarum, & aliarum rerum Ecclesiasticarum occupationem, &c. sententia excommunicationis juste fuerit innodatus, ipsamq; ultra annũ legale pertinaciter sustinuerit, nec curaverit ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redire, ex tunc anno hujusmodi elapso, omnia ejusdem excommunicati bona mobilia & immobilia, quæ tunc possederit, debent recipi per locorum Capi-*

*tancos, quibus subiacent, & possiden-
datam diu per Capitaneos, quousque
per eosdem excommunicatos, vel per
Capitaneos memoratos, de huiusmodi
bonis damna, valor rei & interesse læ-
sis, vel injuriam passis plenariè exol-
vantur. Quibus solutis, bona præliba-
ta prædictis excommunicatis, non nisi ab-
solutis, erunt restituenda. Quod Pri-
vilegium postmodum Casimirus
Rex, filius ipsius, Anno 1458. in
Conventionione generali Petricovien-
feriâ quintâ post festum S. Georgij
celebrata, in omnibus & singulis
punctis & conditionib9, de consen-
su & voluntate Prælatorum, Baro-
num, & Consiliariorum Regni ap-
probavit, innovavit, & confirma-
vit; præcipiendo omnibus & singu-
lis, præsentibus & futuris Regni Ca-
pitaneis, Tenutariis, & eorum Vices
gerentibus, ut præfatum privilegiû
seu statutum, in omnibus conditio-
nibus teneant, & ad unguem perpetuò
& inviolabiliter observent.*

*Quod si in præmissorum executione
dicti Capitanei, Tenutarij, seu
eorum Vices gerenti remissi & negli-
gentes fuerint, subiicit eosdem ex-
communicationû sententiis & cen-
suris Ecclesiasticis, in ipsos per loci
ordinarios, eorumque Vicarios &
officiales generales fulminandis &
promulgandis, tam diu percellen-
dis, quo usque ad eorum executionem
curaverint procedere cum effe-
14. ctu. Testis insuper* est vetustissima*

decimas pendendi in Polonia consuetudinis, Innocentii secundi Pontificis, qui post Christi fidem in Polonia receptam, annum circiter centesimum & trigésimum vixit, Bulla, Anno incarnationis Dominicæ 1136. edita, in qua jam Diæcesis in Polonia constitutas, & præsertim Gnesnen: cum bonis Ecclesiæ eidem attributis, nominatim commemorat, & decimas manipulares cujusvis generis, etiam ferri, plumbi, pellium, mellis, &c. quæ ad Ecclesiam Gnesnen: spectabant, & antea persolvebantur recenset ipsasque suo quoq; diplomate roborat & confirmat. Quam quidem Bullam approbat & se vidisse testatur Casimirus Magnus Rex Poloniæ in suo illo Privilegio Anni 1357. cujus superius mentio facta est. Atque ita in eorum bonorum & decimarum possessione & usu ab illo tempore Ecclesia Gnesnen fuit. Testis denique est & alia Eugenii Tertii hujus nominis, summi Pontificis Bulla, Anno Domini 1148. edita, & in libro privilegiorum Ecclesiæ Vladislavien: comprehensa, quæ donationem factam Vernerio Vladislavienfi Episcopo Castrî Gdansk in Pomerania cum decima, tam annonæ quam omnium eorû, quæ de navibus solvuntur, ratam legitimamq; decernit. Testes innumeræ aliæ sanctiones & diplomata vetustissimorum Principum Præmislai Ducis Poloniæ Anno 1252. ite Boles-

Boleslai in Sochacew Anno 1292. Semoviti, Boleslai alteriq; Casimiri, aliorumque Masovia Ducum Anno 1300. & Ludovici Vngariae & Poloniae Regis Budae 1355. die 24. Januarij, aliorumque Poloniae Regum recentiorum, Ecclesiis Poloniae singulariter concessa, quae brevitatis studio volens atque lubens praefero. Alterum verò *pro decimarum jure probando & asserendo, etiam illud non postremae auctoritatis videtur esse argumentum, quod ex Regum atq; Principum Poloniae desumitur exemplo. Constat, omnes qui hactenus vixerunt Reges, decimas ex apris suis Regiis, Ordini Ecclesiastico dependisse, atq; etiamnum hunc ipsum optimum Principem, nunc feliciter regnantem, in promovendis juribus decimarum strenuum zelosumque esse: prout in causa mea cum oppidanis Zatoriensis non ita pridem agitata, singulare specimen Majestatem ipsius dedisse, decretum in ea causa latum, admodum claro documento est; cujus, quo perpetua extaret memoria, tenorem hinc adjicere opera pretium visum est.

SIGISMUNDVS Tertius Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumq; hereditarius Rex, Significamus praesentibus literis vestris, quorum interest universis & singulis, citatos fuisse ad nos judicium-

que Nostrum, literis citationis nostrae secundae, famatos, Proconsulem, Consules, Vice advocatum & Scabinos, totamq; communitatem Oppidi nostri ac iucolas suburbij nostri Zathorien, laneorum atque agrorum civilium possessores, de officiis ac bonis ipsorum omnibus, ad instantiam Venerabilis Andreae Lipskij Ecclesiae Metropolitanae Gnesnensis Custodis, necnon Cathedralis Cracoviensis Ecclesiae Scholastici, Secretarij nostri. Ideo, quod ipsi in derogationem jurium ac immunitatum Ecclesiae Cathedralis Cracov; necnon proventuum ex primava fundatione, divorum praedecessorum nostrorum, pro Praelatura Scholasteriae Cracoviensis spectantium, diminutionem, decimam manipulare grani omnis & seminis ex agris civilibus pro Scholasteriae Ecclesiae Cathedralis Cracov; ejusq; Praelatis antiquitus proveniente, ac pendendam, nec non recensitum actorem vigore jurium concernentem pro annis tribus inclusive, ab anno Millesimo sexcentesimo undecimo, Millesimo sexcentesimo duodecimo; & pro anno Millesimo sexcentesimo decimotertio proxime praeterito retinuerunt, & non extradiderunt, imò eandem temerè ac violenter asurparunt, atque receperunt nec eam ad requisitionem Actoris & antecessorum illius extradere voluerunt, pro ut citatio praefata taxam mille Marcarum Polonicae, totidemq; damni continens, latius de praemis testatur. In termino itaq; hodiern-

no iudicij relationum nostrarum propriarum ex appellatione à sententia assessorum iudicij nostri, per actorem ad Nos interposita, incidente, & hucusq; continuato, partibus præfatis actore a personaliter, Citata verò per Honoratum Thomam Lypczynski plenipotentem suum coram nobis comparentibus, cumq; terminum attentantibus. Et actore a ex sua citatione contra citatam proponente, & manipularum decimam à citatis exigente. Citata pars extractu certo ex libris Beneficiorum descripto, quo proventus tantum in specie Ecclesie Parochialis Zatoriensis, non autem Scholasterie Crac. (cujus ibidem obiter tantum modo mentio facta est) continentur, non manipularum, sed pecuniariam decimam se præstare debere: Antecessoresque Actoris Scholasticos Cracov: in usu & possessione manipularis decimæ non fuisse, neque eam à Civibus exigisse contendebat, ac in eam rem quietationes plurimorum annorum producebat, & ad juramentum, quòd manipularum decimam non pendebant, provocabat. Ex adverso, Actore ex primæva Regum atque Principum Põlonie decimarum fundatione probante & deducente, quòd nimirum decimæ omnis generis frugum ab ipso Christiana religionis in hoc Regno exordio, tam de Regalibus, quàm de nobilium plebeisq; agris Ecclesiastico Ordini adscriptæ atq; applicatæ sunt, ac proinde naturam decimarum à primæva origi-

ne & institutione eam esse, ut in manipulis, non verò in pecunijs represententur. Ex libro quoque Beneficiorum, in quo specificè omnes proventus ejusdem Scholasterie recensentur, patere, olim ex Oppido Zathor manipularum decimam præstari solitam fuisse; sed postea per abusum & negligentiam Scholasticorum Crac: in pecuniariam conversam esse; hunc tamen abusum & negligentiam Antecessorum, Ecclesie & sibi præjudicare non posse, & præscriptionem longissimi temporis in rebus Ecclesie maximè verò in rebus decimarum, quæ à secularibus (cum sint juris divini) possideri minimè possunt, locum non habere replicabat, & citatos pro annis præteritis, ac in futurum ad extraditionem decimæ manipularis compelli expetebat. Nos cum Consiliariis nostris lateri nostro assidentibus, audita & benè considerata, partium controversia, eorq; considerato, quòd Actor ex libro Beneficiorum Ecclesie Cathedralis Cracov. (cujus semper certo & indubitata apud Nos & Divos Antecessores nostros habita fuit fides & autoritas) rescriptum coram nobis produxit, ex quo manifestè apparet, Scholasteria quidem Cracovien: à primæva fundatione decimam manipularum ex Oppido Zator attributam, & in proventus illius relatam fuisse, verum postea negligentia & abusu possessorem iniquitateque temporum in pecuniariam transmutatam esse. Quoniam verò in bonis, redditibus,

Et juribus Ecclesiasticis, tum vel maxi-
 mè in decimis, quas Deus sibi in si-
 gnum universalis Domini pro alimen-
 to servientium reddi censuit, neq; ab-
 usus antecessorum, neque prescriptio
 longissimi temporis obesse potest; ideo
 inbarendo vestigijs divorum antecesso-
 rum nostrorum Regum Polonia, qui ab
 initio introducta Dei beneficio in Regū
 Et receptæ fidei ac religionis Catholica,
 ex bonis suis Regalibus decimas mani-
 pulares Ecclesiis à se noviter extructis
 Et erectis dicarunt, adscripserunt: de-
 crevimus, pro ut decernimus Citatos
 Aetori non pecuniariam, sed manipu-
 larem decimam prestare teneri, volu-
 musq; ut Citati pro annis quidem præ-
 teritis decimo tertio, ac currenti deci-
 mo quarto, valorem decimæ manipu-
 laris Scholastico Crac: prestari debite
 coram Aetis Castren: Capitaneal:
 Cracovien: in octo septimanis à data
 presentium computando, juramento
 duorum è medio sui (quandoquidem
 Aetor illud illis refert) liquident, ibi-
 demq; statim post prestitum juramen-
 tum solvant Et numerent, sub pena taxæ
 in incitatione expresse, videlicet mille
 Marcarum Polonica; Et in poste-
 rum liberam decimam manipularem
 ex omnibus agris, tam oppidanorum,
 quam suburbanorum, omnium fru-
 gum, tam hyemalium, quam æstivali-
 um, Aetori permittant, neq; ullo modo
 impediunt, quinimò in horreum ab
 Aetore in fundo ejusdem Oppidi as-
 gnatum propriis curribus pro ut moris

est in Regno, eandem decimas corve-
 hant, sub eadem pena taxæ in citatio-
 ne appositæ. Habent itaq; Et habituræ
 sunt partes terminum, citata prestan-
 di, Et decreto nostro presenti satisfac-
 ciendi: Aetore a verò illud attendandi
 coram prefato officio Castrens: Capita-
 neali Cracovien: in octo uti promissum
 est septimanis, à data presentium com-
 putando. In defectu verò satisfactio-
 nis Et solutionis decimæ prefatæ, coram
 judicio Nostro comparendi Et atten-
 tandi ulteriorem processum, Et adde-
 cernen: quod de jure venerit, in duo-
 decim septimanis à data ibidem præ-
 sentium computan: quem utrumque
 terminum, Nos partibus peremptoriè
 præfigimus, assignamus, Et conserva-
 mus, presentis decreti nostri vigore.
 In cujus rei fidem sigillum Regni nostri
 presentibus est appressum. Datum
 Varsoviæ, feria sexta post festum S. Lu-
 ciæ Virginis proxima, Anno Domini
 1614. Regnorum Nostrorum Polon:
 27. Suedici verò 21. anno.

Quod fanè piissimi Regis atq; Prin-
 cipis nostri decretum, etiam si de de-
 cimis nulla omninò extaret lex, lo-
 co legis meritò habendum esset. Est
 enim omnium gentium, ac in pri-
 mis Poloniae consuetudo, ut ubi lex
 scripta de est, ad exempla majorum
 ac Regum suorum maximè recurra-
 tur, ab iisdemq; quid statuendum,
 aut sequendum sit, in dubiis & am-
 biguis petatur. Neq; aliquis existi-
 mare debet, meliori conditione, ac

majoribus prærogativis bona Nobilitium, quàm ipsorum Regum esse? cum omnes, si quæ præcipuè in Regno, prærogativæ inveniuntur, vel circa Reges potissimum sunt, vel eorum beneficio, non nisi ab iis solis, cæteris conceduntur. Nemo autem alteri concedere quicquam potest, quod ipse non habeat. Quocirca Regibus ipsis talem immunitatem de non pendendis decimis, sibi nunquam arrogantibus, subditi multominus eam arrogare sibi possunt; utpotè, quòd quibuscunq; bonis atque libertatibus fruuntur, eas principaliter non aliunde quam à Principibus obtinent, *Si enim*, inquit S. Ambrosius, *filius Dei censum solvit, quis tu tantus es, qui tibi non putas esse solvendum?* Porro tertium * de *Validitate* decimarum ex ipsa præscriptione firmissimum sumi potest argumentum, siquidem statutis Regni dictantibus, triennali alicujus rei possessione jus quodlibet usque adeò firmatur, ut nullo modo in posterum ab eo possessor dimoveri queat, prout id ex statuto Casimiri Magni Vislicæ Anno 1368. condito, (quod incipit *De cætero statuimus*, in verbo, præscriptio) liquidò constat. Quoniam verò Ecclesiasticus ordo, non jam trium annorum spacio, sed tot seculorum, ab ipso Christianæ religionis principio, in pacifica atq; continua decimarum extitit possessione, quomodo igitur jus

illud decimarum immemorabilis temporis præscriptione stabilitum, plurimisq; posterioribus statutis approbatum, convelli aut infirmari potest? Ad extremum, * neq; illud ¹⁷ silentio prætereundum esse censeo, quòd in omnibus Cathedralibus Ecclesiis, Codices vetustissimi, iiq; omni exceptione majores reperiantur, (qui vulgò libri Beneficiorum appellari solent) in quibus omnium & singularum Præbendarum, Canonicatum, Parochialium, & aliorum beneficiorum, dotes atq; reditus, tam ex decimis quàm ex censibus, aut prædiis seu villis provenientes, egregio ordine, optimaq; & indubitata fide connotati reperiuntur. Extat in Basilica quoq; Cracoviensi hujusmodi liber, à doctissimo illo viro optimoq; sene Joanne Długosso majore, Canonico Cracoviensi Anno Domini 1448. sanctè & religiosè compositus, atque in charta pergamenæ accuratissimè conscriptus; ut ex ipsius styli atq; characteris vetustate, opus illud non novum, aut artificio aliquo comparatum, sed antetot secula literis traditum, quivis facillè judicare possit. Causam verò hujus operis, hanc fuisse animadverti, quòd sub Casimiro ejus nominis tertio Rege, Polonia bellis Turcicis atq; Tartaricis, post cladem duntaxat illam Varnensi pressa, opem Nicolai V. summi Pontificis imploraverit, atq; ab eodem deci-

decimam decimæ ab Ecclesiastico Ordine pendi solitæ, in subsidium contra Paganos postulaverit. Ut autem earum decimarum modus & ratio, melius exactiusq; constare posset, à Sbigneo Cardinali Episcopo Cracoviens. prædictæ Dlugosso id oneris impositum fuit, quo is per modum visitationis generalis, de usu & possessione earum decimarum, quæ & quales singulis beneficiis tunc temporis applicatæ essent, sedulò inquireret, eaq; omnia diligentissimè literis connotata, in Archivum Ecclesiæ ejusdem referret. Nec est quòd quispiam cavillationibus assuetus, huic vetustissimo operi, ac si nullis authenticis documentis stabilitum sit, fidem & auctoritatem demere præsumat. Nam si libris Mercatorum (quæ illi Regestra vocant) majores nostri tantam fidem adhiberi voluerunt, ut debitum in illis connotatum, sive Nobilibus, sive alius quispiam, nulla ratione negare possit, (prout id ex constitutione Sigismundi Regis, Anno 1540. lata, quæ sub titulo, Mercatores, in volumine statutorum continetur, liquidò constat) cur augustissimo huic operi, non à privato quopiam levioris fortis homine, sed à viro nobilissimo, omniq; fide dignissimo, composito, tanto major fides atque auctoritas præstari non debeat? An major est fides alicujus circumforanei, quàm sacerdotis, an

aliquot recentium chartarum hinc inde variis mendis atq; expunctionibus adspersarum, quàm libri vetustate conspicui, atq; perpetua veneratione digni, major auctoritas esse debet? Pudeat nobilem virum talia cogitasse nedum proloqui; maximè verò, quòd Dlugossius rem non novam, neq; arbitrio suo, sed jussu & mandato sui superioris, diligenti inquisitione præmissa, quæ cuique Ecclesiæ seu Præbendæ tunc temporis applicatæ fuerant decimæ, recensuerit. Neq; minor * procul dubiò librorum quoq; Retaxationum fides & auctoritas esse debet; nam & hi non in favorem Cleri, sed pro usu & commodo Reipubl. conscripti esse censentur. Cùm enim pro defensione Reipubl. (ut verbis statuti loquar) & tuendis finibus Christianorum ab incurssione infidelium, & liberatione captivorum de potestate ferocissimæ gentis Tartaricæ, contributio illa in singula capita, (quæ in jure Capitatio appellari solet) in Conventione Regni Bidgostia, Anno 1520. scisceretur; Ordo quoque Ecclesiasticus, eam pientissimi Regis Segismundi, primi, defendendæ patriæ curam & sollicitudinem egregiam, pro modulo suo promovere cupiens, facile, huic contributioni assensum suum præbuit. Ac proinde ut eò diligentior hujusmodi contributionis exactio fieret, placuit eidem, præviis ju-
ramen-

ramentis beneficiatorum, novam omnium beneficiorum Ecclesiasticorum taxam seu descriptionem instituire, quò nimirum, qui singulis beneficiis accesserunt, tum qui successu temporis ab illis abstracti sunt proventus, liquidò constaret. Nemo autem presumitur voluisse tunc temporis augere beneficiorum suorum redditus, siquidem tantò major contributio illi solvenda erat, quanto ampliora & pingviosa beneficia possideret; quemadmodum neq; seculares fundorū suorū actionem fieri libenter patiuntur, quinimò quando publicè aliquid contribuendum illis est, mox ad Regestra seu quietationes Anni 1578. tanquam ad sacram anchoram confugere solent. Unde neq; illud quenkam movere potest, quò aliquando libri Beneficiorum cum libris Retaxationum non convenient: nam non novum, neque inusitatum est in rebus humanis, quò dominia rerum tractu temporis mutantur, aut in alios transferantur variis atque diversis modis, ita ut quò optimo jure huic vel illi hodie competeat, cras in bonis vel dominio sit alterius. Cujus rei exempla, non solum in Actis terrestribus, sed etiã in Tribunalibus Regni, passim obvia sunt; non tamen ob istiusmodi mutationem & varietatem, Actis publicis vitium falsitatis objici aut imputari potest.

19 Cæterum jura * decimarum, non

(ut falsò quidam autumant) à nobilitate, aut privatis quibusdã personis Clero, præsertim inferioris Ordinis sacerdotibus primò & principaliter attributa & fundata esse; sed ex primæva illa Regum atque Principum Poloniæ (de quibus supra fusiùs dictum est) fundatione, Episcopis hujus Regni facta, dependere, atq; ab ipsis postmodum cæteris Ecclesiis, pro arbitrio suo vel ad postulationem fundatorum Ecclesiarum, donata atq; applicata fuisse, claro admodum testimonio Cromeri probari videtur; qui de Miecislao verba faciens, ita de his quoque memoriæ prodidit: *Decimas, inquit, omnis generis frugum, de suis juxta, ac Nobilitatis plebisq; agris, edicto perpetuo Episcopis adscribit. Inde autem inferioris ordinis Sacerdotibus, & Ministris Ecclesiasticis, Prælatibus videlicet (ut vocantur) Canonibus & Parochis, in sua, cujusq; Diœcesi, certæ portiones Episcoporum arbitrio jure sempiterno decimæ & attributæ sunt, ut essent, ij socij, consiliarij, & administri ipsorum, in propaganda ac tuenda religione cultuq; divino.* Hæc Cromerus. Quamvis inficiari non possumus, ab Episcopis, etiam ipsis & aliis Clericis atq; Nobilibus, Ecclesiis & Monasteriis diversis, non decimas tantum, sed bona quoque patrimonialia interdum attributa donataq; fuisse; cujus rei si quispiam fortè de ea dubitaret,

taret, multa præclara possent adferri testimonia; nunc verò unicum saltem diploma, illudq; admodum singulare eò, quòd præscam illam redoleat religionem & pietatem, hîc inferere sufficiat.

In nomine sanctæ & individue Trinitatis. Quia nos, qui dispensatores Ecclesiæ sumus, amplius cæteris donis debemus, & quod plura de donis ejus ipso largiente accepimus, eò sanè vigilantius nobis curandum est, ut quæ nostræ tutelæ credita sunt, sic studeamus procurare, ut quando messis divina advenerit, fructum nostri laboris mereamur percipere. Honestum ac beatum esse constat votum imò sanctum & laudabile patet esse commercium, dare sua transitoria, & recipere pro his æterna, terrena sibi displicere, & cœlestia possidere. Hujus itaq; tam sanctæ negotiationis amore, ego Joannes Poloniarum Archiepiscopus, superna inspirante gratia, meduliter agnoscens decorem domus Domini, & locum habitationis gloriæ suæ diligens, simulq; in libro vite cum justis conscribi cupiens, patrimonij mei liberam portionem, villas scilicet has, Rachocino, Potok, Lisakowo, Luncino, Rakowo, Tarsowa, Chorewa, cum decimis suis: præterea Episcopus bone memorie Mauritius, qui eandem Ecclesiam consecravit, & Radosb successor suus, decimas super villas has addiderunt sub anathemate, Osárowice, Prenczláwo, Conary, Michowo,

Bechlowo, Borowa, Procopa, Lunowo, omnium bonorum largitori Domino ad gloriam & laudem, ejusq; genitrici, nec non decimam villæ, quæ vocatur Hossyce Beato Adalberto ad honorem, cum intima devotionis humilitate concedidi, & exinde in una conscriptarum villarum Brisnik, videlicet domicilium D. fieri dotari, investire, cum devoti desiderij puritate institui. Pro cujus domicilij spiritualiter disponenda gubernatione, pro continuanda ibi divina servitutis administratione, pro statuenda etiam ibidem Regularis ac spiritualis disciplina religione, viros quosdam spirituales, militantes Domino sub regula Beati Benedicti in Ordine sancto Cisterciensium, à quo sequestrata est omnis iniquitas, vel prorsus relegata impietas, prout potui reverenter advocavi, suscepi, dilexi, locavi. Quibus in eodem Brysývek loco spiritualiter degentibus, villas particulatas cum redditibus earum universis, in usum liberrimum ex tunc & in perpetuum, quasi pauperibus Christi, pauper ipse, sine ulla contradictione delegavi. Quas ergo oblationes nostræ devotionis, pias & ut speramus Domino acceptas, ac inmembranaliteris signari volumus, ad notitiam successorum nostrorum, ut inviolabile obtineant per succedentia tempora, cæram ipsi imprimi præcipimus insignitam sigillo nostræ dignitatis, & auctoritate Domini Nostri JESU CHRISTI

nec non & præcipuorum Apostolorum Petri ac Pauli, ac Domini nostri Romana sedis Episcopi, & omnium Orthodoxorum Patrum, & nostri banni sententia, eis consumationem illibatam indicimus, ne quisquam vel magnificentia homo, vel potentia, presumat supradicta donaria aliqua ratione alienare ab Ecclesia, cui donata à nobis tanta auctoritate constant. Si quis autem in tantam mentis sue cecitatem ceciderit, ut post hanc nostram confirmationem adeo terribilem, prædictam oblationem quocumque modo inquietare præsumpserit, sciat se cum Juda proditore Domini nostri Jesu Christi sententiam aeterna damnationis subiturum, nisi fortè penitentia ductus, cuncta ablata legaliter Ecclesie restituat quam læsit, cum omni compensatione Canonica. Observatoribus verò, ac amatoribus hujus nostri instituti, sit Domini pax & gaudium cum omnibus Sanctis, nunc & per infinita secula. Facta autem est hæc oblatio, sive donatio nostre humilitatis. A° Domini Millesimo Centesimo Quinquagesimo quarto, prima sedis Pontificalis regimen tenente, Domino digno ac verè Beato Eugenio; nec non Boleslao Mescone, Henrico germanis fratribus, Principatum in Polonia tenentibus, multis astantibus Nobilibus, quorum hæc sunt nomina: Ego Joannes Archiepiscopus, & Clemens frater meus. Domini Jáczo, Micho-
ra, Miechislaus, Martinus Zbiluth,

Nicolaus Tribunus Comes Bogemelucium.

Sed & illud * huic rei non exiguo 20
argumento esse potest, quod etiamnum de novalibus per progressum faciendis, decima soli Episcopo non autem illi qui ex antiquis agris decimam percipit, debeatur: juxta præscriptum statutorum Regni, de quo vide titulum de decimis. Cui ad stipulantur hæc in parte etiam statuta provincialia, ususque & praxis hujus Regni. Unde necessariò dicendum videtur, eas decimas, quas nunc quilibet beneficiatus possidet, vel quas sibi deberi auctoritate libri beneficiorum comprobatur, antiquitus à superioribus Episcopis illi applicatas atque donatas fuisse, ut jam necesse non sit, de titulo seu donatione hujus vel illius decimæ curiosius inquirere; satis est, jam abundè probatum fuisse omnes Regnicolas ad præstationem decimarum Episcopis obligatos esse, nec quenquam ab iis immunem fieri posse. Si itaque quispiam huic vel illi sacerdoti detrectet concedere jus decimandi, utique necessariò ad Episcopum illa pertinebit; qui cum juri suo derogari patiatur, non est cur Nobilem, seu quempiam alium juri decimandi obnoxium id afficere debeat? Ac proinde * neque illud 21
multùm attendi debet, quod plerique nescio quam præscriptionem Ecclesiastico Ordini objicere solent,

lent, ac si ob longam intermissionem juris decimandi, jure suo privari debeat, ipsi verò jus illud sibi acquirant? Equidem nihil eò absurdius, nihilq; inconvenientius dici posse puto, siquidem laicus, spiritualia (quale est jus decimarum) possidere non potest; sine possessione verò nemo præscribit. Quinimò, neque libertatem à solutione decimarum, præscriptione aut consuetudine, aut alio quopiam modo laicus consequi potest, idq; ob eam rationem, quia jus divinum aut naturale per consuetudinem & per consequens per præscriptionem tolli non potest, etiamsi mille anni transierint, secundum Joannem Andr. in cap. 2. de Præbend. libr. 6. per text. in cap. *Causam*, extra, de præscriptionibus. Quod eò minus locum habere debet, si per vim & injuriam (sicut plerumq; apud nos fieri solet) hujusmodi jura decimarum ab Ecclesiis abstrahantur. Atque hæc de jure decimarum Ecclesiastico Ordini, divino & naturali jure debitarum, statutis atq; privilegiis Regum & Principum Poloniae adscriptarum, usu denique & præscriptione tot seculorum roboratarum, dicta sufficiant.

22

Quod si * quispiam fortè prolixitatis in hoc tractatu pertæsus, metas instituti mei me excessisse redarguat, is non frustra me huic labori, mihi alioquin etiam mul-

tum operoso tantum inludasse sciat velim. Cùm enim tot Adversarios Ordinis Ecclesiastici, tot impugnatores juris decimarum, tot denique Cleri accusatores, qui graves minimeq; tolerandas exactiones, atque insolita quædam sibi à Clero imponi onera temerè queritantur, in hoc Regno reperiri animadverterem; cum verò, qui scripto aliquo inlucem edito, æquissimam hanc Ordinis Ecclesiastici causam defenderet, neminem (præter Anonymum quendam) esse scirem; optimo pietatis atq; justitiæ zelo ductus, hunc laborem necessario subeundum mihi eaq; omnia paulò altiùs repetenda esse duxi, ut nimirum hac ratione, vel ii saltem, qui non odio in clerum, sed fortassis quadam ignorantia culpa laborant, re meliùs intellecta, causæ hujus æquitatem compertam exploratamq; habeant atq; in posterum hujusmodi querelis, accusationibusq; Cleri abstineant. Nam alioquin, qui divinæ legis sanctitatem aut nesciendo committunt, aut negligendo violant & offendunt, sacrilegium committunt *leg. 1. Cod. de crimine sacrilegij.*

QUÆSTIO II.

Suspensio decimarum ad compositionem inter status, an juribus Ecclesiastici Ordinis derogare possit, necne?

G 2

SUMMA-

QVÆSTIONVM PVBLICARVM
SUMMARIÆ.

1. *Constitutiones Anni 1578. & Anni 1581. an derogent juribus Ecclesiæ antiquis.*
2. *Compositionis definitio iniqua, & à vero sensu aliena.*
3. *Legum antiquarum abrogandarum modus.*
4. *Obiectio, quòd stante compositionis termino, decimas repetendi non videatur facultas esse concessa.*
5. *Terminorum prorogandorum in praxi duplex modus.*
6. *Suspensio decimarum, post peracta prima Comitia Regni meritò expirare debuerat.*
7. *Absurdum quale foret, si compositio de decimis, arbitrio decimas debentium committeretur.*
8. *Constitutionis Anni 1581. verba quid in se continent.*
9. *Recessu anni 1588. compositioni faciendæ, proximè sequentia Comitia assignantur.*
10. *Compositioni tacita status secularis dissimulatione, videtur esse renunciatum.*
11. *Constitutiones recentiores de compositione faciendæ, cur suum non fuerint sortitæ effectum?*
12. *Protestatio Ecclesiasticorum quòd non per illos steterit, quo minus compositionis negotium ad effectum deduceretur.*

I **E**Tiam illud * vulgò jactare quidam solent; Constitutionem

novam compositionis inter status faciendæ, à Stephano Rege in conventionione generali Varsoviensi, Anno Domini 1578. promulgatam, atque postmodum ab eodem Rege Anno 1581. repetitam, antiquis Ecclesiæ juribus derogasse, atq; ita illis legum vinculis se jam solutos esse; siquidem posteriora in jure ligant. Eam verò compositionis posteriorem legem nec non obligatoriam esse, nec judicalem, imò vim omnem superiorum in ea materia, legum legali obligatione ac necessitate exutam, in solum consensum & liberum arbitrium partium esse translata, vel ipsius compositionis natura declarat, quæ decimarum actiones, ab omni foro & judiciis sunt exclusæ. Unde concludunt, omni jure atq; aditu ad repetendas decimas ordinem Ecclesiasticum istis legibus recentioribus, non solum penitus esse privatum, sed necessariò expectandum illi esse hujus compositionis exitum. At ne quispiam fortè tam speciosa eorum, qui multum sibi arrogant libertatis argumantatione in errorem manifestissimum inducatur; tam constitutionem superius commemoratam, quam ipsius verbi compositionis vim & interpretationem, penitus cognoscere operæ pretium est.

Puto * quemlibet mediocris etiam judicii hominem facilè perspicere

spicere possit, quam sit iniqua, & à vero sensu aliena, ejusmodi compositionis definitio, ex solis verborum aucupii concinnata. Illis enim constitutionibus quid aliud præscriptum est, nisi ut exequutio decretorum de decimis, ex bonis hæreditariis Nobilium, (jure cujuslibet in eo statu prout nunc est permanente) transferatur ad compositionem in proximo Conventu perficiendam. Quoniam igitur Constitutiones prædictæ, differunt tantum modo, & suspendunt decimarum causas & actiones in aliud commodius tempus, idq; insuper tali cautione adhibita, ne videlicet tali prorogatione termini, jus alicujus partis de suo moveatur status; idcirco non video, quâ fronte eas juribus Ecclesiasticis derogare, vel de autoritate veterum legum detrudere, aut deniq; aliquid novi statuere voluisse, quispiam affirmare audeat?

3. Leges * siquidem non alio, quàm quo constituuntur modo, id est per verba aperta, plana, expressa, rem & sententiam explicantia, & non per subtiliores aliquas interpretationes abrogari solent. Unde consequens est, posteriores leges eatenus derogare prioribus, quatenus priores contraria lege posteriori specialiter & nominatim abrogata fuerint. Quæ quidem sententia, eleganter explicatur privilegio

confirmationis Stephani Regis in Conventione generali Coronationis ipsius, Anno 1576. factæ, cujus is est tenor: *Quoniam, inquit, Antecessores nostri suarum constitutionum à fundamento confirmationis jurium initium sumebant, ne per novas sanctiones vetera loco suo moveri videantur, ideo nos nolentes ea in dubium vocari, vestigiis antecessorum nostrorum insistentes, omnia jura, privilegia, confirmamus, approbamus, &c.*

4. At sagacior* fortè quispiam etiam illud hic objiciet; quòd etsi expressè his legibus sublatum non sit jus repetendarum decimarum, cum tamen stante eo compositionis termino, rem prosequi licere non sit permissum, pro vetito id esse habendum. Facilius admodum, eaq; per se plana ad hæc solutio dari potest. Si enim alicui vetera eaq; integra constant jura, quid in promovendis illis nova concessione opus est? Non novum sanè ejusmodi prorogandorum terminorum seu suspensionum modum, quinimò inter privatos quoq; usitatissimum esse, praxis continua docet.

5. Quod * ex statuto Sigismundi Regis anni 1522. sub litera *Termini*, evidentissimè liquet; ubi duo genera harum suspensionum præscripta habemus; Unum, cum Judex competens motu proprio ex certis respectibus, causam inter partes

tes litigantes ad aliud iudiciorum tempus differt. Alterum, cum de consensu & voluntate partium, itidem transfertur terminus in aliud tempus. Quo utroq; casu, id potissimum edici solet, ne jus partium lædatur, sed salvum integrumq; permaneat. Ac proinde, sicut in privatis terminorum prorogationibus, elapso tempore dilationis, ad prosequendam continuandamq; causam, sine præiudicio juris sui partes admittuntur; ita quoque in hac publica (uti asseritur) decimarum suspensione, non est cur Ecclesiasticus ordo, de nova aliqua jus suum prosequendi facultate, nimirum anxius sollicitusq; esse debeat?

6. Verumenimverò * postquam prima Regni Comititia compositioni huic assignata, post illam Regis Stephani Constitutionem præterierant, suspensionem istam jam penitus exspirasse quis dubitare potest? Id enim cum ex ratione apertissima, tum ex verbis ipsius constitutionis plenissimè ostenditur. Ratio est, quia alioquin absurdissimum id foret, si non proxima Comititia, sed incertum compositionis tempus ea suspensio relinqueretur, ita nimirum, ut nisi finita quando-cunq; compositione, Clero ad iustitiam adieus patere debeat.

7. Hoc enim * ex eo sequeretur, quòd cum ea compositio, illorum

qui juri decimarum sunt obnoxii, consensum & voluntatem necessariò requirant, possent ipsi in perpetuum dissentire, ne compositio illa effectum sortiretur, atq; ita jus decimarum, vel per indirectum eluderetur, vel penitus aboleretur. Quo quid alienius, quidvé absurdius dici potest? Quis enim rerum suarum tam prodigus esse censebitur, qui rei debitæ solutionem, arbitrio sui debitoris committere velit? alioquin idem fortè eveniret illi, quod cuidam, eligendi stipitis in quo strangularetur, facultatem ipsi facinoroso tribuenti, accidisse memoratur.

8. Quantum * verò attinet dictæ Constitutionis Anni 1581. ipsa verba, neminem esse arbitror, qui in alium sensum ea retorquere possit, quàm quòd ad proxima Comititia referantur; cum expressè ibi dicatur. *Exequutionem decretorum de decimis ex bonis Nobilium, ad alterum Conventum suspendimus, ubi etiam compositio fieri debet, sine præiudicio utriusq; partis.* Quod si illa verba ad alterum Conventum, non de proximo, sed de tertio, quarto, quinto, aut deinceps in infinitum accipienda forent; vereor ne contra vulgatissima & certissima jura id fieret, quæ omnes & singulos actus prima vice terminari, infinitatem in jure apprimè vitandam esse præscribunt. Sed & illud huic interpre-

terpretationi, quod ibidem adjicitur: *in quo Conventu fieri debet etiam compositio*, optimè convenit. Nam si ad compositionem quandoque futuram, & non ad certum Conventum fieret ista suspensio, nihil certè adjiceret hæc ipsa clausula. Sic dictio *etiam* quam vulgò constat alterius rei esse implicativam, minimè quadraret. Ac multò etiam minus quadrarent ultima illius constitutionis verba, *sine præjudicio utriusq; partis*. Nemo enim existimabit unquam, absque Cleri præjudicio fieri posse, ut suspensio solutionis decimarum, pro debitorum arbitrio in infinitum protrahatur.

9. Sed esto sanè * quod illa verba *ad alterum Conventum*, in contextu dictæ Constitutionis, non de proximo, sed remotiore aliquo Conventu intelligi oporteat, quid jam Constitutioni seu recessui (ut vulgò vocant) Anni 1588. in Coronatione Serenissimi modernæ Regis promulgato, objici queat, non video? ubi expressè & nominatim id cavetur, quòd compositio toties nominata, in proximè sequentibus Comitibus determinari debuerit. Licet verò Comitibus sequenti statim anno, puta 1589. Varsoviæ celebrata fuerint, nullum tamen ea compositio nedum exitum habuit, sed neque ulla ab istis suspensionis sepius commemoratæ assertoribus, ejus rei facta fuit mentio.

Unde necessariò * dicendum 10. videtur, illos hac sua tacita dissimulatione, hujus juris beneficio pro se (ut illi existimant) introducto renunciaſſe, atq; eo factò, finitam sublatamq; jam penitus esse dictam suspensionem, agnovisse. Atqui certè satis hoc esse deberet, ut ne amplius in posterum Ordini Ecclesiastico objectaretur hæc suspensio, utq; jam tandem jurisdictio Ecclesiastica reassumeretur, & Capitanei officii sui memores, sententias illorum præsertim pro decimis latas exequerentur; sed nescio qua ratione, hoc Lernæi istius monstri caput, juris atq; justitiæ telo, toties præcisum atq; jugulatum, tam facile reviviscat. Nam * & recentioribus aliquod Comitibus, maxime verò Anni 1607. item Anni 1609. eandem cantilenam de compositione repetitam fuisse liquido constat; ubi non jam proxima Comitibus legibus fieri solebat) sed certum atque determinatum tempus, putà dies Divo Martino Episcopo & Confessori sacratuſ, ejusdem anni, perficiendæ hujus compositionis causa, autoritate publica præscriptus fuit. Etsi verò Clerus hujus Regni, pro tempore dieq; assignato, Varsoviam (ubi negotium hoc tractari debuerat) frequens admodum confluxisset; atramen secularis status vel culpâ vel negligentia id

II.

id evenit, quò re infecta (præmissa tamen prius ab Ecclesiasticis solenni protestatione) inde discessum sit.

12. Ejus verò * protestationis, (ne cui res hæc ignota esse videatur) exemplum, consultò hîc adjicere volui, cujus is est tenor: *Coram Officio & Actis presentibus Castren. Capitaneal. Varsoviens. constituti personaliter Illustrissimi & Reverendissimi Domini, Petrus Tylicki Episcopus Cracoviens. Albertus Baránowski Episcopus Vladislaviens. & Pomerania, Laurentius Gebicki Episcopus Culmensis: nec non Reverendi Nicolaus Pacz Episcopus Metoniensis, Suffraganeus Vilnens. Michael Malisowski Abbas Sanctæ Crucis, Stanislaus Romisowski Abbas Paradisiens. Franciscus Lipski, Adamus Nowodworski Canonici Gnesnens. Albertus Baránowski de Baránow Præpositus Koscielnens. Albertus Drwalewski Custos Curzeloviens. Valentinus Wárgocki Decanus Leopoliens. Hieronymus Ręczáyski Archidiaconus Cracoviens. Nicolaus Dobrocieski, Andreas Lipski Canonici Cracoviens. Paulus Sczerbic Præpositus Sanctomiriens. Joannes Albertus Grochocki Præpositus Vladislaviens. Balthazar Miaskowski Archidiaconus Pomeraniæ, Nicolaus Jásinski Cantor Vilnensis. Joannes Gorski Archidiaconus Pultoviens. Melchior Eliasówic Parochus Crowsnens. Mednicens. Diæcesis; suo, & aliorum ex omnibus Diæcesibus, ad*

negotium infrascriptum deputatorum nomine, solemniter protestati sunt. Quia ipsi, ne Constitutioni Conventionis generalis Varsoviensis proximè, præteriti citra tamen approbationem quarundam Constitutionum in iisdem Comitibus in præjudicium, Ordinis Ecclesiastici, invitis, imò insciis & non consentientibus Senatoribus ejusdem Ordinis universis laterum defuisse viderentur, quâ utriq; statui, tam videlicet spirituali, quàm seculari, sancitum est, ut spirituales quidem ex Diæcesibus suis, seculares verò ex Palatinatibus deputatos suos, in pari numero, Varsoviam pro festo Sancti Martini proximè præterito mittant, ad tractandum negotium compositionis inter status spiritualem & secularem, jam inde à multis annis motum, & aliquoties diversis temporibus tractatum; novissimè autem, modo quo supra dictum est, pro die & tempore superius expressis institutum. Habitis primùm per omnes Diocæsis Synodis, indicta etiam Synodo generali Provinciali Petricoviens. non parcendo molestiis & sumptibus, his undiq; periculosis temporibus, huc Varsoviam in pleno ex parte sua numero convenerunt, paratq; fuerunt ad omnia quæcunq; ad complanandas differentias utriq; inter status spiritualem & secularem exortas, retinendamq; charitatem fraternam, & Reipublicæ tranquillitatem spectare viderentur. Sed cum jam rem ipsam aggredi

di instituerent. animadvertentq; magnam partem deputatorum secularium, tam ex Senatorio, quam Equestri ordine ex præcipuis Palatinatibus, quos potissimum hoc negocium compositionis concernere videbatur, desiderari: ita ut qui presentes aderant, obstante majoris partis absentia, nihil se posse in eo negotio tractare, judicarent. Ordoque spiritualis videret, ad eam compositionem totam fere partem, cum qua negotium compositionis tractandum erat, abesse. Magno cum animi dolore à re toties tentata super sedere coacti sunt. Quapropter quemadmodum in confesso communi coram iis, qui presentes aderant protestati sunt, ita iterum atque iterum, coram Officio presenti solenniter protestatur, tam suo, quam totius Ordinis Ecclesiastici Regni Polonia, & Magni Ducatus Lithuania nomine, quòd non per illos stetit, quo minus præmissa effectum suum sortita fuerint, sed per eos, qui ex Ordine seculari ad tractandum negotium præfatum non convenerunt; præcavendo hac in re indemnitati juris sui, quòd hic & ubiq; quotlibet loco & tempore, coram quibuscunque instantiis & iudicis, saluum & integrum esse volunt. Quæ quidem protestatio ad Acta præsentia suscepta est. Actum &c.

Hinc itaque facilè judicari potest, cujus culpa id acciderit, quo minus dictæ compositioni finis impositus fuerit; Ecclesiasticis certè, vel ob

eam causam adscribi ea culpa non potest: siquidem & si huic compositioni, (quæ de rebus tantum controversis ac dubiis, non autem de certis, & justo atque proprio jure, ad aliquem pertinentibus regulariter fieri solet) legibusque de ea sancitis nunquam consenserint, quinmò expresse & solenni ritu contradixerint; attamen fraternæ charitatis cum Statu & Ordine seculari conservandæ causâ, etiam hac in parte illi hanc gratiâ præstare cupiebant, si non tot variis artibus simulatâ hujus compositionis negotium toties elusum fuisset. Quare, ut hanc totam disputationem de compositione, ejusque prole genuina suspensione concludam, nihil magis sacris præceptis atque institutis, Regniq; legibus consentaneum, nihil rectæ rationi conducibilius, nihil deniq; Christiano homine dignius esse existimo: quàm ut decimæ, quibus jure debentur, sine fastidio, atque scrupulosis istiusmodi quæstionibus omiſſis, dependantur. In quo, si non duros nec difficiles nos præberemus, & affluentiam omnium rerum ipsi abundaremus, & Clerus à talibus vexationibus immunis, Dei ministerio vocationiq; suæ impensius vacaret. *Majores etiam nostri inquit sanctus Augustinus idèd copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Casari censum reddebant; modo autem quia discessit de-*

votio Dei, accedit indictio fisci. Nolimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur.

QUÆSTIO III.

De Jurisdictione Ecclesiastica, & an causæ de decimis coram seculari Judice tractari debeant?

SUMMARIÆ.

1. Clericus potest convenire laicum coram Judice Ecclesiastico.
2. Decimarum causæ ad forum spirituale pertinent.
3. De decimis quatenus agitur jure petitorio, censentur pro re spirituali, secus, quando agitur possessorio.
4. In Regno causas de decimis soli Judices seculares cognoscunt.
5. Jurisdictio Ecclesiastica quomodo olim Ordini sacro constabat.
6. Statutum Sigismundi Regis anni 1543. abrogatum sit, necne?
7. Adnotatio compilatoris Statutorum Regni, de obrogatione Statuti Anni 1543. quomodo intelligenda sit?
8. Constitutiones quedam Statuti Herborti adjectæ, non usq; adeo receptæ sunt.
9. Inhibitio Sigismundi Augusti Regis, Anni 1565. executionem decretorum de decimis prolatorum, impedivisse videtur.
10. Modus atque forma condendarum legum in Polonia.
11. Inhibitioni Sigismundi Augusti Regis, ordinem Ecclesiasticum contraxisse, probatur.

12. Auctoris conclusio, quod ob jurisdictionem Ecclesiasticam impeditam gravissimis sceleribus fenestra aperiatur.

Regulariter* Clericus potest convenire laicum coram Judice Ecclesiastico, quando agitur de re Ecclesiæ vel Clerici; per textum in cap. *Si Clericus* 5. tit. de foro competent. Ratio est, quia ex mala detentione, quæ in dubio præsumitur, ex quo res est Ecclesiæ, pro sacrilegio. censeri debet; prout in cap. *Cum sit*. 8. in verbis: *In favorem Ecclesiæ est introductum, ut malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum rectores, possint sub quo voluerint Judice convenire*: tit. de foro comp. disponitur. Sacrilegium verò crimen esse Ecclesiasticum cap. in Canonibus 57. caus. 16. q. 1. probatur.

Ac proinde,* quia decimæ sunt rns spirituales, & redditus Ecclesiæ per textum in cap: *Tua* in verbis: *Porrò, cum laicis nulla sit de spiritualibus condendi vel disponendi facultas, imperialis concessio, quantumcumq; fiat generaliter, neminem potest à solutione decimarum eximerè, quæ divina constitutione debentur*, tit. de decimis, primitiis, & oblat: Jure merito decimarum controversiæ, ad forum spirituale, seu ad Ecclesiasticum Judicem, pertinere debent, sive reus sit clericus, sive laicus, per textum in cap: *Dispendiosam*.

Sam. Clement. de Judic: & in cap. *Literas* de juram: calum: & tot tit: de decimis. Fallit enim illa regula, quod Actor sequi debeat forum rei cap: *Cumfit.* 8. tit: de foro competenti.

3. Quod tamen * eatenus verum esse dicendum videtur, quatenus de jure, (an videlicet decimæ debeantur) non autem de facto, quæstio est. Nam si controversia incidat, de tardata vel prorsus de negata solutione decimarum, de eo Judex quoq; laicus rectè cognoscere potest, quia decimas non esse solutas, quæstio meri facti est, per tex: in l. *asservatio* Cod. de non numerat: pecun. Et ita communiter D. D. tenent, idque ex autoritate glossæ, in cap: *Literas.* de juram: calum: quæ asserit, possessionem etiam quarumcunq; rerum spiritualium, non esse spirituale quid, sed temporale; quia licet respectu Ecclesiæ agatur non tamen de jure spirituali quæstio est, sed tantum, super facto quæritur, an talis vel talis Clericus fuerit in possessione percipiendi decimas: argum: cap: fin: tit: de judic.

4. Caterum apud nos * in Regno, hoc præsertim rerum statu, quo ferè status Ecclesiastici deterior conditio facta videtur, licet summo quodam jure, causæ de decimis utroque casu, tã videlicet in petitorio, quã in possessorio, coram secularibus iudicibus agitari soleant: id tamen contra jura

Regni, perpetuamque consuetudinem fieri certissimum est.

Olim siquidem * iudicium de decimis, sicuti & de aliis ad religionem pertinentibus causis, nulli alij, præterquam Ecclesiastico Ordini competiisse clara & admodum evidenti Regis Sigismundi lege, Cracoviæ, Anno Domini 1543. (quæ in Statuto Herborti, sub verbo, *Spiritualis.* extat) sancita, sufficientissimè probatur. En ipsa legis verba clara & perspicua. *Inprimis, inquit Sigismundus Rex ad spirituale iudicium pertinet judicare differentias religionis, hereses videlicet, schismata blasphemias contra Deum, & Apostasias, pro decimis, septem Sacramentis Ecclesiæ, veneficiis, Sacrilegiis, & Simonia, &c.* Quinimò ut præfecti arcium (quos nostri Capitaneos vocant) decreta seu censuras Ecclesiasticas, eo nomine contra usurpatores seu detentores decimarum promulgatas, omnino exequi tenerentur, jam olim Vladislaum Jagellonem Cracoviæ Anno 1433. & post modum Casimirum filium ipsius Petricoviæ Anno 1458. statuisse, expressa Statuti verba declarant: quæ sic se habent: *Nos igitur inquit Vladislaus, qui intensis desiderijs prædecessorum nostrorum exemplo, tanquam tutor & conservator jurium, libertatum, & privilegiorum in Ecclesia, personarumq; sibi subiectarum, propagationem libertatis*

Ecclesiasticæ ex debito affectamus, ad executionem debitam statutorum huiusmodi procedere cupientes; (cum frustra conderentur leges, nisi executioni debitæ demandarentur, ex quo etiam, quos timor Dei & micro spiritualis à malo non revocat, pena temporalis debet coercere) presenti nostro Regio decreto, de consilio & unanimi Prælatorū & Baronū nostrorum voto scientia & assensu, volumus decernimus & firmissime & irrefragabiliter perpetuò observari pollicemur, statuimusq; & ordinamus, per presentes: ut dū aliquis indigena Regni nostri, cuiuscunq; status & conditionis existat, propter raptum decimarum, vel aliarū rerum Ecclesiasticarū occupationem, aut ratione excessuum quorumcunq; sive etiam in contumaciam, de non parendo iuri, & mandatis Sanctæ Ecclesiæ, sententia excommunicationis iustè fuerit innotatus, ipsamq; ultra annum legalem, pertinaciter sustinuerit nec curaverit ad gremium S. Matris Eccl. redire, & pro excessu debitam emendā exhibere: extunc An: huiusmodi elapso, omnia bona ejusdem excommunicati, mobilia & immobilia, quæ tunc possideret, debent recipi per locorum Capitaneos, quibus subjacent, & apprehendi, tenenda & possid: tam diu per Capitaneos huiusmodi, quo usq; per eosdē excommunicatos, vel Capitaneos memoratos, de huiusmodi bonis damna vel valor rei ipsis lassis vel injuriam passis, plenariè exolvantur. Quibus so-

lutis, bona prælibata præfatis excommunicatis, non nisi ab solutis, decernimus vice versa restituenda per Capitaneos prænotatos. Mandamus igitur omnibus & singulis Regni nostri Capitaneis, & Vicegerentibus eorundem, quatenus ad conpescendam talem excommunicatorum pertinaciam, duritiam, & temeritatem præmissa nostra saluberrima decreta executioni debitæ debeāt demandari perpetuò & in evū, totiens, quotiens per prælatos, aliasq; personas tam Ecclesiasticas, quàm Seculares super hoc fuerint requisiti & moniti. Quod si præfati Capitanei, Tenuariiq; nostri, aut locatenentes eorundem, pro tempore existentes, in executione præmissorū tardi fuerint, vel negligentes; extunc ipsos omnes, pro huiusmodi negligentia per loci ordinarios jaculo anathematis indulgemus feriendos. Alexander quoque Rex expressè testatur, se ad informationem subditorum suorum, spiritualium & secularium, decisionem de corpore juris, & de libris Ecclesiæ Doctorum, super statuto Provinciahi Gnesnen: de raptu decimarum, & invasione bonorum, tum & violatione personarum Ecclesiasticarum, per Venerabilem Nicolaum Koticz Archidiaconum Posnaniens: & Canonicum Gnesnen: collectam, Privilegiis communibus adscriptis; prout id in statuto, sub litera Spiritualis videre est. Quid quæso his functionibus potest extare liquidius & evi-

& evidentius? & ne quis minus legitimas eas appellare possit, ipsi Principes omnium Ordinum consensu latas esse asseverant, atque etiam in librum statutorum relatas, ut ceteras omnes, ita & has quoque universi Ordines suo suffragio comprobaverunt. Extrat etiam apud Dlugosium, clarissimum & vetustissimum hujus rei testimonium, cujus in quaestione præcedenti facta est mentio. Cum enim tempore Boleslai Regis, Anno videlicet 1022. Nobiles quidam, decimarum pendendarum consuetudini refragarentur, nec Ecclesias frequentarent, (verba sunt Dlugosii) ministros & sacerdotes de eorum Ecclesiis pellerent: Boleslaus Rex, gliscentem conspirationem in ipso suo exortu, extinxit, nemine eum impediente, quin adjuvantibus potius universis, auctores illius (inquit idem) missis militibus comprehendit, & capita conspirationis, partim capitali supplicio extinxit, partim verberibus multavit. Ex his omnibus liquet Ordinem Ecclesiasticum sine omni controversia, jurisdictionem suam, maximè verò, in causis decimarum, jam inde à tempore susceptæ religionis exercuisse. Cujus rei ex vetustissimis Poloniae Regum, & aliorum Principum privilegiis; tum ex munimentis, Actisq; publicis, plurima possent adferri testimonia, quæ brevitatibus studio lu-

bens prætereo. Equidem * non ignoro, sciolos quosdam abrogationem dictorum jurium & Constitutionum, præsertim verò illius Statuti Sigismundi Regis Anni 1543. allegare, eoque argumento, tanquam validissimâ aliquâ machinâ, jura & privilegia, atque adeò justissimâ hanc Ordinis Ecclesiastici causam expugnare, & penitus convelere velle. Statutum (inquiunt illi) Sigismundi Regis Anni 1543. abrogatum esse constat, per filium ipsius Sigismundum Augustum Regem, idq; Constitutione Anni 1550. per ea verba: *Ad petitionem Nunciorum Minoris Poloniae, statutum Anni 1543. in suo robore reservamus ad alium Conventionem, quousq; aliquid melius jure communi statuamus.* Demirari certè satis nequeo, istos talia comminisci, quasi verò hoc pacto abrogari soleant leges, per ea nimirum verba, *in robore conservamus*: quin potius, istis verbis Constitutiones prædictæ, tanquam denuo latæ, ac revera confirmatæ, censeri debent. Ea enim verba ex generali confirmatione, rursus per Sigismundum Augustum in Conventione generali Petricovien: eodem Anno 1550. facta, excerpta esse videntur. Quod autem attinet, ultima ejusdem constitutionis verba, *quousq; aliquid melius statuamus.* Nec ista dici possunt abrogatoria. Neque enim talis est abrogandæ unius alicujus legis

gis forma, sed omnium optimarum legum conditio, ut tam diu valeant & observentur, donec meliores atque utiliores inventæ fuerint. quæ quoniam in hac materia, nec meliores, nec deteriores aliquæ sunt posterius latæ, idèd priores jure merito in suo robore permanere debent; non enim termeritate hominum, dignitas legum amittitur.

7.

Verùm * adhuc, prædictas Constitutiones esse abrogatas iidem contendunt; quòd in libro Statutorum ab Herborto digestorum, in calce ipsius libri, seu potius in charta extrema libro applicata, per Authorem, vel (ut quidam existimant) Typographum, in admonitionibus ad Lectorem, circa ipsum vale, annotata sunt hæc verba: *Porrò quæquam Constitutiones Anni Domini 1543. abrogate sint, non tamen eas supprimendas esse patavimus: propterea, quòd aliquando late fuerant: tandem vale, operæ nostræ non ingratus.* O validam & perquam gravem probationem Typographum, vel ut hoc etiam ipsis concedamus, authorem ipsum extra codicem Statutorum, quinimò extra margines libri titulo & capite nullo, nulla, allegata autoritate, ex solo rumore, seu potius opinione aliqua, fixisse vel refixisse legem qui etiam si millies annotasset, latam vel abrogatam esse aliquam legem, non autem expressisset, à quo Rege, quo

tempore, quo in loco lata, vel abrogata esset; tale scriptum tanquam privatum, & nullo fundamento nixum, nullam quoque auctoritatem acquirere possit. Non enim authoris censura, neque typi imponunt, nomen legibus, sed legitima autoritas Regia, & consensus omnium Ordinum, sola efficiens est legum causa. Hæc illis vim & auctoritatem plenam tribuunt, etiam si non typis excusæ, sed manu scriptæ leges fuerint. Cujus sanè * rei, etiam illud non postremum, argumentum esse potest, quod in libris Statutorum ejusdem authoris, noviter Zamoscij Anno 1597. excusis, ad calcem libri, post ipsam conclusionem statutorum ab authore factam, singulares quædam leges, à Magnifico viro Domino Joanne Felice Herborto, dicti authoris filio, in publicum prolata, huic eidem codici Statutorum adjectæ adscriptæque sint; quæ etsi ex veteribus (uti ibidem asseritur) legum codicibus excerptæ, tempus, locum, & auctoritatem Regum adscriptam habeant, Regnicolisq; apprime utiles, & necessariæ videantur; attamen quia extra volumen ipsarum legum, atq; adèd extra corpus dictorum Statutorum adjectæ sunt, parvam, aut omninò nullam in judiciorum subselliis, fidem, auctoritatemque illis dari videmus. Quantò igitur minoris, vel potius nullius autho-

8.

authoritatis esse debent eà, quæ in extrema charta, etiam post adjunctionem repertarum leptom, incertum ab authorendè, an à calcographo adscripta sunt. Sed his adhuc * fortè non contenti, isti ordinis Ecclesiastici suggillatores, inhibitionem Sigismundi Augusti Regis, Anno 1567. Petricoviæ editam, quâ ille veruisse visus est, ne decreta judicij spiritualis, Capitanei exequerentur, audacter & cum tripudio quodam objicient? At simul fateantur necesse est hanc sive inhibitionem, sive Constitutionem potius dici malunt, legibus Regni, privilegiis Cleri, adeoque judiciorum jurbus, repugnare, nullamq; vim habere, ad leges antiquas sanctè atque religiosè latas abrogandas. Si enim edictum illud Sigismundi Regis inhibitiō est, prout revera (siquidem jus & justitiam in gravamen & præjudicium quærentium fieri prohibet) rectè eo nomine appellari potest, illam ex diametro repugnare Casimiri, Joannis Alberti, Alexandri, & Sigismundi Regum, atque ad eò ipsius Sigismundi Augusti legibus, de inhibitionibus in judiciis non admittendis promulgatis, quæ in Statuto, sub verbo *Inhibitio*, recensentur. Unde etiam tum, cum esse ceperat, nullius roboris nulliusvè momenti eam fuisse, & nunc quoque invalidam esse, quis dubitare potest? Quod si mu-

tato edicti seu mandati hujus nomine proprio & convenienti, non inhibitionem, sed constitutionem magis appellare lubeat, non video qua ratione nomen autoritatemque publicæ legis ea fortiri possit? Si quidem * antiquissimis hujus Regni moribus, modus atque forma condendarum legum, ea præscripta sit, ut non nisi, illæ, quæ de consensu omnium Ordinum, tam videlicet Spiritualium, quàm Secularium constitutæ sunt, vim legis habeant, & pro justis atque legitimis Constitutionibus reputentur. Longum esset singularum legum verba & sententias adducere, minusque necessarium videretur; sunt enim sub uno eodemque titulo, in codice Statutorum, sub verbo *Constitutio*, comprehensa; unum saltim illud Alexandri Regis decretum, in Radom: Anno 1505. latum, probandæ ejus rei causâ, hic adjicere lubet, cujus hæc sunt verba. *Quoniam jura communia & Constitutiones publicæ, non unum sed communem populum afficiunt, itaq; in hac Radomiensi Conventione, cum universis Regni nostri Prælati, Consiliariis, Baronibus, & Nunciis terrarum, æquum & rationabile censuimus, ac etiam statuimus, ut deinceps futuris perpetuis temporibus, nihil novi constitui debeat, per nos, & successores nostros sine communi Consiliariorum, Nuntiorum terrestrium consensu, quod fieret*

10.

in præjudicium gravamenq; Reipublicæ, & damnum atq; incommodum cuiuslibet privatum, ad innovationemq; juris communis, & publicæ libertatis. Quod itidem Sigismundus primus Rex, Anno 1538. Pertricoviæ comprobavit his verbis: *Constitutiones novas, non nisi cum Consiliariorum (puta spiritualium & secularium) ac Nunciorum terrestrium consensu, secundum Statutum Alexandri faciemus.* Ejus * verè inhibitionis, (nam legis nomen vix meretur,) unum tantum modò ordinem, nempe secularem, authorem & suffragatorem extitisse, vel ex ipsius inhibitionis contextu perspicitur potest; Ecclesiasticos verò (puta Episcopos) non modò publicè eidem contradixisse: verum etiam de gravamine, (ut loqui solemus) protestatione solenniter præmissa, vim videlicet Ordini suo inferri, omnes ex Senatu discessisse. Extat siquidem in Archivo Ecclesiæ Cracoviensis ejus rei diploma, sub inscriptione manus propriæ & sigillo ejusdem Regis. Cujus tenorem hic inferendum censui.

Sigismundus Augustus Dei gratia, Rex Polonia, Magnus Dux Lithuanie, Rusiæ, Prusie, Masovie, Samogitie, &c. Dominus & heres. Significamus tenore presentium quorum interest, universis & singulis, presentibus & futuris, harum notitiam habentibus. Quomodo constitui perso-

naliter coram nobis in presentia Senatorum ac Nunciorum Terrestrium in moderna Conventione Generali Petricovien: congregatorum, Reverendissimi in Christo Patres Domini, Dni Jacobus Vchanski Dei gratia Archiepiscopus Gnesnen: Legatus natus, & Regni Poloniae Primas, Philippus Padniewski Cracoviën: Nicolaus Wolski Vladislavien: Adam Konarski Posenien: Albertus Starozrzebski ChelmenDionysius Seczygniowski Camenecen: Episcopi, nomine suo, & aliorum Reverendissimi: Dominorum Episcoporum absentium, ac totius status Ecclesiastici & spiritualis Regni nostri, productis & exhibitis factis & inscriptis, certis suis scriptis, & solennibus protestationibus etiam verbo ibidem factis, & inheren: suis prioribus protestationibus, ante biennium; videlicet Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Tertio, solenniter, publicè, & per expressum protestati sunt, & dixerunt: Quòd quantum in ipsis situm est, nequaquam consentire possunt, neq; consentiant in ea placita, Constitutionem, Decreta, seu declarationem, quacunque in præjudicium Ecclesiarum Dei, & status spiritualis in hac Conventione generali quomodolibet statuuntur contra jura & libertates Ecclesiasticas, sacris Canonibus munitas, & in derogationem libertatum, & immunitatum Ecclesiasticarum totius provincie, & omnium Ecclesiarum Regni, literis Privile-

Privilegiis Statutis, Constitutionibus, & indultis, per olim Serenissimos Principes, & Dominos Duces & Reges Poloniae, Ecclesiis ipsis, & personis earum legitime concessarum, per eosdem Duces & Reges, tum usum continuum ab antiquo approbatarum, quibus publice & legitime cautum & provisum est nullas videlicet debere fieri in eodem Regno Constitutiones, placita, & Ordinationes, nisi de omnium Consiliariorum consensu & voluntate, & etiam, quod nullus status in alterum, libertatibus, & immunitatibus gaudentem, in tam libero Regno potest de jure quicquam novi, praesertim contra immunitatem & libertatem alterius constituere & laudare, novaeque leges & Statuta condere, per quod alter status gravari, & in suis libertatibus opprimi possit: & praesertim, quod contra fidei Catholicae, & Ecclesiae Sanctae Ordinationem & institutum fieret aliis nihilominus Senatoribus, nec non terrarum Nunciis, praesertim Catholicis repugnantibus, renitentibus censensumque suum praefatis Constitutionibus & Ordinationibus, Religioni, Jurisdictioni, libertatibus, ac immunitatibus Ecclesiasticis contrariis, denegantibus, immo suadentibus & postulantibus, jura & libertates Ecclesiasticas, & omnes dignitates in vigore & robore suo conservari. Et insuper protestantibus, quod nihil omnino Catholicae Religioni, & Jurisdictioni, ac libertatibus & im-

munitatibus status Spiritualis derogare velint, per quascunque Constitutiones, seu Ordinationes. Intelligentesque, & animadvertentes supradicti Reverendi Domini Archiepiscopi, & Episcopi. in presenti Conventione nonnulla statuta & constitutiones & placita ad nonnullorum Senatorum & Nunciorum status secularis instantiam, contra religionem, jurisdictionem, immunitates Ecclesiasticas ordinis sui & Ecclesiarum fieri & laudari: praesertim de, & super executione Processuum a foro Spiritualis ad Capitaneos loci remitti solitorum & roboratione seu Confirmatione Constitutionis Piotrico: ante biennium editae.

Quae quidem Constitutiones in ea vim sunt factae, ut nulla executio per loci Capitaneos, Processuum remissorum & remittendorum ad Capitaneos locorum fieret amplius, manifeste contra jura libertates, & immunitates Ecclesiasticas, nec non contra Privilegia & Statuta Regni, immo etiam contra dictam Constitutionem ante biennium editam, pro ut ex collatione istarum, ut vocant, Constitutionum manifeste apparet, ipsas esse inter se contrarias, & pugnare (quod ajunt) ex Diametro. Quamvis alij audeant affirmare, quod nihil novi hic statuatur, sed idem, quou ante biennium, nisi quod haec moderna Constitutio sit prioris declaratio, Cum tamen manifestum sit, non esse unam & eandem rem, neque declarationem Constitutionis ante biennium factae, sed est nova Con-

stitutio bienniali planè contraria, & hoc in eò, quòd in bienniali Constitutione contineatur: quòd Nuncijs Terræstres noluerunt intrare in aliquas disputationes cum Dominis Spiritualibus. Hic verò in ista constitutione, nova, statum Spiritualem implicant seu ingerunt; cum tamen nedum sententiati, sed nec vocati, nec auditi fuerint Spirituales, neq; terminum ullum hæctenus coram Majestate Regia habuerint; manifesti verò juris est, præsertim in Polonia, neminem cujuscunq; conditionis, nè Judeum eudem, extra terminum condemnari legitime posse. Præterea quod etiam ante biennium factum est, nomine Constitutionis vocari non potest, sed tantum nomine mandati: quod in illa Constitutione non extat scriptum statuimus, constituimus, vel aliud simile, sed tantum Mandamus; neque ullo verbo meminit Constitutionis. Et insuper quod tantum ex consensu Dominorum secularium Consiliorum, ante biennium Regia Majestas id factum seu Mandatum scribi jusit, unde apparet ad hæc nunquã consensisse. Consiliarios Spirituales, quemadmodum protestabantur de præjudicio & gravamine contra præfatum Mandatum. Postremò quia planum est, tam ipsum mandatum biennale, quòd Constitutionem vocant, quàm Statutum Jagellonis in Jedlna folio 50. ad quod seipsum mandatum refert, nihil de Spiritualibus continere, tantum de

Majestate Regia & subditis, in quibus utiq; sunt tam spirituales quàm seculares idèò justo judicio nihil Processibus juris Spiritualis obesse ac derogare potuit sicut ipsum Statutum Jagellonis, ita hoc mandatum bienniale, vocatum Constitutionis nomine, quòd sese ad ipsum Statutum Jagellonis duobus in locis refert planissime. Quis igitur non videat manifestam injuriam, maximum præjudicium & violationem, seu constractionem libertatum, jurium, & immunitatum status Spiritualis, & quòd sine ipsorum consensu hæc ita fiant, tam ante biennium, quàm etiam nunc, primi utique status in Consilio Regni, & exinde, etiam jurium statui Spiritualium concessorum, & diu laudatorum, tam in Concilijs generalibus seu Oecumenicis, quàm per Imperatores Christianos, & Duces ac Reges Poloniae collatis omnibus Spiritualibus, & præsertim Ecclesijs & Ecclesiasticis personis in Regno Poloniae: & quidem non modo de decimarum, & aliarum rerum Spiritualibus annexarum, sed etiam de merè Spiritualium jurisdictione talis & moderna Constitutio facta est, quæ omnem jurisdictionem Spiritualem tollit, & in nihilũ redigit, idq; apertè contra Statuta Regni & Privilegia Ecclesiastica atq; Spiritualia provocabant, & ea ostendebant, ex quo jam nulla executio in Castro de Brachio Regali sequitur. Quòd quidem officium Castrense, sicuti est, etiam vocatur

vocatur Brachiumulare seu Regale, & ob id coram dicta Sacra Majestate Regia & Consiliariis secularibus, ac Terrarum Nunciis pro tunc in Conventione generali congregatis solenniter, & expresse protestati sunt, quod quantum in ipsis situm est, nequaquam consentire possunt, neque consentiunt in ea placita & Constitutiones, quacumque in prejudicium Ecclesiarum Dei in hac Conventione generali quomodolibet statuuntur, contra jura, libertates Ecclesiasticas, olim sacris Canonibus munitas, & per Illustrissimos Duces & Hæredes Regni, necnon Serenissimos Reges Polonia, Ecclesiarum & Ecclesiasticis personis legitime & benigne concessas, uti præmissum est coram dicta Regia Majestate exhibitis, & demonstratis, petieruntque submissè dicti Reverendissimi Domini se circa Privilegia, immunitates, Constitutiones Ecclesiarum Regni conservari exque executioni debita demandari: & ne in formam Constitutionum & ordinationum eadem placita & Constitutiones seu ordinationes prædictæ Ecclesie, & statui Ecclesiastico præjudiciales in quibuscunque rebus referantur, neque Ecclesias Dei, ac earum ministros afficere quovis modo permittat. Ex quo, Constitutiones & Statuta Conventionalia non possunt nec debent, etiam de jure Regni statui & laudari, nisi de mutuo, & omnium consensu tam spiritualium, quam Secularium Consiliariorum. Ideò sub-

jacere non teneantur cum universo suo Clero talibus Constitutionibus seu Ordinationibus, que non fuerint, prout non sunt, omnes de consensu tam spiritualium quam Secularium Consiliariorum profecta & constituta. immo ut supra scriptum est, per alios Dominos Consiliarios & Nuncios Terrestres, præsertim Catholicos reprobata. uti præjudiciales religioni, Ecclesie Dei, ac jurisdictioni Ecclesiastica, & juribus ac Privilegiis, nec non libertatibus & immunitatibus status spiritualis præjudiciales & nociva. Et ob iterum, atque iterum, omnibus quibus melius efficaciusque debuerunt, protestati sunt, se cum universo Clero, talibus Constitutionibus immunitati Ecclesiasticæ contrariis nolle subjacere. Et ea protestatione solenni facta, petierunt à nobis prædicti Reverendissimi Domini hanc protestationem ipsis per nos pro religione, jurisdictione, immunitate & libertate Ecclesiastica, statusque spiritualis consignari, & de remedio justitiæ Ecclesie Dei, ac Ecclesiasticis personis in Regno nostro provideri, ac ipsos cum eorum Ecclesiis & universo Clero in juribus, libertatibus, & immunitatibus Ecclesiasticis conservari & manuteneri. Nos verò volentes unicuique quod suum est reddere, & agnoscetes nos æquè spiritualibus ac secularibus jura & privilegia, immunitates ac libertates confirmasse, tam literis quàm jurejurando nostro: ideoque ea inviolabiliter conservare, & manuteneri debere, & protestationem

nem ipsorum Reverendissimorum Dominorum consignari iussimus: adhaerent: simul protestationibus in facie nostra factis, tam Consiliariorum, quam Nunciorum Terrestrium, praesertim Catholicorum, qui facta cetera iura Ecclesiastica omnia & personarum Ecclesiasticarum esse voluerunt, & postularunt: Et ipsos, in primis vero Ecclesias omnes in iuribus & libertatibus & immunitatibus earundem plenissime conservari: ac manutenuimus, prout conservamus & manuteneri volumus, & conservari, ac manuteneri per successores nostros perpetuis temporibus & in ævum decernimus, in nullo praesudicari: neque derogari: praefatis iuribus, libertatibus & immunitatibus omnium Ecclesiarum, in Dominis nostris consistentium, & personarum Ecclesiasticarum. In cuius rei fidem & evidens testimonium manu nostra subscripsimus, & sigillum nostrum appendi iussimus. Datum Petricoviae in generali Regni Conventione, die Sabbatho ante Dominicam Palmarum, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Quinto, Regni nostri Trigesimo Sexto. Presentibus Magnificis, Generosis, & Venerabilibus Spilkone Jordan de Zakliczyn Cracovien: ac Przemislien: Camioneconq, Capitaneo, Stanislae de Tarnow Sandomirien: ac Syradien: Ostrzeszovieng, Capitaneo, Joanne de Slusiewo Brzestien: Koninen: Miedzirzecensiq, Capi-

taneo Joanne Krotowski Juniwladislavien: Joanne de Dambrovica Lublinen: & Casimirien: Robatineng, Capitaneo, Andrea Sieprski de Gulczewo: Raven: & Capitaneo Plocen Palatinis; Stanislae Myszkowski de Mirow Sandomirien: Cracovien Generali, Rathneng, Capitaneo: Georgio Konarski Califfien: Joanne Thomicki Gnesnen: Joanne Lutomirski Siradien: ac Lancicien: Radomieng, Capitaneo, Jacobo Lasoczki Lancicien: Raphaële Dzialynki Brzestien: & Brodnicen: Capitaneo. Floriano Zebrzydowski Lublinen: ac Sandecen: Capitaneo, Anselmo Gostomki Plocen: & Capitaneo Raven: Stanislae Wolski Raven: Curiae nostrae Marsalco & Capitaneo Krzeepicen: Stanislae Sobek à Sulciow Sandecen: Regni nostri Thesaurario ac Malogoscen: Capitaneo, Sebastiano de Milec Vishcen: & Capitaneo Brzestien: Casparo Zebrzydowski Rogoznen: Joan Sirakovshi Landen. Curiae nostrae Referendario, & Przedecen: Capitaneo, Joanne Tarlo Malogoscen: & Capitaneo Pilzenen. Francisco Rusocki Naklen: Alberto Czarnkowski Santocen. Castellanis: Valentino Dembinski Regni nostri Cancellario, ac Lubomlien: Capitaneo, Petro Myszkowski Regni nostri Vicecancellario, Decano Cracovien: Gnesnen: Plocen: Lancicien Warszawienq, Proposito, Stanislae Karnkowski Secretario Majore & Curiae nostrae Referendario, Cantore Gnesnen: Schol-

Lanci-

Lancien: Jacobo Paczynski Decano Vladislavien: Proposito Crusvicen: & Andrea Przerembski Gnesnensi Cracoviensiq; Canonorum & Nunciis Baronibus, ac aliis plurimis fide dignis circa præmissa existentibus.

Sigismundus Augustus Rex.

His itaque tot& tantis legū gravissimis autoritatib⁹, benè perpen-
sis, necessariò fatendū est, eam qua-
lemcunq; inhibitionē, nullius de-
bere esse momenti atq; ponderis ad
Ecclesiasticam jurisdictionem, vel
imminuendam, vel infirmandam.

ix. Equidem multò satiùs, consul-
tiusque agi existimarem, si pristina
illa sacro ordini constaret autori-
tas & jurisdictio. Non enim gra-
farentur inter homines, tot imma-
nia scelera, puta, blasphemix, sacri-
legia, hæreses, & his similia, quibus
gravissimè offenditur divina boni-
tas, nimirum, si brachium seculare
suum Ordini Ecclesiastico præsta-
ret officium; alioquin verendum,
est nè aliquando divina ultione in-
fligente pœnas, eò licentiæ devenia-
tur, ut divina humanaq; jura vio-
lentur ac perturbentur omnia.
Quod nè accidat, secularis protesta-
tis est providere. Hoc enim illio-
nus divina lege incumbit ut, quæ
judices Ecclesiastici divino numini
adversari, pœnisq; digna censuerint,
ea ipsi severè vindicent. Reges
enim atque eadem ratione cæteri
Magistratus Politici, Ecclesiæ nu-

tricij sunt; Esaia Cap. 49. Debent
ergo illi servire, eamq; tueri ac de-
fendere, ac veluti terrenum Re-
gnum, (ut divus Gregorius inquit)
cælesti debet famulari.

QUÆSTIO IV.

De foro Spiritualium, & an
Clerici apud Judicem secu-
larem conveniri debeant?

SUMMARIA.

1. Clerici à Judice laico, judicari non possunt.
2. Clerici in criminalibus causis, quando coram Judice Ecclesiastico forum sortiuntur.
3. Clericis jure præsertim novo, fori Privilegium concessum.
4. Clerici fori Privilegio renunciare non possunt.
5. Fori privilegium Clerici, num in causis tantummodò personalibus sortiuntur.
6. Ecclesiasticus Ordo in Polonia, passim in omnibus realibus causis foro seculari subest.
7. Spirituales in quibus causis, juxta dispositionem Statutorum Regni, coram Judice seculari conveniri possunt.
8. Ecclesiasticos in Regno etiam in personalibus forum habere in Judicio seculari, quidam contendunt.
9. Statuti Vladislai Regis, Anni 1422. plana & perspicua interpretatio.
10. Jura Canonica, quanta apud omnes autoritatis esse debent.

11. *Judiciorum diversa subsellia in Regno Poloniae.*

12. *Appellationes ad Curiam Romanam an prohiberi possint?*

1. **C**lericos, * coram Judice laico regulariter conveniri non posse, sed coram suo Judice Ecclesiastico, tam à sui ordinis hominibus, puta Clericis, quàm à laicis conveniendos esse, jura non solum Canonica, sed Civilia quoq; attestantur. Et jure quidem Canonico clarè admodum ea de re disponitur. in cap. Nullus 2. ibi Nullus Judicum, neq; Presbyterum, neq; Diaconum, aut Clericum nullum, aut minores Ecclesia, sine permissu pontificis per se distringere aut condemnare presumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tam diu sit sequestratus, quousq; reatum suum cognoscat & emendet, tit: de foro competent. Quod non * non solum in Civilibus, sed in criminalibus quoque causis, (non obstante in contrarium consuetudine) observari, patet ex textu in cap. Clerici 8. ibi: Cum Imperator dicat, quòd leges non dedignantur sacros Canones imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine Clericus debeat coram Ecclesiastico judice conveniri, non debet in hac parte Canonibus ex aliqua consuetudine prejudicium generari, tit de Judiciis. Quamvis alioquin, ob crimen aliquod commissum, deposi-

tionis, atque excommunicationis, ac deniq; anathematis pœna. (si nimirum inculpatus de crimine incorrigibilis appareat) subsequuta, Clericus per Judicem secularem comprimendus sit. per text. in cap. Cum non ab homine 8. in verbis Quod si depositus incorrigibilis fuerit. excommunicari debet. deinde contumacia crescente, anathematis mucrone feriri; postmodum verò, si in profundum malorum veniens contempserit quum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, nè possit esse ultra perditio plurimorum, per secularem comprimendus est potestatem &c. dicto tit: de Judiciis. Neq; tamen etiam hoc casu tenetur Judex Ecclesiasticus taliter depositum tradere Judici seculari, sed ipse Judex secularis debet eum comprehendere, per text: in cap: Etsi Clerici 4. ibi Sed non debet quemlibet depositum tradere Judici seculari pro suis excessibus, cum sit suo functus officio, nec duplici debeat ipsum contritione contertere. dicto titulo de Judiciis.

Jure quoque * Civili, præsertim novo Justiniano, hanc fori prærogativam, clericis in universum concessam attributamq; esse, pluribus ejusdem juris legibus, probari potest, sed brevitatibus studio cæteris omissis, unam saltem Imperatoris Friderici constitutionem, quæ habetur in auth: Statuimus. Cod. de Epif. & Cleric. hic adjicere lubet.

Statui-

Statuimus, inquit Imperator, ut nullus Ecclesiasticam personam in criminali, questione, vel Civili, trahere ad Judicium seculare presumat, contra Constitutiones Imperiales, & Canonicas sanctiones: Quod si actor fecerit, à suo jure cadat, judicatum non teneat, & Judex extunc potestate judicandi privetur. Eandem Justiniani quoque Imperatoris hac de re fuisse sententiam, apertissimè liquet, idque ex textu in auth: *Clericus: ibi. Clericus quoque in litopulsatus pecuniaria causa, prius apud Episcopum conveniatur, per quem sine damno causa decidatur.* Cod. de Episcop. & Cleric. Quibus itidem ad stipulatur, alia ejusdem Imp. novella Constitutio, cujus hæc sunt verba. *Causa, que sit cum Monacho, vel cum muliere qualibet in Monasterio consistente, non apud Judicem Civilem ventiletur, sed apud Episcopum, qui de persona presentia, quod convenit, statuet, sive per Abbatem, vel Antistitem vel per alios hoc fieri debeat, qui secundum legem rem disponat, & sacras regulas, salua debita persone reverentia* auth. *Causa* Cod. eod. Et revera, (ut cum imperatore Justiniano loquar) indignum est, sacerdotes & religiosos viros turbulenta observatione prætorij vacare, ubi neq; eis beatitudinis honor debitus reservetur, neque Oratorum adfluens in defensionibus copia, præstari queat.

Ac proinde * etiam si Clericus 4
jurisdictionem secularis Judicis prorogare vellet nequaquam id ei permilum est. Ratio, quia cum hoc beneficium seu privilegium, fori non sit personale, sed toti Ordini Ecclesiastico publicè indultum, renunciatio seu prorogatio istiusmodi, sive expressa, sive tacita, absque consensu superioris facta nullus est momenti: de quo expressus textus in cap. *Si diligenti.* 12. §. fin. ibi. *Manifestè patet, quòd non solum invitè, sed etiam voluntarij, pacisci non possunt, ut secularia judicia subeant, cum non sit hoc beneficium personale, cui renunciari valeat, sed potius toti Collegio Ecclesiastico sit publicè indultum, cui, privatorem pacto, derogari, non potest; tit: de foro compet. Pro quo facit etiam textus, in cap. *Significasti.* 18. in verbis: *inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd licet privatorum consensus, eum qui jurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit judicem constituere; Clerici tamen in Judicem non suum (nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Diacesani voluntas accedat,) consentire non possunt. tit: eodem.**

Cæterum hæc * fori privilegia, et si in personalibus tantum, non autem in realibus causis, clericis esse concessa hac ratione quidam concludant quòd in actione reali, persona non censeatur obligata, per textum §. omnino, Instit. de actionibus: 5.

nibus: & sic non trahatur in judicium seculare persona Ecclesiastica, sed res ipsa. Regulariter enim ratione rei quis sortitur forrum in loco, ubi res sita est, idque per rationem l. fin. cod. ubi in rem act. & est textus in l. 3. §. si aliter fructus, ibid. *quoniam magis fundo quam personis adjudicari partes intelliguntur* ff. de fin. regund. Verum Doctores, communiori opinioni contrarium, hac in parte videntur sentire, videlicet laicum non posse esse Judicem Clerici, etiam in realibus, nec coram eo conveniri; ut notat Minsing. obser. 22. libro 1. Apud nos * in Regno, Ecclesiasticos ex recepta potius quadam juvenerataq; consuetudine, quam ex juris præscripto, aut necessitate, in omnibus jam passim actionibus realibus, forum & jurisdictionem secularem sortiri praxis continua docet; cum tamen, quatuor tantummodo casus in jure nostro reperiatur, in quibus causæ spiritualium, juri terrestri (quod idem est judici seculari) subesse debeant; idque juxta dispositionem statuti Regis Alexandri, in Radom Anno 1505. conditi; cujus ea sunt verba verba. *Spirituales* pro bonis sive injuriis honorum juri communi subjectorum, jure terrestri experiantur. Injuria sunt, super limitibus, kmetonibus fugitivis, cade & vulneribus, alias juxta Statuta Alberti Regis. Quinimò Sigismundus Rex,*

posteaquam Statuto Anni 1543. causas omnes, de quibus Judices spirituales cognoscere debeant, & in quibus spirituales, ad judicium seculare trahi possent, luculentissime exposuisset, pænâ quoque in eos, qui personas Ecclesiasticas ad forum seculare trahere præsumerent, statuere voluit, quod apertissime declaratur his verbis. *Similiter etiam si quis secularis spirituale ad jus seculare terrestre, pro his articulis judicio spirituali pertinentibus, evocaret, talis etiam debet condemnari in pena 14. Marcar. Nihil ominis per hanc Constitutionem nostram, nolumus ut in aliquo derogetur juribus & privilegiis spiritualium, in Statutis descriptis; hoc est, ne in illis mutetur vel destrueretur, quod est plus in illis scriptum, quam hæc Constitutio habet, Ita enim cum Consiliariis nostris, & Nunciis terrarum constituimus, quia hoc debemus unicuique, tam spirituali, quam seculari subdito nostro tenere, & reformare juxta Constitutiones priores. Deus bene, quid clarius, quid vè evidentiùs, de hac Ordinis Ecclesiastici fori prærogativa, dici aut statui potuit quam, quod hic ab optimo piissimoque Rege dictum atque statutum est? Puto in tam perspicuis & luce meridiana clarioribus hujus statuti verbis, etiam cæcucientes, id quod res est, manu palpare posse.*

Neq; tamen * defuisse, imò & neque

neque nunc deesse eos, qui Ecclesiasticos, non tantum in realibus quibusvis causis, verum etiam in personalibus, sine discrimine status & conditionibus, coram Judice seculari forum sortiri debere, summa contentione, ne dicam termeritate & pertinacia arguunt. Ejus vero rei optimam se habere causam existimant, quod videlicet secundum Statuta Casimiri Regis, in omnibus terris Regno Poloniae subjectis, unum jus, una consuetudo judicij debeat observari.

9. Ita enim * Statutum illud Casimiri Regis, à Uladislao Jagellone in Castris propè Czerwiensko, Anno Domini 1422. confirmatum, de his disponit. *Præterea perpetuo edito statuimus, ut omnes & singuli homines Regni nostri, cujuscunque conditionis, status, dignitatis, aut gradus fuerint, causas in judiciis nostris terrestribus proponentes, vel proponere volentes singuli & generaliter universi, eodem jure, modis, consuetudinibus, & ritibus, per Regnum nostrum potiantur: nec audeant judices, sedibus & tribunalibus judiciorum nostrorum præsentēs, alios modos, ritus, & consuetudines, circa terminos & sententias observare, nisi illos, quos præfati Domini Casimiri liber & constitutiones doceant, & informant; ad quem semper recurrant. Quidquid autem per ipsos, aliter fuerit judicatum & sententiatum, irritum rema-*

neat & nullius roboris vel momenti. Jam hæc isti, illud inculcabunt. En legis verba, unum jus, unam consuetudinem, in uno Regno omnium esse debere: quorsum igitur hæc exotica (ita illi jus Canonicum vocant) & peregrina jura ut potè patriis legibus, & consuetudinibus contraria; Sane horret* refugitq; animus, istiusmodi hominum turpitudinem, nè dicam impietatem propalare, qui tam pias sacrorum Conciliorum sanctiones, tam religiosa sanctorum Patrum atq; summorum Pontificum decreta, ipsorum deniq; Apostolorum, puta sacrosanctaq; dogmata, pro exoticis & peregrinis juribus reputare non vereantur. Equidem talium rerum assertores cum ab ea sanctorum communionem, quæ in hisce sacrorum Canonum regulis continetur, pertinaciter segregare sese cupiant non video, quâ ratione Christianorum Catholicorumvè nomen deinceps mereri possint aut debeant? Quis enim unquam populus, quævè natio, Christi nomen professæ, eò impietatis devenisse dici potest, ut sacros Canones, tanquam peregrinos, & à communi fidelium sensu alienos, rejiciendos esse putaret? quinimò antiquissimos illos Christiani nominis Reges atq; Imperatores, palam professos fuisse constat, quòd leges ipsorum sacros Canones imitari non dedi-

gnarentur. Majores denique nostri, qua pietate, quavè religionis observantiâ, hæc tam pia dogmata coluerint, iisque perpetuò adhæserint, vel hoc ipsum indicio est; quod non sententias solummodò illi sed interdum integros Canones ex eo ipso jure excerptos, statutis atque Constitutionibus suis ingesserint, eaq; ratione procul dubio legibus suis, sanctitatis opinionem, & venerationem quandam conciliare voluerint. Quid! auis nè posteritatè prudentiorem, nè dicam vitiosorem, (quæ notam illis impietatis hac in parte affingere volet) ætas nostra dabit? Absit ab ingenuo & generoso pectore quovis, tam immane scelus, ignominia perpetuâ labe piandum. Verum enimverò missis jam hisce ad explicationem superius commemorati statuti redeundo, cuius recti æquiq; studio, planû atque perspicuum esse potest, statutum illud non de statibus & ordinibus Regni, sed de diversitate seu varietate tantummodò legum, jurium, & consuetudinum, in terris & Provinciis Regno subjectis disponere putatur, quòd tunc majoris Polonia incolæ, aliis atque diversis juribus & consuetudinibus subessent, quam quæ minoris Poloniaë terriculis in usu fuerunt. Unde Casimirus Rex sub uno Principe & capite, diversas leges observari, indignum maiestate sua esse existimans, id hac sua san-

ctione efficere voluit, quo omnes in universum Regnicolæ, uno jure, nempe terrestri in posterum uterentur: ubi juris Canonici, aut status spiritualis, nullam factam fuisse, mentionem liquidò apparet. Si quidem & alias Regibus nostris, id moris fuisse certissimum est, quòd quotiescunque de unionibus provinciarum & ditionum sibi subjectarum, jura illis ferre contingeret, semper id præcipuè edictis suis innuebant, quòd omnes Terras, Ducatus, atque Provincias, quæ diversum jus, diversasq; consuetudines tenerent, ad unum jus & unam legem omnibus Regnicolis communem reducturi essent, quòd etiam in privilegio Regis Vladislai in Jedna concessio, ac postmodum Cracovia Anno 1433. confirmato, videre est; cujus is est tenor: *Item pollicemur, quòd omnes terras nostras Regni nostri Poloniae, etiam terram Russiae includendo, salvis tamen avenæ contributionibus (de quibus nobis, ad tempora vite nostræ, sola Russia respondet) ad unum jus & unam legem communem, omnibus terris reducemus reducimusq; adunamus, & unimus, tenore præsentium mediante.* Ex quibus apertissimè constat, hujusmodi & similibus Statutis, nedû Ecclesiastica, sed neque aliorum subfelliorum judicia esse abrogata. Extant* siquidem etiamnum in Regno, diversæ judicum jurisdictiones

Alii enim de injuriis realibus, alii de obligationibus personalibus cognoscunt, alii his, qui juri Saxonico seu Magdeburgensi subiecti sunt, alij Judæis & sic deinceps alij alijs jura dicunt: Nemo tamen rerum patriarum non ignarus, dicere aufit, hujusmodi judiciorum partitiones, contra Statuta unionis jurium fieri, quin imò concordiam atque optimum Reipub. statum hac distinctione subfelliorum, veluti harmonia quadam firmiter conservari, vel invitus fateatur necessum est. Quæ cum ita te habeant in prophanis istiusmodi judiciis, cur nõ multò magis Ecclesiasticæ jurisdictioni id acceptum ferri debeat? Cùm judicia illa non auctoritate solùm; sed & antiquitate ceteris longè antecellant, utpotè, quod omnes Principes terræ, & ceteros homines, Episcopis, & per consequens judio spirituali obedire, Beatus Petrus præcipiebat, prout in cap. *Omnes 4.* tit. de major. & obediens. disponitur, idq; ob singularem atq; admodum elegantem rationem, quæ in cap. *Certum* distinct. 10. habetur in verbis *certum est* inquit Felix Papa *hoc rebus vestris esse salutare, ut cum de causis Dei agitur juxta ipsius Constitutionem, Regiam voluntatem sacerdotibus Christi fideatis subdere, non præferre, & sacrosancta pereorum præfules potius discere quàm docere, Ecclesiasticam formam sequi, non huic humanitatis se-*

quenda jura præfigere, neque ejus sanctionibus velle dominari, cujus clementia Deus voluit tue pie devotionis colla submittere, in contumeliam disponentis; Præceptis enim Apostolicis, teste Gregorio Papa, non dura superbia resistere, sed per obedientiam quæ à sancta Romana Ecclesia, & Apostolica auctoritate jussa sunt salutariter implerè debemus, si ejusdem sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ est caput nostræ communionem habere desideramus, cap. 2. distinct. 15. At forte modestioris & cultioris ingenij quidam, se non tam de prima instantia fori spiritualis quàm de appellationibus, maximè verò ad Curiam Romanam devolvendis, laborare contendunt. Cum enim Ordo Equestris hujus Regni armis potius, quàm litibus sit assuetus, durum omninò vixq; tolerandum illi videtur, tot litium anfractibus implicari, præsertim quòd in prosequendis hujusmodi appellationibus, cum ob distantiam locorum, tum ob sumptuum magnitudinem, causâ cadere, vel ultrò etiam liti renunciare, necessum habeant. Sit ita sanè; at appellationum remedia, duabus potissimum ex causis, inventa esse quis ignorat? Prima quidem, quò gravatus habeat beneficium ad superiorem Judicem provocandi, altera, quo jurisdictio supremæ potestatis integra, illibataque consuevetur. Jam si summo aliquo jure, seu potius injuria, bene-*

12.

ficium illud provocandi ad superiorem, clero auferatur; at qua ratione, sanctæ Sedi Apostolicæ, summoque Pontifici, Christi vicario, jus supremæ potestatis tolli possit, non satis id mihi exploratum est. Quinimò ex hac (quod absit) acephalia, membris nimirum à proprio capite abscissis, atque auulsis, quid nisi certissimus totius corporis interitus expectandus esset; atque procul dubiò idem Clero eveniret, quod ovibus quondam à lupis, innata alioquin antipathia sibi infestis, de removendis gregis custodibus persuasis, accidisse fertur. Equidem hæc, non à Clero (cui talia comminisci fas non est) extorquenda, sed à sancta Sede Apostolica, humilimis precibus impetranda esse censerem, quò videlicet, more aliarum nationum, ex speciali beatitudinis ipsius indulto & concessione, Primati Regni, qui privilegio legationis Apostolicæ gaudet, vel cuiuspiam alteri, personæ tamen spirituali de hujusmodi causis intra fines Regni cognoscere liceret, id pue si fieri posset, appellatione remota. Quod si impetrari possit, satis puto isti tam acriù concertationum suarum, luculentam mercedem inde reportarent,

QVÆSTIO V.

Consuetudo & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam

promulgata, utrum de jure valeant, necne?

SVMARIA

1. *Consuetudines & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam facta, ipso jure non valent.*
2. *Statuta contra jura Ecclesie, vel Clericorum promulgata, ex volumine legum abradi debent.*
3. *Constitutio Friderici Imperatoris, de statutis contra Ecclesiasticas personas latis, abolendis.*
4. *Jus suum cuiq; tribuere, naturalis equitas suadet.*
5. *Jure Canonico, quales pœna in eos, qui Statuta contra Ecclesiasticam libertatem ferunt, sint constituta.*
6. *Constitutionum Regni compilatores, an excusandi sint, quod contra jura Ecclesiastica leges concinnare præsumant.*
7. *Statuta & leges contra libertatem Ecclesiasticam facta, que dicantur.*
8. *Statuta seu leges laicorum, quando ligent Clericos.*
9. *Constitutiones Anni 1607. libertatibus atq; immunitatibus Ecclesiasticis repugnant.*

Consuetudines * & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam, vel Clericorum facta & fienda, ipso jure non valere, & Clericos nulla ratione ligare posse, plusquam manifestum est idq; per textum in auth. *Causa. Cod. de sacrosan: Ecclesiis.* Qui-

2. Quinimò * hujusmodi Statuta de volumine legum abradi debent, & non solum statuentes, sed etiam consentientes, talibusque Statutis utentes & omnes in tali loco habitantes puniuntur; prout habetur in Constitutione Friderici Imperat. tit de statutis & consuetudinibus contra libertatem Ecclesiast. edit: quàm de verbo ad verbum hîc ponere operæ præmium esse duxi. Ad decus * inquit Imperator, & honorem Imperij, & laudem Romani Principis, nihil omninò magis videtur accedere quam ut expurgatis quibusdam erroribus, & iniquis quorundam statutis penitus destitutis, [de cætero Ecclesia Dei plena quiete vigeat, & secura gaudeat libertate. Sanè adeò infidelium quorundam & injustorum iniquitas abundavit, ut non dubitent contra Apostolicam doctrinam, & sacros Canones Statuta sua confingere, contra Ecclesiasticas personas & Ecclesiæ libertatem. Cùm ergo dispositione divina favente, nihil velit Ecclesiæ (quæ nihil debet præter bonum appetere) quod nobis eodem concursu, & eadem non placeat voluntate. Nos Fridericus Romanorum Imperator. Semper Augustus, hac edictali lege irritamus, & irrita nunciamus omnia statuta & consuetudines, quæ Civitates vel loca, potestates, Consules vel quæcunq; aliæ persone contra libertatem Ecclesiæ, vel Ecclesiasticas personas edere vel servare adversus Cano-

nicas, vel Imperiales sanctiones præsumpserint, & ea de capitularibus suis mandamus, intra duos menses post hujus publicationem edicti, penitus aboleri & si de cætero similia attentaverint, ipso jure decernimus esse nulla, & eos sua jurisdictione privatos, superiori protinus applicanda, necnon locorû, ubi deinceps talia præsumpta fuerint, banno mille Marcarum præcipimus subiacere? potestates verò Consules, Rectores, Statutarij, & scriptores dictorum Statutorum, necnon & Consiliarii locorum ipsorum, qui secundû statuta vel consuetudines memoratas judicaverint sint extunc ipso jure infames quorum sententias & actus alios illegitimos præcipimus aliquatenus non tenere. Quod si per annum hujus nostræ constitutionis in venti fuerint contemptores, bona, per totum nostrû imperium, mandamus impunè ab omnibus occupari, salvis nihilominus aliis pœnis, contra tales in generali Concilio promulgatis.

En quam graviter, imò quam sanctè & religiosè de libertatibus Ecclesiasticis Imperator hic statuat? nec immeritò id quidem. Cùm enim * omnibus hominibus, qui moribus & legibus reguntur, præceptum esse constat, jus suum cuiq; tribuere: quis eos, qui prerogativis & immunitatibus Ecclesiasticis manus (ut ita dicam) iniicere præsumunt violentas, summæ præsumptionis & temeritatis non arguat?

5. Certè hoc factò Salvator ipse in ministris suis se flagellari, atque iterù crucifigi in Evangelio monet. Ac proinde* sacri quoque Canones eà rei indignitatem non ferentes, ad reprimendam hujusmodi violatorum libertatis Ecclesiasticæ audaciam, præter eas panas, quæ insuperius commemorata constitutione proponuntur, excommunicationis quoq; mucrone eos feriendos esse censuerunt: prout sù in cap: *Noverit.* 49. tit. de sentent. excommunicat, exprimitur his verbis: *Excommunicamus omnes hereticos veriusq; sexus quocunq; nomine censentur, & fautores, & receptatores, & defensores eorum. Necnon & qui de cetero servari fecerint, statuta, edicta, & consuetudines introductas, contra Ecclesie licentiam, nisi ea de Capitularibus suis intra duos menses post hujusmodi publicationem sententia fecerint, amoveri. Item excommunicamus Statutarios, & scriptores statutorum ipsorum, necnon potestates, Consules Rectores, & Consiliarios locorum, ubi de cetero hujusmodi statuta & consuetudines editæ fuerint, vel servata, necnon & illos qui secundùm ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata. Ac insuper si habeant feuda, vel alia beneficia Ecclesiastica, ipso jure, absque alia privatione; talia beneficia amittunt, idque per expressum textum in cap: *Gravem.* 53. tit. de sentent.*

6. excommunicat. Jam videant* isti nostri nomothetæ, qui in publicis Regni Comitibus, non tantùm in præjudicium libertatum Ecclesiasticarum, & universi Cleri, verum etiã, quod gravius ferendum est, in contemptum sanctæ Romanæ Ecclesiæ (cujus filios se esse profitentur) atq; adeò ipsius Vicarii Christi, leges impias ac detestandas figunt atque refigunt, vel qui illis consensum præbent, opem auxiliumque præstant, immè sæpius tanti sacrilegii ipsi auctores existunt; videant inquam, quâ fronte, quavè conscientia hunc errorem, nè dicam temeritatem suam excusare possint? Sanè timorem Dei abjecisse is videtur, qui conscientie sue prodigus est.

7. At nè* fortè, tam manifesto errori culpam ignorantie, quasi speciosum velamen quoddam obtinere possent, quæ nam statuta contra libertatem Ecclesiasticam esse dicantur, explicandum nobis erit? Et in primis sciendum est, illa statuta contraria Ecclesiasticæ libertati dici, ex quibus tolluntur, vel diminuntur privilegia Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis, à Pontifice, vel alicujus Regni aut Provinciæ superiori magistratu concessa; secundum Innocent in d. cap. *Noverit.* Vel quando Clerici impediuntur facere ea, quæ sunt ipsis concessa à jure communi, & sic quando fiunt statuta contra ea, quæ de jure communi

ni competunt Clericis, ut notatur in cap. *Ecclesia Sancta Maria*, tit. de Conft. t. Vel etiam quando volunt Ecclesiam, vel Clericos, ipsorumvè subditos subicere servituti, & publicis functionibus, de quo est casus in dict. cap. *Gravem*. Vel denique, quando per hujusmodi statuta, Clerici efficiuntur timidores, & laici audientiores ad nocendum argum. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quar. rer. act. non datur, quod etiam probat Abb. in d. cap. *Noverit*: per d. cap. *Gravem*. Et in summa * quando statuta aut leges laicorum, specificè disponunt super bonis, vel personis Ecclesiasticis, etiamsi commodum & favorem earum concernât, nullo tamen modo servari debent. Ratio est, quia neque Imperator, neque Rex, nec alius secularis habet potestatem super Ecclesias, aut personas spirituales: pro ut in cap. *Ecclesia*, 10. disponitur his verbis. *Nos attendentes*, inquit Innocentius III. Papa, *quòd laicis, etiam religiosis super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respicit commodum & favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum.* tit. de Constitutionibus. Quibus adstipulatur alius quoque textus in cap. *Quæ in Ecclesia* 7. tit.

eod. Secus est, quando leges aut statuta generaliter ferentur, non faciendo mentionem Clericorum, aut bonorum Ecclesiarum, & non repugnant canonibus, rationaliaq; sunt; tum etiam quoad Clericos, & Ecclesiasticas personas extendi possunt. Exempli gratia; * si statutum disponat, ut existentibus masculis mulier non succedat, etiam de Clericis ad successionem ante faminas vocandis, intelligi debet, ut notat Panor, in cap. *Constitutus*. tit. de restitut. in integrum. Unde omnes * leges, disponentes super contractibus, emptionis, venditionis, locationis, conductionis commodati, & aliis hujusmodi rebus, si non contra dicunt canonibus, vel legi naturæ etiam quo ad Ecclesiasticas personas porrigi debent, pro quo facit textus in cap. 1. in verbis. *Quia verò sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum, Principum Constitutionibus adjuvantur.* tit. de novi operum nunciat. Ex quibus manifestò * apparet, omnia illa statuta, quæ hoc infelici nostro evo, maxime verò omnes illas Constitutiones anni 1607. quæ turbata Republicæ ob domesticas dissensiones, contra personas spirituales, reclamantibus & protestantibus Episcopis, atque universo hujus Regni Clero, summo jure, summavè injuria à secularibus promulgatæ, & in volumen

legum publicarum relatae fuerunt, contrarias atque omnino repugnantes esse libertati Ecclesiasticae, utpotè, per quae vel diminui vel omnino funditus tolli videntur privilegia, Ecclesiae vel ordini Ecclesiastico servientia. Nam quae ibi de suspensione de praescriptionibus decimarum, & aliorum fructuum, ex bonis & censibus jure redemptionis Ecclesiis adscriptis provenientium, de Annatis, de scultetis, de foro spiritualium, de appellationibus ad Curiam Romanam non admittendis, de plebeis ad Ecclesias etiam Collegiatis non recipiendis, sine status spiritualis consensu à secularibus statuuntur, quid aliud nisi temerariam quandam manuum quasi injectionem, in jura & immunitates Ecclesiasticas sapiunt? cum non quod antiquae consuetudini, perpetuoque (ex quo Regnum hoc Christianae religionis sacra suscepit) usui, consentaneum; non quod aequitati, aut juribus Ecclesiastici Ordinis conveniens est: sed quod propriae temeritati, & quicquid liber faciendi licentiae applaudere videbatur, in legibus & constitutionibus hujusmodi continere nemo negare potest.

QUESTIO VI.

Statuta seu Constitutiones Regni, de Annatis Romanae Curiae denegandis, an ju-

ri sint consentaneae, necne?

SUMMARIÆ.

1. *Constitutiones de Annatis, ob importunitatem secularium promulgatae.*
2. *Contra Annatas Concilii Basiliensis decretum opponitur.*
3. *Privatus privatam jure suo spoliare non potest.*
4. *Annatae jure divino introductae.*
5. *Annatarum Summo Pontifici persolvendarum utilitas.*
6. *Ratio exigendarum Annatarum in Curia Romae, quomodo constet.*
7. *Authoris de Annatis sententia.*

EXtant * de Annatis, tam superiorum, quam recentium temporum plures involumine statutorum Regni leges, à piissimis illis Regibus & Principibus, non tam ipsorum voluntate, aut communi consensu omnium Ordinum Regni, quam importunitate atque temeritate quadam secularis status promulgatae: cujus rei indicio est Statutum illud primum de Annatis Sigismundi Regis, Anni 1543. ubi iuquit: *Satisfaciendo postulationibus Dominorum consiliariorum nostrorum secularium & Nunciorum terrestrium, mittemus ad sanctum Patrem petitem Annatas ut nè eos de Regno efferi permittamus, sed ut remaneant pro defen. Reipub. in Regno. Quod si eas impetrare non pos-*

sumus, tamē jam ex nunc nunciare illi debemus, easdem Nos, neq; daturus esse neq; efferrī ulla ratione permisuros.

2. Quod Statutum, licet optimus Princeps ob importunas preces (quem admodum ipse attestatur) seclarium promulgari passus fuerit; nunquam tamen eas ad effectum perducere in animo habuit idq; ob summam, quæ indè promanare videbatur rei indignitatem: Equidem * non ignoro, quid isti nomophori cum illo coryphæo suo Prilasio, contra Annatarum jura effutiant? quomodo contra sanctam sedem Apostolicam debachentur? cum quibus maledictis atq; conviciis certare, non est mei instituti; rem nihilominus ipsam, sicco pede non esse prætereundam arbitratus sum. Pro basi illi & fulcimento hujus caufæ, Concilij Basiliænsis allegant decretum, quo hujusmodi Annata, & alij Simoniaci quæstus prohibentur: cum omnibus, etiam lippis atque consoribus (ut vulgo ajunt) notum atque exploratum sit, Consilij illius, quod in schismate, puta absque capite, ipso nimirum summo Pontifice, quinimò contra Pontificem, indebitè atq; illegitimè celebratum fuit, nullam esse auctoritatem. Ac proinde, quemadmodum neque Concilij illius (si fortè Concilium dici mereatur) auctoritati, facultas Annatarum sanctæ sedi Apostolicæ adi-

mendarum competeat: ita non vidèo, qua ratione leges seu constitutiones Regni, id usurpare sibi possint aut debeant. Nam si hoc * non solum patriæ nostræ, verum omnium nationum leges & jura non permittunt, ut privatus privatum jure suo, indicta causa spoliare possit, multominus de irroganda sanctæ sedi Apostolicæ, (quæ pro capite totius Christianitatis meritò reputari debet) hac tam insigni injuria, ut nimirum jure suo, longo usu, & totius Christiani orbis consensu acquisito, privari debeat, ulla lege, aut consuetudine constitui potest.

4. Ac nè * quispiam fortè in eo etiam hallucinetur, ac si Annatarum ratio, mera tantum & absoluta usurpatione, non autem jure, aut concessione aliqua, ad sanctam Sedem Apostolicam pertineat; idcirco sciendum est, jus primitiarum (quòd ipsas Annatas denotat, quando nimirum fructus primi anni ex sacerdotiis, summo Pontifici offeruntur,) lege divina, ipsis summis Pontificibus adscriptum atque attributum esse. Decimis enim profusu Levitarum, id est sacerdotum, à populo Israelitico percipiendis, assignatis, ipse Dominus ad Moysen ita loquutus est *Præcipè, inquit, Levitis atq; denuncia, cum acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis in oblationem primitivorum. tam de areis, quam de torcularibus, & uni-*

versis quorum accipitis primitias, offerete Domino & date Aaron sacerdoti. Num: cap. 18.

Nec quisquam id sibi persuaderi sinat, quod hujusmodi primitiæ, seu decimæ decimarum, unâ cum Levitico sacerdotio, per novam Evangelij legem introductam cessaverint, & ideò nulla ratione præstari amplius debeant, quemadmodum asserit Prilufius; nam quamvis olim, secundum S. Thomam 22. q. 86. primitiæ erant de præcepto cæremoniali, quoad determinationem, putâ quòd summo sacerdoti exhiberentur, nunc tamen eas esse de præcepto Ecclesiæ, & consuetudine antiqua, cujus non est memoria. Nam cum ratione sui ministerij majoris sint dignitatis sacerdotes novi testamenti, quàm veteris; meritò etiam populus novæ legis, ad majora ipsas præstanda obligatur, quàm populus veteris testamenti. Cum itaque* Annata, nihil aliud sint decimæ decimarum, quæ non solum ex præcepto divino, sed etiam ex antiquissima consuetudine, summis Pontificibus, citra omnem invidiam, ab omnibus Christianis penduntur, idque vel ob eam potissimum causam, quòd in necessitate aliqua insigni ipsius Ecclesiæ, vel Christiani alicujus populi, sanctâ Sedes Apostolica, tanquam piâ mater omnium Christianorum, ex hujusmodi

proventibus auxiliatricem manum plurimis porrigere consueverit. Cujus rei exempla evidentiissima, si non externa & peregrina, at saltem domestica passim nobis occurrunt; quale est illud, quod tempore Casimiri Magni Regis circiter Annum Domini 1351. à Pontifice Clemente Sexto, hujusmodi decimam decimarum, pro commodo Regni, donatam fuisse. Cromerus pag. 213. adnotat; idemq; factum fuisse sub Casimiro tertio, supra in qu: de decimis docui. Ac proinde* justitia, imò ipsa humanitas id exigere videtur, nè de intervertendis illis tanto perè sollicitissimus; præsertim verò, quòd non usque adeò (ut quidam ferè opinantur) magnos & ingentes thesauros, ea res nobis, Regnovè nostro sit importatura. Nam in decursu aliquot annorum, vix aliquando decem, vel viginti millium florenorum summam, Annatarum nomine ad Rom: Curiam à nostratibus conferri, certò affirmare possim. Non enim quisquam illud existimet, veri valoris redditus primi anni illuc conferri; sed juxta antiquam taxam beneficiorum, (in qua census aliq; fixi proventus tantummodò continentur) rationem exigendarum hujusmodi Annatarum in Curia Rom: constare. Quæ res exigui certè momenti esse videtur; quemadmodum dum Romæ essem experimento ipse didici,

dici, idq; duos Episcopatus, Vladislavien: nimirum; & alterum Warmiensem, in Curia Romana expediendo, quorum hic quadrigentis aureis; ille verò octingentis ferè, ratione Annatarum æstimatus fuit. Undè facile colligi potest, quid de cæteris Episcopatibus, præfertim Metropolitanæ Leopoliens. Suffraganeis sentiendum sit. Optarem * sane, ut jam tandem aliquando importunis, ac (ut dicam quod res est) sordidis istiusmodi quærelis, silentium imponatur, nè vide licet hac in parte, toti orbi Christiano, ingenij nostri morbos prodamus. Non pœniteat nationem nostram, omnium Christianorum, puta Germanorum, Hispanorum, Italorum, aliorumvè, qui sanctam Sedem Apostolicam tanquam caput orbis Christiani unicè colunt atq; observant, sequi exempla, à quibus hujusmodi pensiones, nulla proportionem cum his, quæ ex hoc Regno proveniunt Annatis comparandas, magna alacritate, & plena (ut ajunt) manu, sine tadio, aut quærimonia, ad Curiam Rom: quotidie perferri videmus.

QVÆSTIO VII.

Utrum Ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur: & an subditi illorum, puta Sculteri & Advo-

cati ad expeditionem bellicam cogi possint?

SVMMARIA

1. *Ecclesiastica persona, & subditi eorum à functionibus publicis immunes sunt.*
2. *Munera publica quomodo distinguantur.*
3. *Munera personalia, quando Ecclesiastica persona obire non teneantur.*
4. *Ecclesiastici, illorumvè subditi ad munera vilia & sordida non obligantur.*
5. *Patrimonialia munera que dicuntur, & an Clerici his subsint.*
6. *Ecclesiastica bona ad solvenda tributa quando obligentur.*
7. *Collecta seu subsidia extraordinaria, clericis imponi non possunt, statuti laicorum.*
8. *Statuta Regni de Scultetis, & Advocatis spiritualium ad bellum mittendis, an juri vel aequitati sint consentanea.*
9. *Status Regni duplici ordine, spirituali nimirum & seculari constat.*
10. *Bona spiritualium à servitio militari immunita esse debent.*
11. *Diplomata Regum in quibus Ecclesiastica bona à servitio militari eximuntur.*
12. *Statutum Casimiri Magni, de Scultetorum professione ad bellum, quomodo intelligendum.*
13. *Constitutio Anni 1563. de redimen-*

mendis Scultetis, etiam ad bona spiritualium extenditur.

14. *Statuta de removendis inutilibus & rebellibus Scultetis, passim in Regno practicantur.*
15. *Defensio Regni jam fere soli Ordini Ecclesiastico accepta ferri debet:*

I. **J**Am antequaestione 5. dictum fuit, contra Ecclesiasticam libertatem id fieri, quando Ecclesiasticae personae, vel subditi eorum, ad onera seu functiones publicas adiguntur, à quibus omninò immunes esse debent idq; ex dispositione sacrorum Canonum, maximè verò Concilij Lateranen: quòd in cap. *Non minus. 4.* hac verborum serie recensetur. *In diversis mundi partibus, Consules Civitatum, & Rectores, nec non & alij, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone fuerit, qui legis divinae notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subactis, sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & eis alimoniam de publico ad ministravit: Isti verò onera sua fere universa imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas adfligunt, ut eis, quòd Hieremias deplorat, competere videatur, Princeps provinciarum facta est sub tributo. Sive quidem fossatam, sive expeditiones, sive alia qualibet sibi arbitrentur*

*agenda, de bonis Ecclesiarum, & Clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis volunt ferè cuncta compleri. Jurisdictionem etiam & auctoritatem Pralatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cetero talia prohibemus; nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem adspexerint, ut absque ulla exactione, ad relevandas communes utilitates vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias eximent conferenda. Si autem Consules, aut alij de cetero ista commiserint, & commoniti desistere noluerint tam ipsi quàm fautores eorum excommunicationi sese noverint subjacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem tit. de immunitat: Ecclesiarum. pro quo faciunt, etiam text. in cap. *Gravem.* tit. de sentent: excom. & in cap. *Generaliter. 40. §. Novarum. 16. quæ. 1.* ubi Imperatorum quoq; Romauorum Honorij & Theodosij, his de rebus extat decretum, cujus contextum, hinc adscribere lubet. *Placet inquirunt Imperatores rationabilis consilij tenore perpensò, districta moderatione prescribere, à quibus specialiter necessitatibus singularum urbium Ecclesie habeantur immunes, prima quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, nè prædicia usibus**

bus caelestium secretorum dedicata, sordidorum munerum fece vexentur, nihil extraordinarium abhinc super indictumvè flagitetur, nulla translationum sollicitudo signetur, postremò nihil præter Canonicam illationem, quam adventitia necessitatis sarcina repentina poposcerit ejus functionibus adscribatur. Si quis contra venerit, post debita ultionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos jure promenda est, exilio deportationis perpetuò subdatur. Cod. de sacro sanctis Ecclesiis. Quæ privilegia arque immunitates Ecclesiasticas etiam ipse Prilufus, alioquin Clero iniquus & infestus, suis statutis inferre non dubitavit; ut videre est tit: de libertat: Eccles. Verùm * tamen ut hæc materia de muneribus publicis planior fiat, tenenda est distinctio, quæ habetur in l. i. in princ. ff. de muneribus & honorib. Aut enim munera publica dicuntur merè personalia, quæ videlicet opera ipsius hominis explicantur, sine detrimento vel usu rerum ipsius, & istorum quædam habent honorem annexum, ut sunt officia secularia, puta gerere magistratum, Notarij vel Vicenotarij, in causis secularibus munus obire. Ad hæc * personæ Ecclesiasticæ non tenentur. Nemo enim militans Deo implicare sese debet negotiis secularibus. per tex. in capit: *Sacerdotibus.* & in capit: *Sed & procurationis.* tit. nè Cler.

vel Monach. Quibus concordat Statutum illud Sigismundi Regis, Petricoviæ Anno 1538. latum, quo prohibetur nè spirituales judicii secularibus se immisceant. Quædam verò neque honorem, neque vituperium aliquod habens annexum, quæ dici possunt munera simplicia vel neutra, qualia sunt legationes, tutelæ vel curæ, & hujusmodi alia, ad quæ Ecclesiastici inviti cogi non possunt, per text. in l. generaliter. 52. Cod. de Episc. & Cleric. attamen si volunt, possunt fungi hisce muneribus, idq; argum. text. in cap. *Pervenit.* 76. distinct. 88.

Quædam deniq; * munera personalia sunt sordida & inhonesta, quæ vilia quoq; appellari possunt, ut sunt cloacæ mundandæ calcis coquendæ, arenæ fodiendæ, fossati purgandi, & hujusmodi, de quibus in l. maximarum, Cod. de excusat: muner: habetur; ab his non solum Ecclesiasticæ personæ; verùm etiam mancipia seu coloni Ecclesiarum sunt immunes, per text: in dict. capit: *Generaliter.* §. novarum. 16. quæst. 1. Et in l. placet. Cod. de sacros. Ecclesiis, quod multò clarius ex constitutione Imp. Constantini, in l. omnis, 2. Cod. de Episcop. & Cleric. patet, cujus hæc sunt verba: *Omnis à Clericis, indebitæ conventionis injuria & iniquæ exactionis repellitur improbitas, nullaq; conventio sit contra eos munerum sordidorum, &*

cum negotiatores ad aliquam præstationem competentem vocantur, ab his universis isti usmodi strepitus conquiescat, si quid vel parsimonia, vel provisione, vel mercatura (honestati tamen conscia) congesserint, id in usum pauperum atque egentium ministrari oportet, ad id, quod ex eorundem ergasteriis vel tabernis conquiri poterit, & colligi, collectum id religionis existiment lucrum. Nec obstat. I. neminem, II. Cod. eodem, quæ vult, quòd in adventu Principis, debeant solita ministeria exhiberi, licet ad sacrosanctas Ecclesias possessiones pertineant. Nam hæc lex posterior, non potuit derogare priori, in favorem Ecclesiæ à Constantino concessæ: Ratio est, quia bona Ecclesiastica, quæ jure divino sunt exempta legibus humanis, subjacere non possunt? cap. Si Imperator. distinct. 96.

5. Aut dicuntur onera patrimonialia seu realia, quæ videlicet sumptibus patrimonii, & damnis administrantis expediuntur: per text. in l. Munerum. fin in pr. ff de munerib. & hono. Exempli gratia, quòd navis, aut, currus, subditivè Ecclesiastici ad militiam, vel aliud servitium Reipub: vadant; & ad hæc Ecclesiastica bona non tenentur, quia non possunt ad illa onerari. Possessiones enim quæ dantur Ecclesiæ, dantur Deo, & idèd secularis potestas, tanquam subdita,

non potest statuere super rebus Deo dicatis, per text. in d. cap. Quæ in Ecclesiarum. tit. de Constitut. Cùm Ecclesiæ & Ecclesiasticæ personæ, ac res ipsarum, non solùm jure humano, sed & divino, à secularium personarum exactioibus sint immunes, prout habetur, in cap. Quamquam de censibus in 6. Quòd tamen * aliter se habet, si res vel bona, quibus imponuntur talia munera, habeant onus tali perpetuum annexum certum atque immutabile, antequam pervenirent ad Ecclesiam, idque sive ex dispositione publica: puta Principis, sive ex dispositione privata, ut in tributo solvendo, per text. in l. Imperatores ff. de public. & in cap. 1. in fin tit. de censibus; ubi innuitur quòd quælibet possessio est onerata ad solvenda tributa; & sic Ecclesia quoque à talibus immunis esse non potest, quia res transit eum onere suo, argum. cap. Pastoralis. tit. de decimis. Sin autem sint onera variabilia, & repentina, quæ incapita ex novis edictis imperari solent, cerrum est Ecclesiam, vel Clericos ad illa non teneri, per text in cap 1. §. 1. tit. de jure Patron. in 6. Panorm. in cap. ult. tit. de Cler. non resid. Ratio est, quia talia onera imponuntur personæ non habita ratione patrimonii, per text. in l. unica cod. de capit: civi censib. eximend. lib. II. Quales * in Regno annis superioribus,

6.

7.

bus,

bus, pro militibus Confœderatis fuere contributiones seu exactio- nes illæ detestandæ, ubi Clerus contra jus & æquum, præter ordinaria tributa seu contributiones, ad extraordinaria etiam quædam subsidia, seu donativa præstanda, inusitato, quodammodo, nullaq; habita ratione immunitatum Ecclesiasticarum adigebatur. Licet enim imminete maxima necessitate Reipub. tales collectas Clero aliquando imponi posse non negarim: at tamen non privato laicorum mandato aut impulsu, sed servatis servandis, id fieri debere explorati juris est. Primò enim necessariò requiritur consensus totius Cleri, & non sufficit solius Capituli; deinde, quòd laicorum facultates ad relevandum illud onus non suppetant, idq; pertext: in cap. *Non minus*. tit. de immunit. Eccles. facit etiam text. in d. cap. *Gravem*: tit. de sententia excommunicat. Denique requiritur hodiè, quòd fieri id debeat, sancta Sede Apostolica prius consultata, per text. in cap. *Adversus*. tit. de immunit. Eccles. quòd etiam in Constit. Synod. Provinc. tit. eodem probatur: alioquin pœna talium collectantium Ecclesias vel Clericos, est excommunicatio. per text. in d. cap: *Non minus*. Cæterum* ex his, quæ de impositione munerum realium Ecclesiasticis, subditivè illorum superius exposita-

sunt, facile colligi potest, quantum juris, quantumvè æquitatis habeant isti nostri legum patriarum tam strenui propugnatores, qui leges seu Constitutiones illas de Sculteris & Advocaris Spiritualium, tanto studio, tantoq; conatu promovent, & singulis ferè Regni Comitibus pro illis tanquam pro aris & focis nimis acriter decertare solent, quasi verò in eo robur totius militiæ solidiq; contra hostium incurfus præsidij ratio consisteret; cùm tamen res longè aliter se habeat. In memoriam* siquidem isti revocare sibi deberent, Regni hujus statum: cum nimirum duplici ordine, spirituali & seculari constare. Et quidem seculari defensionem Regni merè & propriè incumbere; spiritualis verò officium esse, Deum sacrificiis & orationibus placare, religiosissimus simulq; prudentissimus ille Princeps, Sigismundus primus Rex, Petricoviæ in Conventione Regni A. 1544. autoritate sua declaravit. Unde consequens est* quòd quem- ro. admodum personæ spiritualium, à servitio militari immunes sunt, ita bona quoq; & subditi illorum exempti esse debent, ut potè, quæ ad cultum tantummodo divinum & ad usum Ecclesiarum collata atq; dicata sunt, per jura supra allegata. Nam, ut verbis illius quoq; tanti Clero mastigis, Prilufum intelligo; utar, *libertas Eccl. omninò debet præstari*

stari integra, nè scilicet domus Dei humanis subsint seruitutibus, vel ministerium Evangelij sacerdotum cura commissum, hæreat, ac vi turbetur; Sacerdotes enim omnium ministri, ac salutis procuratores sunt, quam ob causam p̄ Principes, illorum ordinem primum in Republ. esse voluerunt, à seruitutibusq; & tributis unà cum illorum fundis fecere exemptos. huc usque Prilufius. En quàm studiosè, imò quàm pie atq; religiosè alter iste Balaam, dùm, profligare vult Clerum, eundem attollat, atque propugnet ipsius immunitates?

- II. Verùm * omisso etiam istius Zoili testimonio, non desunt alia plurima, eaq; antiquissima Regum atq; Principum hujus Reipubl. Ecclesiastico ordini indulta privilegia, quæ si id iusta & legitima exigeret necessitas, nullo negotio in medium proferri possent; nunc unum aut alterum, quo magis ac magis rei ipsius veritas elucescat, hic adscribere libuit.

Et primum quidem Boleslai Ducis Cracovien: & Sendomirien: sic se habet.

In nomine Domini Amen. Cùm usus rerum temporalium, ac earum spaciisim dominium ad futuram gloriam promerendam, nil afferant, nisi quatenus ad pias causas seu charitatis opera convertuntur. Hoc solers nostrorum predecessorum Principum providentiæ diligenter advertens, pro

eadem consequenda gloria, divini cultus intuitu, mirificas extruxit Ecclesias, tam Cathedrales quam Collegiatis quam etiam religiosorum & secularium plures Ecclesias, villis possessionibus proventibus, ac bonis aliis, secundum exigentiam cujuslibet ipsas copiose dotando, variis libertatibus & privilegiis decorando. Nos etiam Bolesl. Dei gratia Dux Crac: & Sendomir: tam salubribus eorum vestigiis inherere volentes, una cum Serenissima genitrice nostra Grimislawa, de maturo consilio & consensu nostrorum militum docernimus, & permittimus, libertates & privilegia quælibet, per Nos alias, & per nostros predecessores concessas Ecclesiis & personis Ecclesiasticis quibuscunque, perpetuo inviolabiliter observare. Quinimo quæ à nonnullis nostris predecessoribus obmissa, neglecta seu etiam immutata sunt supplere ac reformare volentes ad Omnipotentis Dei gloriam & honorem, & beatæ Matris seu virginis gloriose, sanctorumq; Martyrum Venceslai & Stanislai Pontificis Cracovien: Ecclesie Patronorum, & in remissionem omnium nostrorum peccatorum; necnon prout Venerabilis Patris nostri, Domini Prandotæ, Dei gratia Cracovien: Ecclesie Antistitis intuitu, eidem Ecclesie Cathedrali, ceterisq; Collegiatis secularibus, religiosis, & aliis quibuslibet Ecclesiis, in nostro Dominio constitutis, hanc concedimus libertatem, ut in villis,
posses-

possesionibus, & proventibus, & quibuslibet bonis suis olim sibi acquisitis & in posterum quocumq; titulo acquirendis ab omni servitio, servitute, angaria, vexatione, thelonio, solutione, collecta, exactione, generalibus vel specialibus, quocumque nomine censeantur. Nec non à jurisdictione omnium Castellanorum Palatinorum, & quorumlibet Judicum, sint perpetuò à nobis & nostris successoribus, prout & à Nobilibus nostris penitus libera & exempta, ut sic ea, quæ dicti prædecessores nostri singularibus impenderunt Ecclesiis, nos in testamentum sempiternum generaliter omnibus Ecclesiis impendamus. Insuper, ut Episcopus cum Clero suo possit divinis laudibus liberius insistere & inviolare, præsertim hostilitatis tempore orationibus, ipsum qui per tempora fuerit Episcopum, & Capitulum suum, totumq; Clerum ab expenditure qualibet intra vel extra terminos nostros perpetuò volumus esse liberos & exemptos: ita videlicet, quod de villis, possessionibus, & aliis bonis suis Eccl. venire personaliter, aut aliquos homines ad expeditiones mittere teneantur. Hoc duntaxat excepto, quod tempore incursum subiti Lithvanorum, de Kielcien: & Tarsien: Castellaniis, Episcopus homines suos ad expeditionem, prout in quodam alio nostro Privilegio distinximus, mittere teneatur. Quas etiam Castellanas, prout & alias per nostros

prædecessores olim prædicta Cracovien: Ecclesia attributas, ab omni alia expeditione, servitio, servitute, angaria, vexatione, statione, solutione, exactione collecta, thelonio, & jurisdictione generalibus vel specialibus quocumq; nomine nuncupentur, à nostris successoribus atque à Castellanis. Palatinis, & Judicibus quibuscumq; perpetuò volumus esse liberas & exemptas. Ita quod Episcopus profusus in eis gaudeat jure ducali & militali, in venando, piscando, & alia quæcunque voluerit faciendo, quæ nostri prædecessores olim facere consueverunt, cum omni jure dominio & honore. Insuper quæ in dictis Castellaniis jura & stationes, in quodam alio Privilegio nobis & nostris successoribus in signum dominij reservavimus, ex præmissis causis per præsens privilegium relaxamus. In cujus rei perpetuam memoriam præsentem paginam nostri sigilli authentici appensione, per manum Twardoslai nostræ Curie Subcancellarij, duximus roborandam. Actum & datum in colloquio juxta Sandomiriam in Blonie celebrato, Anno D. Millesimo, ducent. Quinquagesimo octavo Idus Junij. Præsentibus nostris Nobilibus infra scriptis: Adam Castellano Cracovien. Segnevo Palatino Sandomirien. Nicolao Palatino Cracov. Boguslao Castel: Sandomirien. Bogutha Castel: Wislicen Petro Castel: Lublinen Violao Castel: de Malogosth. Jacobo Castel: de Woynicz.

Petro Castel: de Czechow. Joanne Judice Sandomirien. Nicolao Judice Crac. Varscbio Dapifero Sandomirien. Falislao Pincerna Sand. Gniewomiro Dapifero Crac. Pelka Subcam: Crac. Laurentio Subdapifero Sand. Michaelae Subdapifero Crac. & aliis militibus infinitis. Alterum verò Casimiri Regis, in quo prioris quoq; fit mentio, ejus est tenoris.

In nomine Domini, Amen.

Quoniam hanc sibilegem principum Nobilitas quoddammodo ponit, ut debere se quod spontè tribuit existimet, & nisi in beneficiis creverit, nihil se prestitisse putat. Hac animadvertentes nonnulli Principes Cracovien. & Sandomirien: Terrarum, Domini prædecessores & progenitores nostri, pia devotione ad honorem Omnipotentis Dei per quem Reges regnant, & Principes dominantur, Ecclesiam Cracovien: Cathedralem, & alias Collegiatas, & inferiores sibi subiectas primitus fundantes. Universis possessionibus, Oppidis, Castellis, Villis, in subsidium Episcopi ejusdem Ecclesie & Cleri, in opus & ministerium Dei electorum dotaverunt; sicut in ipsorum Privilegiis inde confectis plenius continetur. Quorum vestigiis, Nos Casimirus Dei gratia Rex Poloniae inherere cupien. quamvis villas Episcopales quasdam, scilicet Rádlow, Uswam Besadky, Zawádá, Przedsczyca, Jodtowa, Páfeczna, Nemshyno, in qua hereditate locatae sunt due ville, vide-

licet Rzepennik & Rosumberk, czynow & Bukowe, recipi & intromitti de eisdem nostris officialibus mandafsemus, non causa omnimode retentionis, sed jus servitutis Regalis in eisdem requirentes, quia dicebantur esse Militales, & ad Ecclesiam Cracovien. cum suis oneribus transivisse. Tamen nunc plena veritate cognita, easdem villas, Venerabili Patri D. Bodzate Episcopo & Ecclesie Crac. restituumus ex integro, ipsas & incolas earum præsentis & futuros, ab omnibus oneribus. servitutibus servitiis, laboribusq; angariis & pro angariis Regalibus, de mera liberalitate nostra ex nunc in antea penitus absolventes & liberantes omnino, easdem villas & possessiones frui & gaudere volumus illis libertatibus & exemptionibus, quibus fruuntur & gaudent omnes alie possessiones & ville Ecclesie Cracovien: præsentis patrociniis & perpetua firmitate roborantes, in nomine Domini confirmamus. Cæterum quia Dux Boleslaus, clara memoria Avus noster, Cracovien: & Sandomirien: terrarum Dominus. dans & concedens Episcopo & Ecclesie Cracovien: jura, libertates, immunitates diversas, sibi in Tharsen: & Kelcen: Castellaniis quandam reservarat servitutem, videlicet dum per Tartaros, Ruthenos, Schismaticos, vel Lithuanos terra Sandomirien: hostiliter vastaretur, Episcopus de eisdem Castellaniis, homines suos bellicosos,

in defensionem cum ceteris terrigenis mittere tenebatur; sed quia hac nimis onerosa ipse Episcopo & suis hominibus videbantur, Nos volentes, ut idem Episcopus cum Clero suo, maxime hostilitatis tempore devotius orationibus intendant, ipsum & successores suos, ac predictas Tharsen: & Kielczen: Castellanas, & homines quoslibet in eisdem degentes, presentes & futuros, à præfatis servitutibus videlicet Pogon & à mittendis hominibus contra Tartaros, Ruthenos, & Lithuanos ex nunc absolvimus & liberamus omninò. Ita quod de cetero homines pugnaturos Episcopus & sui successores de eisdem Castellanis mittere minimè teneantur. His autem munificentius gratiarum, prænominatus Dominus Bodzathá Episcopus Cracovien: prænimè consolatus, nobis pecuniarum, Quingentarum Marcarum quantitatem, ob respectum donationis supradictæ obtulit & donavit gratiose & Villam suam mensæ Episcopalis Smarsowice dictam vulgariter, pro dimidiate ville nostræ Pauliporamba dictam, pro: Usam permutavit, cum expresso consensu sui Capituli Cracov: volentes & decernentes presentibus scriptis, quod eadem mediatas villæ Pauliporamba prout circumferentialiter in suis limitibus est limitata & distincta, & homines degentes in ipsa nunc & in futuro eadem libertate gaudeant, qua cetera villa Episcopa-

les Ecclesia Cracov: gaudere & uti diutine consueverunt. Quemquidem Episcopum, Capitulumq; & Ecclesiam Cracovi: nos in Regiam gubernationem suscipientes, promittimus bona fide strenue defensare ab omnibus molestiis, violentiis, & injuriis, quorumlibet hominum, ut meritis B. Stanislai Martiris gloriosi ejusdem Ecclesia Patroni, Deus omnipotens gratiam nobis tribuens, in presenti dies vite nostræ adaugeat felicitibus incrementis. In cujus rei testimonium & evidentiam pleniorè, presentes literas dari fecimus nostri sigilli munimine roboratas. Actum Cracovia feria secunda in Rogationibus, Anno Domini Millesimo, Trecentesimo, Quinquagesimo Quarto. Presentibus his testibus, Joanne Jura Palatino Sandomirien. Czenkone de Lipá summo Marschalco Moravia Zbigneo Cracov: Floriano Lancii: Cancellariis. Joanne Woynicien Raphaele Vislicien. Stanislao Malogosten: Castellanis Petro Tribuno, Grozone Subpincerna Cracovi: Pelká Subagazone Sandomiri: & aliis multis fide dignis. Datum per manus Domini Sbignei Cancellarij nostri prænotati Scriptum autem per Notarium Curie nostræ nomine Pribislaum.

Quinimò quod magis est, ipsis aliquando Ecclesiasticis ultrò & spontaneè pro defensione patriæ subsidia armatorum mittentibus, ne ea res in sequellam trahi posset, solen-

solennibus Regum atq; Principum Poloniae cautionibus provisum fuisse, vel ex hisce diplomatibus manifestè apparet quorum is est tenor.

Vladislaus Dei gratia Rex Poloniae, nec non terrarum Cracovien: Sandomirien. Lancicien: Kujaviae Lithuaniae Princeps, supremus Pomeraniae Kussag; Dominus & Haeres Significamus tenore presentium quibus expedit universis, quomodo Venerabiles in Christo Patres, Domini Nicolaus Gnesnensis Archiepiscopus, & Albertus Episcopus Cracoviensis Ecclesiarum, videntes & sentientes gravia & intollerabilia incommoda, & jacturas, Regno nostro Poloniae ex disturbis guerarum per Cruciferos expulsis de Prusia, Nobis & Regno nostro motarum, in posterum imminere, ad petitionem nostram & requisitionem specialem, liberè & spontaneè sine derogatione jurium & libertatum Ecclesiarum predictarum, quilibet cum uno Banerio seu vexillo armatorum hominum, contra insultus hostiles Regni nostri, & defensione patrie propriae, subsidium nobis fecerunt & subvenerunt. Et ne ipsorum sincera & devota intentio quam habent, ut praemissum est, pro defensione patrie, trahatur in malam consuetudinem & sequellam; Bonumq; pro commodo Regni, & pro utilitate Ecclesiarum, per ipsos factum in malignitatem convertatur, & per consequens jura & libertates Ecclesiarum infringantur,

tenore presentium promittimus & voverimus, quod amplius & admodum talia subsidia armatorum contra jura & libertates Ecclesiarum, ab eisdem Dominis Nicolao Archiepiscopo Gnesnen: & Alberto Episcopo Cracoviën: & eorum successoribus nolumus exquirere, sed potius ipsorum Ecclesias circa jura & libertates, cum omnium devotione conservare, imò & pro istis servitiis & subsidiis per ipsos nobis pro tanta necessitate Regni & Coronae nostrae exhibitis & impensis, ipsis digne satisfactionis volumus gratam facere recompensari; harum tenore sigillum nostrum appensum est testimonio literarum. Actum in loco Stationis, quam cum exercitibus nostris fecimus ante oppidum Zakroczym, in vigilia B. Jacobi Apostoli A.D. Millestimo, Quadringentesi. Quartodecimo. Presentibus validis viris, Cristino Castellano Crac. Joanne de Tarnow Crac. Nicolao de Michalow Sandomirien: Palatinis. Michaele de Bogumilowice Sandomirien Christino de Kozioglowy Sandecen: Joanne de Tolischow Calisen: Castellanis. & Bartoso Wlotkonis Subamenario Sandomir. multisq; aliis nostris fidelibus fide dignis. Datum per manus predicti Venerab. in Christo Patris, Domini Alberti Episcopi Crac. Regni Poloniae Cancell. Dominus REX per se.

Alterius verò similis cautionis ea est verborum series. SIGISMUNDUS DEI Gratia Rex Poloniae,

via, Magnus Dux Lubuania, Russia, totiusq; Prussiae &c. Dominus & haeris Manifestum facimus tenore presentium. Quia cum anno superiore primus Turci, deinde Tartari validissimis copiis Regnum nostrum adorti essent: & omnia in terris Russiae ferro ac igni vastassent. Nosque in tam inopinato casu coacti essemus, mota duntaxat Nobilitate terrarum minoris Polonia, & delectu decimi cujusq; ex plebeis omnibus, earundem terrarum facto. Nos utcunque hostibus objicere, & tantam subditorum nostrorum calamitatem, & discrimen Regni propulsare. Idq; considerans Reveren: in Christo Pater Dominus Petrus Episcopus Craco. & Regni nostri Vicecancellarius, nolens nobis pro fide sua erga Nos, & amore patriae, in tanto periculo deesse, similem nobiscum decimi cujusque omnium subditorum suorum & totius Cleri sui delectum fecisset. Militemq; in super ipse centum equorum nobiscum expedivisset. Nolentes nos ut pro gratia quam illi debemus, ob tam insigne meritum erga Nos & Rempublicam nostram exhibitum, aliquid hoc exemplo detrimenti acciperet, in privilegiis & immunitatibus suis & Ecclesiae suae presentibus literis nostris testandum duximus, & testamur ingenuè, ipsum Reverendum Dominum Episcopum, & ejus Clerum Ecclesiae Craco. praeditam expeditionem gentium suarum, non ex ullo debito vel coactione no-

stra, sed merè motu proprio, & ex libera sua voluntate fecisse. Proindeq; hanc rem nullum exemplum in posterum, quod libertatibus & privilegiis hujus Ecclesiae officere posset trahi debere. Quinimo obsequium hoc tam pium in nos & Rempublicam nostram praestitum pollicemur ipsi Domino Episcopo & ejus Ecclesiae, uberima gratia, & patrocinio nostro Regio semper referre. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Petricovia in Conventu generali, feria quinta post Conversionis S. Pauli. Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Vigesimo sexto, Regni nostri anno vigesimo.

Sigismundus Rex.

Relatio Magnifici Christophori de Szydłowicz Palatini & Capitanei Craco. & Regni Poloniae Cancellarij, Si radien: Sochaczewien: Gostinen: & Novae civitatis Korczyn &c. Capitanei &c.

Cum itaq; ex his manifestò appareat, Ecclesiastica bona, eorumvè subditos ad praestanda onera militaria non obligari: mirabilis certè auditu res est, cur à secularibus, (quibus munus hoc militandi etiam exprascripto Privilegij Ludovici Regis propriè incumbit) Ecclesiarum Sculteti & Advocati ad subeundam militiam tantoperè adigantur? Cum quod ipsi ferre debuerant onus, aliis portandi illud necessitatem imponant, idq;

12. contra fas & æqvum. Fateor * e-
quidem Statuto Casimiri Magni
Vislicæ Anno 1368. condito,
omnes indifferenter Scultetos &
Advocatos, tam spiritualium quàm
secularium, ad obeundum serviti-
um bellicum adstringi; atramen
postmodum Statutis posterioribus
Sigismundi Anni. 1538. & Sigismun-
di Augusti Regum, Anni 1550. quo-
ad spiritualium Scultetos, & Ad-
vocatos id ad hunc modum, (nisi à
tali necessitate bellica liberentur
speciali aliquo jure vel privilegio)
restrictum fuisse, liquidò constat.
Qualiter autem bona Ecclesiastica,
illorumvè subditos, ab oneribus
istiusmodi jura eximant, paulò ante
13. probatum est. Ac insuper * cum
post tot ac tantas de Scultetorum &
Advocatorum in bellum expeditio-
ne, inter statum secularem, & Ordinem
Ecclesiasticum agitatae contro-
versias lege publica Anni 1563.
cautum reperiatur, omnes hujus-
modi Advocatias & Scultetias, tam
videlicet in bonis secularium, quàm
spiritualium, existentes, juri exem-
tionis obnoxias esse: nescio qua
fronte seculares ordinem Ecclesi-
asticum amplius hoc nomine incu-
sare possint? cùm quod ipsi nullo
planè servitij militaris (cujus ta-
men præcipua cura ad illos spectat)
respectu habito, ex hujusmodi
Scultetis & Advocatiis, prohibitu
subditos suos extrudant, eas Eccle-

siasticis, à subditis quoque illorum
redimere justo & legitimo pretio,
nefas esse contendant. Turpe ve-
rò est Doctori, cum culpa redar-
guit ipsum.

Extant * præter ea, etiam alia 14.
antiqui ora, ut potè Casimiri Ma-
gni Anni 1368. tum & Vladislai
Jagellonis Regum, Anni 1423. de
hujusmodi Scultetis statuta, quæ
de rebelli & inutili Sculteto remo-
vendo disponunt, quod nimirum
dominus in hæreditate sua habens
talem Scultetum, possit ei præcipe-
re, ut vendat Scultetiam cui vult,
vel si non inveniat emptorem, ipse
dominus persoluto justo pretio seu
valore Scultetia, illam pro se obti-
nendi habeat facultatem: quæ sta-
tuta passim in Regno practicari vi-
demus. Ac proinde * meo quidem 15.
judicio, Domini seculares de statu
Ecclesiastico, eo nomine conque-
rendi, ac si per illum defensio Rei-
publ: impediatur, vel diminuatur,
nullam omninò aut exiguam valdè
causam habere videntur; accedente
præsertim eo, quod Ecclesi: ordo
contributionis publicas, pro con-
ducendo milite stipendiario, (quo
potissimum his temporibus res mi-
litaris constat) non tantum ex bo-
nis & prædiis, verum ex decimis
quoque sibi adscriptis, contra jus
& æqvum, non invitatus tamen in-
gratiam secularium præstare sole-
at: atque si hujus rei æqua solida-
que

que iniretur ratio, facile animadverti posset, quod inverso rerum ordinis, pro secularibus, spirituum ordo, unà cum miscellis ruralibus & colonis, tam præclari atque pij muneris defendendæ patriæ, non postremas partes sustineat, neque tamen pro sua modestia secularibus, ob eam inequalitatem molestus esse intendat.

QVÆSTIO VIII.

An articulus Confœderationis Anno 1573. de pace inter disidentes in religione tenenda, sub Interregno editus, & in volumen Constitutionum Regni insertus, legis vim habeat, necnè?

SVMMARIA.

1. *Legis definitio quæ moribus & juri-
bus Regni conveniat*
2. *Lex qualis esse debeat.*
3. *Justa vel injusta leges quæ dicantur.*
4. *Leges ut habeant vim abigativam,
quæ requiruntur.*
5. *An Confœderatio Anni 1573. ad
normam ferendarum legum aptari
& nomen legis mereri possit.*
6. *An dicta Confœderatio sit honesta.*
7. *Libertas credendi, est liber: as er-
randi.*
8. *An confœderatio disidentium in re-
ligione sit justa.*
9. *Discrepantes de Religione senten-
tiæ, animorum dissensiones pari-
unt.*
10. *In Ecclesiasticis rebus solus tantum-
modo summus Pontifex condendi
legem habet potestatem.*
11. *Confœderatio in causa Religionis.
à secularibus tantummodo lata
fuit, reclamantibus spirituali-
bus.*
12. & 16. *Confœderationis in causa re-
ligionis, quis sit sensus?*
13. *Libertas religionis, juri divino &
naturali repugnat.*
14. *An hæc Confœderatio sit possibilis?*
15. *Inter fœdus & confœderationem
differentia.*
17. *Fautores hæreticorum in bulla
Cœna Domini anathemati subji-
ciuntur.*
18. *An confœderatio sit secundum na-
turam.*
19. *Imperatoris Constantini Magni de
diversitate religionum sententia.*
20. *An confœderatio sit secundum pa-
triæ consuetudinem.*
21. *Legum & statutorum Regni au-
thoritates, quibus ostenditur, Præ-
latos & Statum spirituales ad
ferendas leges semper pertinuisse.*
22. *Confœderatio nova à quibusdam
secularibus fuit concinnata, idq;
probatum protestationibus.*
23. *Protestatio contra confœderatio-
nem Parisiis ab Episcopo Pohnani-
ensi, & aliis Catholicis facta.*
24. *Diploma Henrici Regis, quo ad-
mittit*

- admittit protestationem contra confederationem interpositam.
25. Protestatio status spiritualis, & Ordinum Regni contra confederationem in Coronatione. Regis. Henrici.
26. Confederatio circa confirmationem jurium ab Henrico Rege non fuit approbata.
27. In confirmatione electionis Regis Stephani, de confederatione nihil actum fuit, sed in confirmatione demum jurium, ejus rei fit mentio.
28. Sub interregno post mortem Stephani Regis in Conventu Cracoviensi: articulis confederationis insignes quidam viri cum protestatione subscribunt.
29. In convocacione generali Varsavien: moderni Regis eligendi causa indicta, Episcoporum subscriptiones cum protestatione contra confederationem.
30. Confederationis Corczynen: que fuerit forma, que vè solennitas.
31. Confederationes particulares contra hereticos in Palatinatibus imita.
32. Regum Poloniae contra hereticos sanctiones promulgatae.
33. Nova posterior confederatio, an prioribus confederationibus atque dictis Regum deroget.
34. Confederatio nova juramentis Regum Poloniae qualiter fuerit approbata.
35. Oppressio dissidentium in religione qualis sit.
36. Civitates & oppida Regni, quare novas synagogas adificare non admittant.
37. An dicta confederatio sit loco temporisq; conveniens.
38. An hac confederatio sit utilis & necessaria.
39. Pax qua in confederatione offertur, an sit vera pax.
40. An confederationis istius formula sit manifesta.
41. An confederatio non privato commodo, sed pro communi civium utilitate sit conscripta.

Legem DD. *juris alij aliter definiunt idq; secundum jura & consuetudines convenientes cui Reipubl. At quæ definitio, argumento propositæ quæstionis, & juribus Regni hujus magni sit accommodata, præter eam quam S. Thom. 1. 2. q. 90. proponit, non reperio. Est enim lex secundum eundem, ordinatio rationis ad bonum commune, Provinciæ, vel Regni, à tota multitudine aut gerente vices ejus, de jure non de facto promulgata. Unde colligitur quod authoritas condendi legem vel statutum in temporalibus, pertineat ad totam multitudinem vel ad personam publicam illius Regni vel Provinciæ, quæ vices gerit, & curam habet totius multitudinis, per text: in §. 1. & 2. Instit. de jure natur. Qualis verò *lex esse debeat præclare in cap: 2. distinct. 4. declaratur his verbis:

verbis: *Erit autem lex honesta, justa, possibilis secundum naturam, secundum patriam consuetudinem, loco temporisq; conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, nè aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo sed pro communi civium utilitate conscripta.*

Alioquin injusta, impossibiles, inutiles, & discordes leges non leges, sed Tyrannica constitutiones sunt appellandæ, ut inquit ille Ecclesiastici ordinis antagonista Prilussius in præfatione ad artic. 3. lib. I. cap. 2.

3. Quæ * autem leges justæ vel injustæ censeri debeant, ex quatuor potissimum causis cognosci potest. Et primum ex fine lex justa est, quando merè & simpliciter ordinatur ad bonum commune, non autem ad privatam utilitatem statuentis, vel cupiditatem aut gloriam. Deinde ex causâ efficienti justa lex est, si statuens vel condens legem, non excedit suam jurisdictionem, quia scilicet eam statuit suis subditis, non autem iis, in quos non habet potestatem; puta, si laicus quicumq; etiam Rex aut Imperator, facit legem etiam super Clericos. Tertio ex forma lex justa dici potest, quando æqualiter & proportionaliter omnibus imponitur, ita ut non aliqui allevientur, aliqui nimium aggraventur. Deniq; ex materia lex illa habetur justa, quæ sit de rebus justis, licitis, &

honestis, non autem contra; puta, quando fit contra jus naturale aut divinum: quia tunc hujusmodi leges injustarum nomen obtinent. Unde primò * requiritur ad hoc, quòd leges habeant vim obligati- 4. vam, ut sint justæ & rationi consentaneæ: Rationi verò consentaneum est, quicquid religioni convenit, quicquid disciplinæ congruit, quicquid salutis proficit, ut habetur in cap: *Consuetudo*. 5. dist. Secundo requiritur, ut publicè omnibus, qui ferendæ legis potestatem habent consentientibus, promulgentur, atq; ab omnibus subditis sine susceptræ & approbatæ. Panor: in cap. I. titul. de postul. prælator: per text. in cap. *In istis*. 3. distinct. 4. His itaque * de modo ferendarum, 5. legum publicarum præmissis, videndum est, num dicta Confœderatio ad normam & præscriptum istius modi jurium aptari, & per consequens legis nomen mereri debeat, aut possit. Longum certe atq; nimis tædiosum videtur, singillatim ac ordine examinare ea omnia, quæ de recta & justa legum condendarum forma, superiùs dicta fuerunt, at quia in iis potissimum hujus quæstionis cardo vertitur, operæ pretium est, rem per capita seu membra discutere. Et in primis * 6. an ea Confœderatio sit HONESTA. inquirendum est; Sanè quandò leges non eò collimant & referuntur, ut

ut promoveantur virtutes, sed ut vitiiis atque malitiæ pateat campus, nulla ratione hujusmodi leges honestæ appellari possunt. Eam verò Confæderationem, qua libera cujuscunque religionis (vel ut potius dicam, portentosa & abominanda cujusvis de religione opinionis) professio permittitur: turpissima malitiæ studia, venenataq; pharmaca in se continere, atq; non solum Rebus publ. sed etiam singulis Civibus exitiosam, paci que publicæ in primis inimicam esse, nemo

7. ambigere potest. Nam libertas* credendi nihil aliud est, quàm libertas errandi & quidem errandi in re una omnium periculosissima, ut potè, ex qua uniuscujusq; pendet salus & sequitur interitus. Quod quidem multò gravius atq; turpius crimen est, quam quævis alia etiam horrenda flagitia. Quare collusionem hanc religionum difformium, non ab honestate aliqua profectam, sed ab inferis revocatam, minimeq; esse ferendam, vel ipsorum hæreticorum, maximè verò illius non postremi nominis hæresiarchæ Theodori Beza testimonio ostenditur. Ita enim ille, nescio quo spiritu afflatus, in sua Epistola Theolog. pag. 20. & 21. de his scribit: *Libertatem conscientia permittere, snere unumquemq; si volet perire, diabolicum dogma est? & hæc illa est diabolica libertas, quæ Poloniam & Transyl-*

vaniam hodie tot pestibus infecit, quas nulla alioqui sub sole regiones tollerarent. Hæc ille. Ejus in indignitate rei motus ipse Calvinus, Servertum hæresiarcham, qui sanctissimam Trinitatem blasphemabat, nequaquam tollerandum esse judicans, hæreseos damnatum Anno Domini 1555. Genevæ vivum, flammis exuri curavit. Idem Gentili hæretico, in civitate Bernensi Helvetiorum, Calvinismo infecta, Anno Domini 1566. evenisse proditum est.

8. Secundò quaritur, * an sit JUSTA? De justitia vel injustitia confæderationi ex iis, quæ de causis, justas leges efficientibus superius dicta sunt, facillè judicium sumi potest. Nam quod ad primam causam, nempe finalem attinet, confæderationem ejusmodi bono communi, saluti, paci q; publicæ, non modò non convenire, sed omninò esse contrariam, quis non videt? Quanta enim incommoda, quantum perturbatiões rerum omnium, ex perturbata & immutata, ac tam variis, tamq; portentosis opinionibus discerpta sacrosancta religione Catholica, publicè & privatim sequuta sint, res ipsa demonstrat. An non eò amplius prætextu talis legis, (quod nunc quidem privata autoritate fieri videmus) in oppidis sive pagis illorum, qui libertatem cujusvis cultus sibi per-

mitti

mitti postulant, hominibus Catho-
licam religionem antiquitus proffi-
tentibus, liber ipsius usus denega-
retur? an fundationes à majoribus
piè ac religiosè institutæ Ecclesiisq;
Catholicorum adscriptæ hac cre-
dendi quidvis libertate non convel-
lerentur? decimæ censusq; Eccle-
siastici, an per summam vim & in-
juriam non subtraherentur & in-
usus horribilium hujusmodi secta-
rum non converterentur? Sacer-
dotes, Parochii atque bonis suis an
non spoliarentur? ac denique in
subditorum non corpora modo, sed
etiam in animas ipsas crudelissimè
an non saviretur? dum videlicet ii,
non ad sua templa Catholicæ reli-
gioni consecrata, sed ad synagogas
diversarum sectarum, gravissimis
propositis pœnis compellerentur?
9. Accedit etiam illud, quod discre-
pantes de religione sententiæ ani-
morum quoque & voluntatum dif-
fensiones pariant, quæ contentio-
num, rixarum, bellorum, rapina-
rum luculentissimam materiam
præbere, & ad extremum Regno-
rum & Provinciarum tali confusio-
ne contaminatarum, certissimi in-
teritus causâ proxima esse soleant:
ut enim contrarij & corrupti hu-
mores febrem corporum; sic con-
trarij in religione affectus febrem
atque perniciosam pestem pariunt
Rerumpublicarum. Testis est Ger-
mania, quam tot annis hac pesti-

fera lue cernimus esse labefactatam.
Testis Gallia, in qua hæc eadem pe-
stis, quas ævo nostro non excitavit
turbas, quæ non calamitatum in-
cendia? testis insuper misera Hun-
garia, quam nihil aliud, nisi hæc di-
versarum religionum colluvies per-
didit penitusque evertit. Et quid
deniq; dicam de nostra Polonia,
quæ etsi primum quidem in sinceri-
tate religionis Christianæ pluri-
mos annos firmè & constanter per-
stiterit: factum est tamen, ut suc-
cessu temporis, maximè verò supe-
riorum Regum ætate, è vicina Ger-
mania atq; Bohemia Lutheri, Cal-
vini, aliorumq; hæresiarcharum,
pravis opinionibus, velut exitiosa
quadam contagione afflata atq; in-
fecta, teterrimū illud perditionum
hominum genus reciperet, quod pe-
stilenti afflatu suo omnia contami-
nare, & perniciosissimum virus su-
um longè larèq; spargendo, è Re-
gno & ditionibus illi conjunctis,
verum Dei cultum, quo uno æter-
næ vitæ spes continetur, exterminare
conaretur. Horret ac refugit
animus memorare quas illa pestes
ac furæ, ab humani generis hoste
immissæ tempestates, quas discor-
dias & dissensiones, quot malorum
iliades in Poloniam intulerunt, pro-
fana facta, eversa, ac desolata tem-
pla, aliâq; loca sacra atq; religiosa,
bona Ecclesiastica nefariè direpta,
& in privatorum usus conversa, au-

thoritas sedis Apostolicae, cujus supra cæteras gentes Poloni studiofissimi semper fuerunt, summa impietate contempta, jura ac privilegia Ordinis Ecclesiastici labefactata, omnia denique divina & humana fraudibus ac temeritate illius tam perfidi, & Catholico nomini semper iniqui infestiq; cætus, turbata atque confusa.

IO. Constat * insuper eam confœderationem esse injustam ex causâ efficiente, quando quidem in Ecclesiasticis & spiritualibus rebus omnibus, maximè verò quæ concernunt religionem, nullus præter solum summum Pontificem, habeat facultatem condendæ legis (vel ut magis propriè dicam) canonis seu constitutionis Ecclesiasticæ. Quod etiam ad Concilium generale, si autoritate summi Pontificis sit indictum pertinet, per textum in cap. *Regule* distinct. 3. & in cap. *Translatio*. 3. tit. de Const. Quantum enim quis habet de jurisdictione, tantum habere potest etiam de autoritate condendi legem vel statutum. Nam Potestas statuendi legem dependet à jurisdictione atq; imperio statuentis, & subjectione, quo ad eum in quem statuitur, glossi & Bart. in L. i. ff. de jurisdic. omn. judic.

II. Ex his * opinor liquet, confœderationem hanc à seculari tantummodo statu, reclamantibus spiritualibus in causâ religionis latam,

nullius esse ponderis; utpotè quod talem condendo legem, excefferunt modum suæ jurisdictionis. Cùm alias judicium falsæ religionis aut doctrinæ in hoc Regno antiquissimo jure, puta ab ipso exordio Christianæ religionis, ad ordinem Ecclesiasticum pertinuisse certum sit: quod etiam Statuto Sigismundi primi Anni 1543. probatur his verbis: *In primis ad spiritualium judicium pertinet, judicare differentias fidei sanctæ Christianæ, hereses schismata, blasphemias contra Deum, & apostasias.* Nec quisquam eò moveatur quod in capite istius confœderationis adscripta sint hæc verba. *Nos Consiliarij Spirituales & seculares, &c.* Id enim ex usitata potius quadam formula constituendarum legum, ab ipsis compileribus hujus confœderationis, quam ut revera status spiritualis huic rei assensum præbuerit, appositum esse, tot protestationes & contradictiones universi cleri, & nonnullorum Ordinum Regni probant, quæ quorsum interpositæ essent, si negotium hoc unanimi omnium Ordinum consensu peractum fuisset? alioquin proferendæ essent subscriptiones istorum articulorum, ex quibus rei veritas eluceret. Sed neque quoad formam justæ legis nomen fortiri potest ista confœderatio. Nam quæ major in æqualitas dici potest, quam ut quod quis sibi fieri non vult,

12. vult, ab alio id mordicus exigit? Is si qui ^{om} * istius confœderationis sensus esse videtur, ut novatoribus quarumvis religionum ubique locorum in Regno impunè vagari, dogmataq; sua disseminare liceat, Catholicis verò, avitam & pristinam religionem & ejus jura tueri nefas sit. Quod ita se habere non solum externa & peregrina, sed domestica etiam testantur exempla. Quotus quisque enim est Evangelicorum, (uti se ipsi appellant) qui subditis suis Catholicæ religionis usum non prohibeat, eosq; propositis pœnis severissimis à vero Dei cultu non absterreat? An non unicuique etiam infimæ sortis homini, legis istius (in qua tum lex dici potest) beneficium integrum illæsumvè esse debuerat. Cur igitur quod sæpius non sine lachrymis fieri videmus miselli subditi à dominis suis templa Catholica, quæ aliquando longis itineribus ultro adire malunt deserere, atq; veluti fidem Catholicam abjurare coguntur? En quam bella justitia, & quam proportionata sit istius legis æqualitas? Nec minor procul dubio est illa quoque Catholicorum omnium injuria, quod templis, Parochiis, beneficiis thesaurisq; Ecclesiasticis spoliati, obstante hujus articuli dispositione, non solum ea repetere, sed nè mutire quidem de his debeant. Compositio seu po-

tius restitutio in integrum ordini Ecclesiastico eo nomine serviens, de die in diem differtur, variisq; artibus eluditur, interim templa, fundationes, thesauri Ecclesiæ, ab istis sectariis (proh dolor) possidentur: ita ut jam ipsi tripudiare, Ecclesia verò Catholica, & ordo spiritualis merore contabescere videatur. Justitia denique legum, ut superius dictum fuit, cognoscitur ex materia ipsius rei, de qua leges conduntur, putà si de rebus licitis & honestis fiant, neque legi divinæ aut naturali repugnent. Et quid quæso* 13. magis juri divino aut naturali contrarium esse potest, quàm hæc religionis libertas? Nam cum præceptum Domini sit, ut is qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur. Levit. cap. 24. quæ putas major impietas, quæ vè magis execranda blasphemia inveniri potest, quàm si non modò Lutheranismus & Calvinismus, verùm & Anabaptismus, & Trideismus, imò & Atheismus, aliæque horribiliores hujusmodi sectæ passim admittantur, legeque & autoritate publica approbentur? Neque enim quisquam id existimet, quod uni saltem aut alteri sectæ, ista confœderatio libertatem religionis indulgeat, sed ut quam quisquè profiteri hæresim, fidemvè sibi condere velit, id sibi præsidio atque autoritate illius, impunè nullo impediendo facere li-

ceat. Quod sanè, si vel ipsi sanioris mentis hæretici cum animis suis reputarent, non tam præcipites fortè ad hanc religionis libertatem evincendam provolverentur. Quæ cum hæreticis etiam ipsis meritò exosa esse debeant, mirum est quod Catholicos illos tepidos, (qui Politici rectiùs dici possunt) non pudeat sui, quando partim precibus, partim pollicitationibus ad promovendam approbationem istius confœderationis ab aliis perducuntur, qui religionem potius suam, in qua nati & educati sunt, omni privata amicitia antiquiorem & chariorem habere debuissent?

14. Tertiò quæritur. * An hæc confœderatio sit POSSIBILIS? Equidem quid hac lege, non tantum impossibilius, sed absurdius etiam dici
15. possit, non video. Nam si * quæ sit inter fœdus & confœderationem differentia, quispiam consideret, fateatur necessum est, aliam esse huius, quàm illius vim & naturam. Fœdus si quidem statuitur pacis tantummodò & salutis communis conservandæ causa; qualia huic Regno cum Turcis, Tartaris aliisq; nationibus pacta & fœdera intercedunt: Confœderationis verò longè alia est vis & natura. Nam non solum gens cum gente, vel populus cum populo, contra aliam gentem vel populum, verùm etiam iidem aliquando populi, putà unius do-

minio subiecti, ut nimirum mutuis præfidiis sese defendant, vel ut rem aliquam communibus studiis promoveant, mutuò inter se convenire atque conspirare solent: qualem confœderationem à majoribus nostris contra hæreticos Corczini factam fuisse inferiùs dicitur. Nec
16. alia * certè mens istius novæ Confœderationis esse videtur, nisi ut alter alterius sententiam & opinionem de religione, qualiscunque illa fuerit, non probare tantummodò, sed & defendere sit obstrictus. Jam si aliquis huiusmodi sectarius, puta impius Anabaptista, vel spurcissimus Adamira quispiam, cum sua pestifera opinione in medium prodeat, non modò toleranda, (quod alioquin homini pio & Catholico gravissimum est,) sed etiam autoritate istius legis defendenda erit, opinio sententiæq; illius sacrilega. Quæ res cum omni potius detestatione, quàm approbatione aut defensione digna sit, Catholicos talibus legibus eò adigere, ut in quasvis hæreses etiam turpissimas & immaniissimas consentiant; quin potius ut easdem tueantur atque defendant, non modò impium, verùm etiam inhumanum prorsus & barbarum est. Neque enim Catholici more hæreticorum, Ecclesiæ matris præcepta & instituta susq; deque ferre, aut illis refragari fas sibi esse ducunt, sed cum eam solvendi ligand-

ligandique potestatem habere credant, nulla ratione pravari cari ipsius mandata, sine offensione conscientia se posse certò persvasum sibi habent. Quoniam * verò autoritate ejusdem Ecclesie Catholicae in Bulla Cœnae Domini, omnes fautores hæreticorum, ipso facto anathemati subjiciunt videant isti quàm gravem, & quàm impossibilem conditionem Catholicis, hac sua confederatione imponere contendant; Quod si quispiam fortè salutis suæ prodigus, Anathema leve quid esse existimet, is certe multum in eo fallitur. Nam excommunicatio major, quæ Anathema appellari solet, nihil aliud est, nisi exclusio à communione fidelium, quæ triplici fit modo, scilicet in conversatione sive in actibus legitimis corporalibus, in sacramentorum susceptione, & in actibus legitimis spiritualibus, sive in bonorum spiritualium participatione. Atqui esse anathema à Christo, & tradi sathanæ, quinimò haberi pro Ethnico & publicano quid gravius, quidnè infaustius homini Catholico accidere potest? Quod qui contemnit, is non pro Christiano, sed pro Ethnico, & cui Deus, atque salus sua non est cordi, meritò censeri debet. Quid? imò Ethnicos etiam ipsos, vivam quasi excommunicationis, qua Ecclesia Catholica nunc utitur, imaginem

expresisse Caesar lib: 7. Comment: demonstrat his verbis: *Si quis, inquit aut publicus aut privatus eorum (scilicet Dividarum, qui fuerunt sacerdotes pagani (decreto non stetit sacrificiis interdicitur, hæc pena apud eos est gravissima. Quibus ira est interdictum, in numero impiorum ac sceleratorum habentur, his omnes decedunt, aditum sermonemq; defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant, neque his presentibus jus redditur, neque hoxos illis communicatur.* Hæc Caesar.

Quartò quæritur * an sit secundum NATVRAM? Sanè naturalis id ipsum suadet ratio, quod una tantum vera, pura, atque sincera sit religio: *Unus enim, ut inquit Apostolus, est Dominus, una fides, unum baptisma. Quicquid verò præter unum fidem est, perfidia non fides est, ut sanctus inquit Hilarius; & pro inde, si præter unum Dei cultum existant aliæ religiones, nulla ex his erit, quæ non apud se esse veritatem aliis persuadere conetur.* Quamvis enim sanctus Augustinus doceat, veritatem non hujus aut illius esse, sed omnium, hoc est sanctæ Ecclesie Catholicæ, quæ terra est unius labij, & concordantium sermonum, cujus participatio in id ipsum in qua multitudinis credentium cor unum, & anima una in qua id ipsum dicunt, id ipsum sentiunt, id ipsum sapiunt, unanimes, uno.

uno ore glorificant omnes Deum & Patrem Domini nostri Jesu Christi: attamen hi quoq; omnes, qui arbitrato suo singulares religionum intellectus excogitant, novas & hætenus inauditas opiniones quòtidiè adferunt, nequaquam se privari ea veritate patientur, quinimo tanquam propriam rem eam sibi vendicabunt. Quid igitur? num id Catholico homini, qui extra Ecclesiam Catholicam, nullam aliam sanam atque veram esse doctrinam firmiter credit, mediocre aut tolerabile malum est; Novas istiusmodi sectarum opiniones, & contrariam ei, quam Ecclesia Catholica tradit fidem, tanquam veram, non modò tolerare, sed etiam approbare, & quod magis est defendere? Quæso consideret secum quisque, quàm hæc sint absurda, quàm impia, quam cum ratione pugnantia. velle eò aliquem adigere, ut tenebras lucem, malum bonum appellet?

19. Libet hic * adjicere aurea illa verba, quibus olim Constantinum Magnum, apud Ecclesiam Alexandrinam usum fuisse, Athanasius Apol. 2. scribit: *Sed beu, quò inquit, justitia fides recessit, cum tantarum tenebrarum caligine involvitur? Neq; id jam ex errore, qui multiplex est, quàm malignorum hominum vitiiis, dum & propugnatores vecordie sustinemus, & eos, qui equi-*

tatem & veritatem profligant, etiam cum Id sensibus nostris percipiamus, negligendos putamus. Quos am id genus perversitatis? inimicos non reprehendimus sed latrocínio nos comites damus; unde fit, ut viam quandam sibi facillimè straverit, nemine repugnante, perniciosissima fraus: Dei lege & bono ingenio instructi, toleramus tamen inimicos,urbationum & tumultuum facibus, quasi incendia miscere, idq; neg, oculis præditi cernimus, neq; legis sententia imbuti sentimus. Quantus igitur stupor nostrã vitam incesit, cum nostrimet tam injuriosissimus, etiam Deo admonente. Quid igitur? num id mediocre aut tolerabile malum est? Num pro hostibus habendi sunt? Nonnè in domum & populum Dei ante oculos nostros per sevitiã debacchantur, & probra faciunt scelerati illi? Jam quanta id cum vesania faciant, ipsis vobis cogitandum relinquo. Stulti enim illi in lingua sua sitam habent malitiam, plumbeasque iras ita secum circumferunt, ut seipsos mutuis viribus feriant, & nos secum ad antetarium sui supplicij abstrabant. Interim qui recta docet, hostis judicatur: qui autem invidia vitium præfert populum mansuetum quod minime oportuit, invadit, vastat, absument, & seipsum ultrò corrumpit, gloriatur, extollit, veritatem subvertit, & fidem circumvenit, donec sue conscientia cavernas & latibula querit ando

inve-

inveniatur. Ferocitas igitur agrestis eos miseris facit, qui ita temere seipsos cum indigni sint, efferant inclamando: Heu scelera, illenè presbiter est? aut illenè puer? mea existimatio attingitur, mihi hoc ipsum debetur, ab illo ablatum est. Ego igitur omnibus spoliatis, pro viribus nocebo. Luculentum insanie tumultum dicas, si acies, conciliabula, aut convitia istorum importunissimorum conventuum videas. O nostram in Ecclesiam Dei perversitatem, spectaculum maligni & dementis animi. Nunquamne tandem pudebunt? Nunquamne semetipsi improbabunt? Nunquam in animo morsus sentient, ut vel vultu saltem contra imposturam & rixas dignum aliquid animo concipiant, & sentire videantur? Hæc Constantinus Magnus ille Imperator & cum illo unà omnes boni Catholici, tum horum temporum tum istorum hominum, qui recesserunt à vera, pura, sinceraque religione, & secuti sunt desideria cordis sui deplorantes infelicitatem inclamant. Quintò quæritur, an sit secundum Patriæ **CONSVETUDINEM?** Hic isti, qui præclarum illud dissidentium in religione nomen sibi vendicant, animum advertant, simulque fateantur necessum est, antiquissimis hujus Regni moribus, modum & formam condendarum legum publicarum, eam præscriptam institutamque esse, ut non nisi illæ, quæ

de consensu & unanimi voluntate omnium ordinum, puta spiritualium & secularium, sancitæ promulgatæque sunt, vim legis obtineant, & pro justis atque legitimis statutis atque constitutionibus reputentur. Quicquid verò peculiari quorundam sententiâ statuitur, id non modò nullam vim, sed nec nomen legum aut constitutionum habere potest. Inquam *sententiâ multæ præclarissimæ leges extant Regni extant, semper inviolabiliter observatæ, & per Serenissimos olim Reges Poloniae juramentis confirmatæ. Principio enim Casimirus Rex, Vislicia Anno 1368. diversitatem & varietatem jurium improbens, unà cum Prælatibus, Baronibus, cæterisque Nobilibus, statuta sua promulgar. Similiter Joannes Albertus Rex, Petricoviæ Anno 1496. discernit, statuta sua communi & diuturna consultatione præmissa cum Prælatibus, Baronibus, Nobilibus, terrarumque Nunciis ac subditis universis, spiritualibus & secularibus, in Conventionem generali, Petricovien; existentibus, corpus ejusdem Regni, (verba sunt Statuti) cum plena facultate absentium representantibus, promulgata, perpetuò duratura & observanda. Eodem modo etiam Alexander Rex, indicta Conventionem generali Petricoviæ, Anno 1504. restatur, se constitutiones certas decrevisse cum

consilio & assensu communi Prælatorum, & Consiliariorum, ac Nuntiorum terrestrium, juxta Regni consuetudinem vocatorum. Idem Rex in Conventione quoq; Radomiensi generali Anno 1505. de consilio, scientia, & unanimi voluntate omnium & singulorum Prælatorum spiritualium & secularium Consiliariorum, & Baronum, & Nuntiorum Terrarum, & Civitatum, qui universum corpus Regni (ut ibidem habetur) indubitanter repræsenterunt, leges à se datas recenset. Idem in Conventione eadem Radomien: leges suas à Reverendissimis & Reverendis in Christo Patribus, ac Magnificis, Venerabilibus, Generosis & Nobilibus, Prælatis & Baronibus Consiliariis suis, ac terrarum Nuntiis moderatas fuisse fatetur. Idem Joannes Albertus ibidem in Radom, Anno eodem 1505. cum universis Regni Prælatis, Consiliariis, Baronibus, & Nuntiis terrarum æquum, & rationabile censuit, ac etiam statuit, quod deinceps futuris temporibus perpetuis, nihil constitui debeat per Serenissimos Reges sine communi Consiliariorum & Nuntiorum terrestrium consensu: ac proinde concludens, ipsa sua statuta in Radom: publicè edita, ita de his disponit: *Jam verò inquit, hic finem faciemus nostris in Radom: institutis supra scriptis, quæ omnium voto, com-*

muni Prælatorum spiritualium & secularium, ac Procerum Regni, & Nuntiorum terrestrium constitutum Sigismundus quoq; Rex, Cracoviæ in Coronatione sua, Anno 1507. ex publico consensu leges suas se condidisse testatur his verbis: Nos quoque vestigia prædecessorum sequuti, cum ab initio regiminis nostri, pleraque in Conventionibus generalibus de communi Prælatorum, Procerum, atque totius Consilij, & Nobilitatis nostræ consensu, pro communi bono, statu & ordine, juxta rerum ac temporum rationem instituissemus, ac ea in publicum edita, subditi nostri meritò exigerent, cum vana sit lex, nisi observetur. Observari autem nequit, nisi innotescat, omnia instituta in unum colligi, & ad omnium notitiam imprimi vel publicari mandavimus.

Idem Rex eodem loco & tempore illa tantum statuta perpetuis temporibus duratura decrevit, quæ de Prælatorum Baronum, ac totius Consilij & Nobilitatis consensu sunt edita. Et idem postea Anno 1532. ad emendanda omnia Regni jura & contrarietates atque dubietates statutorum tollendas, designat certas personas jurisperitos nimirum, tam spirituales, quàm seculares. His itaque sic stantibus, admodum facilè quis judicare potest, num ea confederationis formula, justam & legitimam condendarum

22. in hoc Regno legum normam in se contineat. Notum siquidem omnibus est, prædictam confœderationem, quemadmodum & reliquos articulos in Conventu electionis Regis Henrici, à quibusdam secularibus, sine unanimi omnium consensu, imò quàm plurimis, ut pote universo statu & ordine Ecclesiastico sive spirituali, & magna parte status secularis reclamantibus atque protestantibus compositam, & noviter electo Regi obtrusam fuisse. Quod quidem non tenui quadam conjectura, sed ipsa rei evidentia, ipsis nimirum protestationibus non tantum ab universo ordine Ecclesiastico, verùm etiam à bona parte status secularis in diversis Palatinatibus, utpote Masovix, Raven. ac Plocen: omni meliori modo & forma juris factis, atque Actis publicis ad perpetuam rei memoriam insertis probatur. En tibi solennis Episcoporum Regni protestationis, in ipso planè istius confœderationis exordio factæ, genuina verba.

Actum in castro Sochaczoviensi feria tertia post Dominicam Quinquagesimam, 1573.

Comparens personaliter coram Officio & Actis præsentibus Capitanealibus Castrensis Sochaczoviensibus, Reverendissimus in Christo Pater Dominus Jacobus Vchanski, Dei gra-

ria Archiepiscopus Gneznenfis, Legatus Natus, & Regni Polonia Primas, suo & aliorum omnium & singulorum sibi adherentium, tam spiritualium, quàm secularium, fidem & obedientiam S. R. E. protestentium nominibus, protestatus est, & protestatur sollemniter coram Officio præfate, & Honestis Stanislao, Luco, & Laurentio Kucharz Ministerialibus Generalibus Regni, & Nobilibus Marcellino Szytowski, Baltasaro Wilkosewski, Matthia Chrzewski, Stanislao Tychowski, & aliis pluribus ibidem circa infra scripta existentibus, in & contra Magnificum Sigismundum Wolski Castellanum Czernensem, Capitaneum Warsaviensem & ipsius officium pro eo. Quia ipse fungens officio suo Capitaneali Castren: Warsavien: ad instantiam & juridicam Reverendissimi Domini Archiepiscopi præfati, & Reverendiss. DD. Adami Konarski Posnaniensis, Petri Myskowski Plocensis, Alberti Starozrzebski Chelmenfis Episcoporum requisitionem, præterdens se habere causas quasdam, non tamen juridicas, imò juri contrarias, noluit & recusavit, in damnum & injuriam præfatorum omnium protestantium, & aliorum præfatorum, ipsis adherentium, suscipere, & ad acticandum & ingrossandum in Acta Warsavien: protestationem ipsorum, factam & inscriptam, oblatam. Cujus tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

MYRADYTAK DVCHWNE,
 iako Swieckie / imieniem nasz-
 sym y Poslow Ziemskich na
 Konwołacya Wárszawska
 posłanych / ktorzy sienie pode-
 piłali na Confederacya de diss-
 idio religionis, na tey Konwo-
 łacyey od niektorych Pánow
 Rady poslow uczynio na / o-
 nąymulamy y oświadczamy
 sie wsem wobecy każdemu z
 osobná / ludziom takiegokol-
 wiek dostoienswa / wrzedu y
 stanu przy Aktách tego Gro-
 du: Jz goysmy sie tu do Wár-
 szawy zlechali / abyśmy tylko o
 imieyscu Elekcyye Krola przy-
 flego radzili: niektorzy z Pá-
 now Rad y Poslow Ziemskich
 uczynili miedzy soba nieiaka
 Confederacia / w ktorey acz sie
 nayduia niektore rzeczy ku
 zachowanu pokoiu pospolite-
 potrzebne / wszakoż wlozone
 sa drugie / nie tylko teraz ale też
 y napotomne czasy bärzo sko-
 dlive / á zwlaszcza gdzie zas-
 broniono wciékat sie w rze-
 czach ku Religiey nalezacych
 do wselakich zwierzchnosci /
 ktora rzecz otwarza wrotá ku
 rozmáitým sektom / y wselá-
 kiemu nierządowi Boza li-
 cencya moglyby sie bärzo łat-
 wie wniesc / wšytkie sekty / nie
 tylko te / ktore iuz pospolite sa /
 ale też y nasprošniysze / iako

iest Udámitow / Turkow / y
 inne tym podobne / zá ktorymi
 y do Pogánštwá przyscely mo-
 glo. Czego my przestrzegáiac /
 acz ná wšytkie rzeczy inne w
 tey Confederacyey zamknione /
 ktore ku pokoiowi y zgodzie
 pospolitey naleza / rádži po-
 zwalamy / iako ci ktorzy Oy-
 czyzne swa milniac nie pier-
 wszego / nie milšego nád zgo-
 de pospolita vsiebie nie ma-
 my / y w tym sie solenniter o-
 świadczamy / że my nážadne
 mordy / ná żadne rozlanie
 krwi Chrześcianski y / á mia-
 nowicie narodu nášego Pol-
 skiego / á Bráćiey nášey miley
 nie zezwalamy / y owšem ktoby
 sie ná tobral / ábo iaka przy-
 zcyne do tego dawal / przeciwa
 to takiemu každemu byc chce-
 my / y obieciamy: ale też Con-
 federacye y takiey chwalcie nie
 możemy / ktora zwierzchnosci
 y wrzedy wšytkie burzy do blu-
 znierstwa imienia Božego / á
 do swey woley wobec wšytkim /
 naywyszšego stanu ludziom
 przyczne podáie / á w tym
 práwa / swobody / á wolnošci
 stanu Szlachectkiego k zniszcze-
 niu przywodzi. A tak sie z tych
 y innych przyczyn / y ktemu
 obawiaiac sie tego / aby ná po-
 tomne czasy / takowa Confe-
 deracya miedzy poddanemi ná-
 semu

Gemi / sub prae-textu Religionis & libertatis Christianae, do takiej swey Wooley / a wsteczeństwa przyczyny nie dala: iaka byla lat malo przeszlych / między chlopistwem w Munsterze / y na inszych miejscach w Szwaýs czárzech / przeciwko Páznom swym. Nly tedy na ten artykul de diffidio Religionis, Etory w tey Confederacyey napisany jest / a wiele rzeczy škodliwych y niebezpiecznych w sobie zawiera / ogladając sie na pierwsze Confederacye / y przysięgi naszych przodkow / Etore sa przeciwne tey terażniejszey Confederacyey: ogladując sie na sumnienie y powinność nasze / Etoraśmy chwale Bożey / starszym naszym / Kościelowi Bożemu / y bráci naszej stánu Szlacheckiego powinni / żadnym obyczajm náh zezwolić bona nostra conscientia ani chcemy / ani możemy / iakoż nie zezwalamy / y w tym sie przy tych Aktach publicè oświadczamy: y za Damy / aby nam tá protestacya in hac forma in Acta zapisana byla. A zwłaszcza iż też Postowie Ziemszy na te Konwołacya od Rycerstwa posłani / o powiedzieli sie z niektórych Wojewodztw / że tego od Bráci swey zlecenia nie mieli / y o

wszem że im siódze zázakáli Bráćiaich / sie ná tey Konwołacyey w nic nowego nie wdawali / iedno aby o czasie y o miejscu Elekcyey przysłego Prolána marwiali: iakoż sie publicè w Rádzie oświadczeni że ná te Confederacye ani móga / ani chca zezwolić.

Jacobus Archiepiscopus Gnesnensis, Legatus Natus, Regni Poloniae Primas & primus Princeps. Adam Konarski Biskup Poznański Petrus Myskowski Episcopus Plocensis manu propria scr.
Albertus Starozrzebski Episcopus Chelmensis scr.

Pro qua quidem injuria & damno, & praemissa protestatione non suscepta offert se praedictus Reverendissimus D. Archiepiscopus cum Reverendiss. DD. Episcopis praefatis, & cum omnibus aliis sibi adherentibus contra praedictum Magnificum D. Castellanum Czernensem Capitaneum Warsaviensem, ac ipsius officium juridicè agere velle loco & tempore competenti, prout de jure venerit. Quae praemissa omnia & singula suscripta, iidem Ministeriales cum Nobilibus praefatis attestati sunt, seque circa praemissa omnia fuisse, eaq; audivisse recognoverunt. Super quo memoriale solutum est, quod officium recepit. Ex Actis Castren: Sobaczowiensibus extraditum & correctum.

Extat & alia similis protesta-
tio Ordinum Palatinatus Plocen:
quæ ob singulares & admodum ele-
gantes, ibidem contrapredictam
Confœderationem adductas ratio-
nes, digna est ut omnium omninò
teratur manibus; atque ob eam
causam ipsius quoque contextum
hic ob oculos ponendum esse duxi.

Actum in Castro Plocensi feria
quinta ante festum Nativitatis Ma-
riæ proxima. A. D. Millefimo,
Quingentesimo Septuagesimo ter-
tio Coram Generoso Stanislao Mæ-
czynski, Vicecapitaneo & Judice
causarum officij Castri Plocen.

Venientes ad Officium presens Ca-
strense Plocense, Magnifici Domi-
Stanislai Sandivogij à Czaurkow Ref-
ferendarij Regni Plocen. Drachimeng,
Capitanei. Generosi Nicolaus Kosob-
uczki, Notarius terrestris Plocen. Ja-
cobus Lisakowski Dapifer Nuren: no-
mine Dignitariorum & Consiliario-
rum ac Officialium totius, Nobilita-
tis in Conventione Particulari Rácia-
zen congregata existentes ad infra-
scripta specialiter deputati & designa-
ti, reproduxerunt protestationem ma-
nibus Reverendissimi in Christo Pa-
tris Domini Petri Myskowski, Dei
grasia Episcopi Plocen, & Magnifici
Alberti Krasinski Castellani Sier-
pcen: Nicolai Kosobucki Notarij ter-
restris Plocen: subscriptam, sigillisq;
vñ Sigillo terrestri, nec non prefati
Magnifici Castellani Sierpcensis com-

munitam & obsegnatam in prefata
conventionem particulari Baciazen,
ad confœderationem in Conventione
Generali Varschovic: Electionis Re-
gis proximè præterita per nonnullas
personas factam, quam cum speciali
mandato omnium Ordinum nobilita-
tis terra Plocen: in acta presentia Ca-
stren: Plocen: inseri, & ingrossari pe-
tierunt. Et officium presens Ca-
strense Plocen: visa prefata protesta-
tione, attenden: ipsorum justam pe-
titionem eandem protestationem in-
Acta, presentia Castren Plocen ingros-
sari & actuari admisit; simulq; &
mandavit. Cujus protestationis te-
nor de verbo ad verbum sequitur est-
que talis.

Mę Rády Duchowne y
Swietckie. Dygnitarze /
Przednicy y wszytko Rycerstwo
Woiwódzstwa Plockiego / wszytkim
wobec / y komu to wiedziec
nalezy / oznacymyemy. Aczko-
wiek nie zaczneyse / nie Rz. czy-
posp: po trzebnieyszego byc
rozumniemy / rád pokoju wne-
trzny y iednostajna wszytkich
stanow miłosc y zgodę / y przy-
niey prz. ciew każdemu / Ktoby
ia psowac y targac chcial / mai-
etnosci narwet y gardla nase
polozyc gotowi iestemy. Ale
iako pokoj miłniemy / y pilnie
go przestrzegamy / tak tez
zmow / abo ziednoczenia osob/
lubo stanow niektorych / Ktore-
by

by pod tytułem pokojnym / y zaod y chwale miłgo Boga / niszczyl / wolności nasze popolite wniwicz obracali: á do burdy zá mieszańta wrotá otwarzali / y chwalić y pomagác nie chcemy / ani bez ziemy wiecznymi czasy. Przeto gdy od niektórych osob / táł ná Konwołacy y iáko y ná Elctey y Brolá nowego pod Wársawá / Konfederacya iákas in causa religionis spisána / y tu podpisániu ábo pieczętowániu podána byla / iż iey ná Konwołacy y Posłowie nasy / á ná Elcteyey ci Bracia ktorzy sie byli zácháli / pod piśac nie chcieli / z wielkacnymy to od nich wdzięcznościá y pochwalá przyieli. Bo y oni zleceńta tego nie mieli / A ci zaś ná nas nie stánowiec nie mogli / prater electionem, w ktorey rzeczy samy jus presentativum mieli. A miánowiec Jasnie Wielebnemu Je. M. X. Piotrowi Myskowskiesmu Biskupowi násemu / nich od nas y od potomkow nasych wieczna dzieła bedzie. Iż Jego M. przy powinności swey / iáko prawemu pasterzowi należały státecznie stojac / ná táł škodliwe spisy / ábo Konfederacye / ktoreby trzode temu poruczona strásliwem iádem zarázić moakly / przyzwolic nie chcial / y owsem

prze Kosciól miłego Boga / y ni przyziazni / y nieprzejscieństwo káзде odniescbył gotow / iáko nam ci bracia nasy / ktorzy przy tym byli zacne świadectwo dali. A táł y pasterzá swego y miłey bráciey státeczności násláduiac / wshyscy sie teraz oświadczamy: Iż ná te Konfederacya nie przyzwalamy / ani iey przyiac ani promowowác v przyszlego Páná chcemy i z przyczyn slusnych y wáżnych. Bo ácz sie tá Konfederacya zá to wdawa / iáko by w Polsce potoyy z gode gruntowác kciála: ále kto sie iey przypátrzy dobrze / obaczy shádnie / iż pod tá pietną posławá trucizne podawa stroga ktora iádem swym / iesli Pan Bog nie postrzeże / Korone Polská nie pochýbnie zabiie. Bo naprzod obraża miłego Boga / obraża bliźniego / obraża y sumnienie náse. Cláwet Korone Polská / w wielká á stromná háńbe / Práwá / Przywileie / swobody náse w niebespieczeństwo przywodzi. Obraża miłego Boga tym / iż nie tylko falszywemu nabożństwu / áley bluźnierstwu / ná ostátek pogánistwu y wshlátiemu wshateczeństwu droge do Polski okázuie. Bo iesli bedzie káżdemu wierzyć iáko kto

chce wolno. A będzie pewnie/
gdy żadney peny in Hæreticos
nie będzie. Rzeczy ieden iż Chri-
stus nie jest prawdziwym Bo-
giem (iakoż iuż tãtich y ná-
zbyt.) Drugi zaś powie / iż
Machomet jest prawdziwym
Bogiem. Trzeci zgoła powie
iż nie máś Boga: z tych żadne-
go ani Duchowna/ ani święt-
cka zwierzchność kãrać nie be-
dzie mogła / bo go Konfederá-
cya zastąpi we rosem. Ażci w
Polszcze bluźnierstwo / ażci Al-
foran Turecki / á za nim Tu-
rel / áz náostãtet y pogãnistwo
zãmnoży sie znouu. Tuż iesli
sie zaś krotz sãtoly Jádãmitow/
w których nie włãsnego nie máś/
wyrwie / y do strzynki sie czy-
tey / ábo dziewli / ábo żony rzu-
ci / day mu pokoy: Czemu? tãk
wierzy / Omnia communia, zá
cymby Polska ono zacney v po-
stronnych narodow starwe
Krolestwo / w iãstãnia kotro-
wstã obrociã sie musiała. Já-
kosz iuż niesfetyś kotrostwã y
nie stãtku tego pelno bo co zĩ-
ngã sãmĩś Heretykowie wype-
dza / tu do Polski iãto do wła-
snego domu bieży: Ciż v nas
Apostolmi / ciż summnia
ludzkiego sãfãrzi / ci burza /
ci mieřãia / ci miley Oyczyzny
násey (o nieszczesne czãsy) trwia
sie pãśc chca. Ugdyby tã Con-

federãcya doysã miała / tymby
sie wiecey námnożylo tego.
Obraza zaś bliźniego / bo iż
Rzeczpospolita Polska tãk stã-
nelã / że przy Jãh Mści Bsieży
wystyke wladzã in spiritualibus
zostawilã Czym spolne Przy-
wileie násey / ázwłãszezã Jagel-
lonis in Jedlnã sãwiãdzcã / ktore
Dignitatum Regniãtão Secularium,
tãk y Spiritualium nie tylko jura,
ale y Convetudines vmaeniã
ia y vwtõrdzãia / iãto bez
wystyktley krzywdy Jãh Mści
Bsiežey odbiã sie iudicium falsã
religionis aut doctrinãe bedzie
moglo / ktore oniod tego czãsu/
iãto w Polszcze wiãrã Chrystu-
sowã nastãlã cãle y nienãruse-
nie / áz po tãd mieli / to iednã
krzywdã. Druga gdy w ied-
ney wsi sãlã pãnow bedzie: á
ieden wdãwsi sie zá tã Uie-
mieckã wiãrã / Bõsciol spro-
fãnuie / co drudz y w tey mierze
czyniã beda? Prãwem trudno/
Konfederãcya pozwala / wic
ábo zá leb chodziã / ábo oni z
wielkim vkrzywdzeniem zostãc
musã. Ktemu do iedney
Pãrãsney wsi sãlã sãlãchecich
przyssucha / iãto nie tu krzy-
wdzie inšych pãrãsianow / Po-
dawcã wroźnã Religia Bõ-
sciol przemãrzy? Jesli go pe-
zowa nie nie wygrãia / dãdzali
mu teź pokoy / inšego Bõsciolã
sũkãc

Bućać musza. A iesli y tã-
 ten / á potym y trzeci y czwary /
 áz y Wley / iãko to bedzie mo-
 glo być skãza: ázci oni dobrzy
 ludzie / ktorzy postãremu Pã-
 nã Bogã chwalić zwykli / bez
 koscioła z poddanemi swemi
 zostãć / á potym w pogãnistwo
 obrocić siemusza: y zã tã Kon-
 federacyã / kto bedzie dobrym /
 kto spokoynym / ten krzywde
 cierpieć bedzie / temu ani prá-
 wo / ani moc żadna przy-
 krości nie czyni żadney. A
 czemu? Konfederacyã tak
 mowi / iż to iest grunt po-
 koju y zgody wnetrzney / aby
 kto krzywde miał milczał / á
 ktora czyni w pokoju zostal.
 Alec to omylna do pokoju ná-
 dzietã Ladens in vitro, (tak
 morwia) lasus in marmore scri-
 bit. poczuiãć sie w tym kiedy
 ludzie. A iesli tego onus przez
 poszrodek prawny zlożyć z sie-
 bie nie beda mogli / do gwałtu
 y mocy sie wcieka / ázci ktorey
 sie strzeżemy woynã domowa.
 Obraza też sumniente / bo kã-
 żdy z nas przy swey Religiey
 dla tego mocnie y stãtecznie zo-
 stawa / iż tak o niiey rozumie-
 że dobra / że prawdziwa / á in-
 semisie bydzi / iż zle á fałszywe.
 A gdyż abo nãszã Apostolskã
 stãrodowna wiarã / ktora tych
 czasow Papieskã nãzywãã /

iest prawdziwa / abo tã teraz
 nowo w Niemcech spłodzona /
 iãko prze Bogã abo my ich / abo
 oni nãsey bez nãruffenta su-
 mnienia swego pozwolic mo-
 zem. Przypoczciwey małżon-
 ce (iãko kto z dobrem sumnie-
 niem) wstetecznicie ściierpieć
 moze? A tã Konfederacyã zã
 iedno to ma / y w iednãkty wa-
 dze pokłãda. Nã czym iesli
 spokoyne dobre sumnienie
 przestãć moze / niech kãzdy
 sãdzi. A nã ten czas że sie to
 nalepszego pokoiu spodziwãć
 bedziemy / kiedy chwałã milego
 Bogã zniszczemy / bliźniego
 swego wkrzywdziemy / sumnie-
 nia swe pokãnceruiemy? Nãciech
 sie w tym iãko kto chce kocha /
 niech iãko chce sobie poblaża /
 nie trãfic w to / aby fałsz z
 prawdã porownal / żeby dali
 sobie rece / á od tego czasu w
 pokoju z sobã mieszkali / nie
 doczãć tego nigdy / aby Pan
 Bog tam impium opus kãszã
 swoiã pożegnãć miał. Pokoy
 iest dar milego Bogã á kto
 iedność rwie wiãry / ten z Bo-
 giem żadnego spòłku nie ma.
 A owšem niech tego pewien
 bedzie / iż nas pomiesza Pan
 Bog pierwey miedzy sobã / á
 potym nieprziãcielowi wiãry
 Chrzesciãnskiej poda / iãko
 Czechom / iãko Wegrom nã-
 szym

bym sasiádom/ prze takowaz
 uczynil przyczyna. A wieczy-
 chmy ludzic spokoyni/ ludzic-
 nad dobro Rzeczypospo: nic
 w siebie przednieyszego nie-
 matacy/ na to co Koronie Pol-
 skiej wieczna zgube/ pewnie
 przyni sie przyzwolic mieli?
 Ciad to co moze byc sromorniei
 szego/ kiedy w Rzecz: P. naszey/
 iako to/ iz vnas ten/ ktory wo-
 lu/ krowe/ swinie/ kose vkrad-
 nie/ karan bedzie. A ktory Ko-
 sciol zburzy/ Oltarze przewora-
 ca/ Kaplany wypedzi/ swiete
 Panskie / Prz: czystka y nigdy
 podlug potrzeby niewychwala-
 long Pannematke Boza zefro-
 moći / chwale milgo Bogá
 znieszcy/ Imie naoztat Pans-
 kie / y duchom zlym straszne
 zbluzni/ hanby/ ten mowie/
 taki pokoy miec bedzie: tego
 ktoryby chciat karac / inzby
 pokoy wnetrznym wzruszal/ mi-
 losc/ zgotetargal/ prz: to prze-
 ciw temu powstac / iako prze-
 ciw nieprzyziacielowi Koron-
 nemu wshyscy powinni beda.
 O zapamietanie nasze/ inze na-
 rody w pobożności a w sprá-
 wiedliwosci pokoiu grunt y
 zgody zakladali: Amyniesze-
 sni Polacy w niepobożności y
 w niesprawiedliwosci od przy-
 szlego gniewu Panskiego v ra-
 ichyśmy sie chcieli. Al: dzira na

rzecz/ iako za grzechem/ tak za-
 wazy kazni milgo Bogá idzie.
 Co y wrey Konfederacy sná-
 dnie obaczyc kazdy moze. Bo
 falszywe nabozenstwo/ bespie-
 czenstwem opatrzaiac / wol-
 nosc nasze mila w niebespie-
 czenstwo przywodzi. Wiemy
 to wshyscy / iz Krole y Pány
 wshelacie nicinszego w powina-
 nosci ich nie zacierzawawa / ie-
 dno przysiega: Bo tey wzgle-
 dem na prawo / na wolnosci
 poddanych ogladac sie zawzdy
 musi/ wiedzac iz P. Bog per-
 juroz srodze karze. Cooz ku
 podni sieniu powagi tey przy-
 siegi / y ku zniszczeniu tey / ta
 Konfederacya drogá sie otwie-
 ra wielka. Bo iesli bedzie ka-
 zdemu wolno w iaka bedzie
 chciat / Religia sie przewierz-
 gnać. A czemu tezy nie Krole-
 wie? A iesli Krol rzecze: iz tak
 wierzy / ze juramentum prater
 Dei praceptum factum non
 tenet. Czego mu Panowie E-
 wangelikowie bronie nie
 moga / bo to v nich recta & in-
 dubitata propositio, nihil esse
 recipiendam prater scripturas.
 Niechayze mi ukaze w s pi-
 snie / gdzi: ktory Krol wol-
 nosci poprzysialczy dom abo
 z by poprzysiegac te Pan
 Bog przyt 31. Niechay vka-
 ze w ktorey Lwa geli y to stoi.

Neminem captivabimus, nisi jure victum. Wiech wkaże ktory to Prook napisał: Nihil novi statuemus, nisi cum consensu Consiliariorum & Nunciorum, Wiech powie / w ktorym Psalmie Krol Dawid / Super hastam extra fines Regni Nobilitati piec grzymien obiecnie / także y oinnych wolnościach. A tak Krol Ewangelik z tych przyczyn przysiege swoje lekce wważyć / a zgoła porzucić ia moż: bo iesli inſe vota / iako Castitatis & Religionis niezacz v si: bie nie mają czemuby przysiega ważna być miała? Gdyż też i: st iedno vorum / ktorym Princeps vovet Bogu iz prawá y wolności swoich poddanych w ciale zachowa: ażci przysiege z lzywoſy / Prawá y Przywileie / y Statutá náſe o ziemie vderzy / a podlug Bibliey sadzić bedzie iako nie dawno Starostá ieden w Polsce z tego pocztu czynil. Jesli sie tedy Krol ná to vda / co czynić? do mocy trudno / Konfederacyzá nim / iesli iey temu trzymać nie beda / a czemu ia też on trzymać komu powinien? Ażci w Polsce mieſianina / ażci iedni ná te / dru dzy ná owe strone przestepnia: wlec ábo w sie vderzem / ábo z wolnościami sie swemi wiez-

cznie pożegnac musim Uci pe doбно co teraz ná piſkorzy przestac maſſa / nie zántchána pomóć sie swego. Z tych tedy przyczyn / iako káż y baczy słusnych / ná taká Konfederacya nie przyzwalamy / ani przyzwolic bona conscientia mozem: Ale przystarodawney wierze / ktorá niy od Koſćólá Rzymſkiego wż eli / mocnie y státcznie stojac / y cnych przodkow swoich násláduiac / ktorzy zámieſáných onych / Czeſkiego Kácerſtwá czáſow / nie pozwalánim fałſzywego nábożeńſtwá / ale zábranianiem pokoy z gode w tey Koronie zachowáli: przyſtá ych Konfederacyách przestawamy / y potomkowie náſy przestawac beda. A iz sie rumores iákies wſzczyná / iákoby prze nie rychle Krolá obránego przyiechánie do rozruchu iákiego w Koronie przyſć miało: Tedy sie w tym oſwiádeczamy / iz iesliby pod ten czás / niſli do nas Pan obrány przyiedzie / o oby iákie ábo ſtany / lubo też ziemie / motus iákie czynić / ábo do złozenia inſey Elekcyey mieć sie chéiáły / takowemu tego pomagac nie chcemy: ale przy zgodnym od wſſech ſtanow Uváſnieteyſzego Pána Rádzes-
 cia J. M. Pána Henrika Bro-
 lewicá

lewicą Franciszkiego obraniu /
 mocnie y stat. cznie zostawiać /
 tego przychiania iakożkol-
 wiek długiego / z tą wiarą y
 chęcią iakąśmy go obrali / cze-
 kać będziemy. A Etoby bu-
 rzyć / abo motus iakie škodliwe
 prz. cío temu wsezynac chćiał /
 prz. cío takiemu każdemu / Et o-
 regobykolwoi. E był zawałania /
 na skáže tego porostać wshysey
 powinni będziemy / iako contra
 hostem patria, Etory sie non con-
 tentando jure communi, zgodne
 raz Pána obranie targac chce y
 rozrywac. Wszakże Jch Mśc
 Pány Koronne wpmni ci aby
 sie stacali / zeby Krol J. M. co
 narychley przyjechał. Bo aby
 miał Korone sprawowac przez
 Gubernatory / na to nie przy-
 zwalamy / co sobie strzymac
 wshysey sub fide, honore, & nomi-
 nibus nostris obj. cujemy / y tym
 pismem obwezujemy sie. Ktora
 naše Protestacya zstrony Rad
 Wielmożny Pan Woyciech Kra-
 śinski / Kastellan Sierpski za-
 pieczetował. A zstrony Rycer-
 stwa / każalsiny ia zapieczeto-
 wac ziemską pieczęcią / y depu-
 tora listny z poyśzodku siebie
 Wrodzone / Jakubá Lisakow-
 skiego / Stolnika Turckiego /
 Staroste Kacieńskiego / y Mito-
 lantá. Kosobudzkiego Pisarzá
 ziemskiego Plockiego / aby te pro-

testacya naše do Książ Gro-
 dzkich Plockich podali tu w pi-
 saniu. Działo sie w Książu
 na Seymie pierwszego dnia
 Września / Roku 1573.

*Petrus Myskowski Episcopus Plo-
 censis scripsit.*

*Albertus Krasinski Castellanus
 Sierpcen: scripsit.*

*Nicolaus Kosobuczki, Notarius
 terrestris Plocensis.*

*Stanislaus Meczynski Vicēcapi-
 tanus & causarum officij Castri Plo-
 censis Judex propria manu scripsit Ex
 actis Castrensibus Plocensis extractum.*

Verum præter illas in instan-
 ti, sive (ut juris consulti loquun-
 tur) stante pede interpositas prote-
 stationes, nihil unquam à Catholi-
 cis, tam spiritalibus, quam secu-
 laribus, omissum fuit, quominus
 hic articulus Confæderationis, di-
 versis modis, ubiq; locorum im-
 pugnaretur. Nam * & Parisiis cum
 legati Ordinum Regni Poloniae, &
 Magni Ducarus Lithuaniae, electo
 Regi Henrico Regnum deferrent,
 Reverendissimus Dominus Adamus
 Konarski Episcopus Poseniensis,
 Princeps illius legationis, & cum
 illo alij insignes viri, ejusdem lega-
 tionis comites atque socij, circa
 exhibitionem articulorum Henri-
 co Regi Anno 1573. die 29. Mensis
 Augusti factam, contra confede-
 rationem prædictam solenniter
 protestati fuerunt. Quam prote-
 statio-

stationem majoris fidei causa, hic adicere non incongruum videtur. Ego *Adam Konarski de Kobylino Episcopus Pofnaniens: proteſtor ſolemniter coram Deo & Sereniſſima Maieſtate Veſtra, & vobis preſantiſſimis viris, & coram vobis Domini Legati, in preſentia Notariorum publicorum hic adſtantium, inſiſtendo proteſtationibus prioribus antea, & ſæpius factis, quòd huic articulo, in quo de fidei diſidiis, ſive de confederatione mentio fit, ſemper obſtiti, & contra ipſum unà cum aliis proteſtatus ſum, & nunc meo & aliorum mihi adherentium Catholicorum nomine rurfus proteſtor, quod prædicto articulo expreſſe contradico, & omni meliori modo repugno, meque oppono quòd fit contra jura & libertates Eccleſiæ, & contra veras Regni conſtitutiones & ex aliis cauſis & rationibus, in jam dicta proteſtatione in Comitibus electionis facta, contentis. Cujus rei peto à vobis Notariis instrumentum confici, & mihi expediri. Quod cum dixiſſet ſupradictus Reverendiſſ. Dominus Episcop. in eadem ferè verba proteſtatus eſt Illuſtris & Magnificus Dominus Albertus à Lasko Palatinus Siradiensis, & Illuſtris Dominus Nicolaus Chriſtopherus Radzivilus, Marchalcus Curia Lithuania, Regni Poloniae Oratores, quorum uterque inhærendo proteſtationi factæ à Reverendiſſ. Domino Episcopo, ſimiliter prote-*

ſtatus eſt, quod huic articulo ſive confederationi de religione non conſentiant, ſed reſiſtant. Quin imò iterum atq; iterum, ante & poſt proteſtationem à Rege ſuper articulos ſibi oblatos juramenti, ab eodem Reverendiſſ. Episcopo Pofnaniens: interpoſitas fuiſſe eo nomine proteſtationes, ipſius Henrici Regis diploma declarat. Quod nè quempiam lateat, aut figmenti fortè loco habeatur, illud de verbo ad verbum hic adſcribere viſum eſt.

HENRICUS DEI Gratia 24. electus Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuanie, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſovia Samogitia Kiovia, Volinia, Podlachia, Livonia, & c. nec non Andium, Borboniorum, & Alvernorum, Comes Marchiæ Foreſti, Quercis & Monfortis. Significamus harum ſerie literarum univerſis & ſingulis quorum intereſt, intererit, aut intereſſe in futurum quomodolibet poterit. Quòd anno & die date preſentium, quum ſacrificio Miſſæ de ſpiritu S. in Eccleſiâ Cathedrali Pariſiorum exaudito, ad majus altare ejuſdem Eccleſiæ acceſſemus ad præſtandum juramentum nobis ab Oratoribus Regni Poloniae, & Magni Duc. Lith. per Magnificum Joannem Herborth de Fulſtim Caſtellanum Sanocen: collegam eorum oblatum, & in loco præſtandi juramenti jam eſſemus, Reverendiſſimus in Chriſto Pater Adamus Konarski*

narski de Kobylyno Episcopus Posnaniensis: ejusdem Regni Polonia primus Orator, coram nobis & omnibus astantibus, nomine suo, ac totius status & ordinis spiritualis, omnium Catholicorum Senatorum & Nobilium in Regno Polonia, & dominiis ad illud pertinentibus, ubicunque consistentium, ac hujusmodi sue protestationi adherentium atque adherere volentium, inhaerendo ante factis protestationibus, protestatus est. Quia hujusmodi juramento, eo quod sit absque omnium statu ac ordinum Regni communi consensu conscriptum, nullo modo consentit, ac ejusdem protestationis sue schedulam sigillo suo munitam, nobis attulit & exhibuit, Adherentibus eidem sue protestationi Magnifico Alberto Laski Palatino Siradien: & Nicolao Christophoro Radziwil, Duce in Olyká & Nieswicz, Curia Magni Duc: Lithuania Marschalco, dicti Regni Polonia & Magni Duc: Lith: Oratoribus. Cujus quidem protestationis tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

Serenissime Rex. Quoniam Majestas Vestra est nuper in nostrum Regem electa, minus fortasse accepit Regni Polonia consuetudines, praecipue juramenti à novis Regibus suscipiendi, ne quid illa in hoc negotio aliorum culpa nesciens peccet, venia prius, qua decet submissione à Majestate Vestra impetrata, pro ea quam gero & Episcopi Catholici, & Lega-

ti Polonici persona illam moneo, Reges Polonia jurare solitos ex quadam veteri formula, quam Statuto Regni sumptam, quidam qui à Catholica fide desciverunt, additis inferisque permultis, quae nulli antea Polonia Reges jurare soliti sunt, innovarunt, quamq; ita innovatam, non omnes Regni Poloniae status approbarunt, maxime verò Ecclesiasticus ordo, & plerique alij tum Senatores, tum ex Equestri ordine, qui & in Polonia protestati sunt, & obstiterunt, hujusmodi innovationi, quemadmodum ego quoq; hisce diebus, tradito illius protestationis exemplo, coram Majestate Vestra sum protestatus, cum de secundo articulo ipsi exhibito ageretur. Ea tamen innovata formula, nunc Majestati Vestrae adfertur, ut ex illis verbis Sacramento adigatur. Quod nè Majestati V. Regnoq; Poloniae, imprimis verò Ecclesiae & statui Ecclesiastico obesse possit aliquando, novè quod praeter Senatus totius Polonici sententiam, contra Deum, Ecclesiastica jura, & veteres Regni Poloniae constitutiones attentatur, aliquam habere vim aut firmitatem possit, etiam atque etiam Majestatem Vestram moneo atque oro, nè alia ex formula juret, quam quae illis Regibus est oblata, quaeq; ei circa coronationem afferetur. Sin verò alia fuerit ejus animi sententia, rursus oro, nè molestè feret, cum ego me universumq; ordinem Ecclesiasticum

cum ac quoscunque Ecclesiasticos & Reipubl: curam gerentes, qui mecum idem sentiunt, iis rebus opposuero, quas contra Deum & fidem Catholicam aliter geri videro, quam in Republica nostra consueverit. Itaq; jam nunc omni meliori modo & forma protestor, meo & Ecclesiastici Ordinis ac omnium Catholicorum mihi adherentium, hic & in Polonia nomine, nulli nos alteri juramento assensuros, quam ex veteri formula suscepto, neque ratum, aut sanctum habituros, quod aliter à Majestate Vestra fuerit juratum, quin juramentum ejusmodi nullius auctoritatis & irritum fore: neque Majestatem V. Salvis Regni Polonia juribus, illud posse aut debere suscipere, ac propterea illo neq; teneri, neq; ulla ratione affici. Quam obrem ab omnibus Notariis, aut Secretariis, Regiis aut quibusvis hic presentibus, peto & flagito, ut horum omnium mihi instrumentum publicum exarent, & informa probante authentice scriptum tradant, presentibus testibus. Quam quidem protestationem, Nos HENRICUS DEI gratia Rex Polonia electus, suscepimus & admisimus, profitemurq; ad perpetuam rei memoriam Nos per hujusmodi juramentum à nobis prestitum, etiamsi quocunque colore, vel ingenio interpretatum fuerit, nihil cuiquam præsertim verò statui & ordini Ecclesiastico, ejusq; juribus & jurisdictionibus, tam spiritualibus

quam secularibus, que omnia firma & immobilia perpetuò esse volumus, derogare velle vel unquam derogaturos, verbo Regio pollicemur & jurjurando nos obligamus. In cujus rei fidem & testimonium presentes literas decernimus, sigilloque nostro quoad præsens utimur, communiri jussimus, & manu propria subscripsimus. Presentibus Reverendo, Magnificis, Generosis & Nobilibus, Petro de Gondi Episcopo Parisiensi, Joanne Zamoyski Belzen: & Zamechn: Nicolao Firley de Dabrowicá Camirien: Capitaneis, Paulo de Evixe, & Henrico de Nevers Consiliariis Regis Christianissimi, in suo secretiori & privato consilio. Actum & datum Parisiis, die Jovis, 10. Mensis Septembr. Anno ab incarnatione Domini 1573.

Sed quid, num in eo jam stetit hoc negotium? Minimè verò. nam quemadmodum antea (ut supra dictum est) toto interregni illius tempore, & præcipuè in electione novi Regis, circa Varsaviam, universus status & ordo spiritualis, cum non exigua itidem parte status secularis, huic articulo de pace inter dissidentes in religione tenenda reclamaverunt, & nè in posterum robur haberet solenniter protestati sunt; ita post modum* cum jam venisset tempus diadematis imponendi novo Regi, & confirmandorum per eum jurium omnium Regni, Illustrissimus & Reveren-

verendiss: Jacobus Vchanski Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Gnesnensis Regni Primas; & item alter Reverendissimus Archiepiscopus Leopoliensis; similiter & omnes Domini Episcopi, tum temporis præsentis suo & aliorum absentium Episcoporum, Abbatum, Ecclesiarumque Cathedralium omnium, & collegiarum, ac universi hujus Regni cleri nominibus, tanquam universus status spiritualis, cum non postrema parte status secularis, ac ordinis ejus, articulos in Conventu Electionis novi Regis, à quibusdam secularibus, sine unanimi consensu omnium ordinum, imò quàm plurimis reclamantibus atq; protestantibus, non suo loco, neque tempore, nec modo atque ordine debito & legitimo compositos, inter confirmationem jurium & libertatum Regni inseri non posse, nec debere, multis iisque gravissimis rationibus (quæ in protestatione Cracoviæ, Anno 1574. eo nomine facta, continentur) comprobantur. Neq; inefficax * tum temporis extitit eorum articulorum impugnatio, utpotè quod Rex Catholicus facile sibi persuaderi passus est, non aliam confirmationis jurium ac libertatum Regni observandam sibi esse formulam, quàm à prædecessoribus suis quæ per manus sibi tradita esset, ac proinde novos illos articulos confœdera-

tionis supradictæ, tanquam controversos de quibus (ut in privilegio ejusdem confirmationis hæretur) non tantum in Coronatione, verum & in Gallia magnæ interceserunt disceptationes, nequaquam privilegio confirmationis jurium inferendos, sed ad Conventus particulares omninò rejiciendos esse judicavit. Non me illud præterit, quod postmodum reviviscente istius hydræ capite, à posterioribus Regibus, Stephano & Sigismundo tertio, feliciter nunc nobis regnante, aliquoties, tam videlicet in electionibus, quàm & in coronationibus illorum, isti articuli de pace inter dissidentes in religione tenenda, approbati atque confirmati fuerint; attamen ubique repugnantibus & reclamantibus Senatoribus spiritualibus & secularibus quàm plurimis, id factum fuisse nulli dubium est. Id enim non solum ex protestationibus identidem quotiescunque hujus confœderationis mentio facta fuit, interpositis, sed etiam ex subscriptionibus illorum manifesto apparet. In primis * vero confirmationi electionis Regis Stephani ubi de confœderatione nihil factum fuit, Andrioviæ Anno Domini 1576. die prima Februarij, Reverendissimus Stanislaus Karnkowski Episcopus Vladislaviensis suo, & totius status spiritualis nomine ita subscripsit. In articulo de

de compositione & judiciis, salvo jure spiritualium: Circa confirmationem, demum jurium atque privilegiorum Regni, à Rege Stephano, in Civitate Megges octava die Mensis Februarij, Anno 1576. factam, (ubi nullus Episcoporum, sed omnes ferè paucis exceptis Catholicis diversæ religionis homines ea legatione functi fuerunt) ejus rei fit mentio, *quod nimirum aliqui incolæ Regis (verba sunt Stephani Regis) id sibi caverunt. speciali confederatione, ut in causa religionis pacem habeant, quam nos illis conservaturos plenè & perpetuè pollicemur.* Ex quibus verbis hoc diligenter notandum est, specialem non universalem hanc esse confederationem, utpotè aliquibus tantummodò incolis Regni servientem; deinde nihil aliud præter pacem dissidentibus in religione caveri atque promitti.

28. Denique * post portem Regis Stephani sub interregno in Conventu Senatorum & Nobilium Palatinatum Cracovien: Sandomirien: & Lublinen: Cracoviæ Anno 1572. celebrato, novi articuli confederationis proponuntur. In quibus hujus itidem confederationis, dissidentium de religione fit mentio. Cui insignes & magnos viros, Illustrem nimirum & Magnificum Nicolaum Zebrzydowski, Generalem Crac: Capitaneum, & Spicconem. Jordan Capitaneum Sandecen: tali

subscriptione illorum articulorum (in quantum videlicet juri antiquo, tam publico, quam alicujus privato non derogant, & in Convocatione approbati fuerint) haut obscure contradixisse, quis dubitare potest? Sequuta * postmodum Anno 1578. ^{29.} Convocatione generali Varsoviens: causa eligendi novi Regis indicta, clarè & expressè ab Episcopis huic confederationi contradicitur, ut liquidò apparet ex his subscriptionibus:

Stanislaus Karnkowski Archiepiscopus Gnesnen: excepto articulo confederationis inter dissidentes de religione, manu sua propria. Albertus Bóránowski Episcopus Premislien: R. P. Vicecancellarius eadem præmissa exceptione. Laurentius Goslicki Episcopus Camenecensis, excepta confederatione, Stanislaas Leszczynski Canonicus Cracov: excepta confederatione.

Cùm itaque publica hujus Regni jura nullo modò patiantur, ea pro legibus & constitutionibus haberi, in quibus unanimis consensus omnium Prælatorum Baronum, & Consiliariorum, quam spiritualium quam secularium, atque Nuntiorum terrestrium, non intervenit; jure merito hic quoque articulus confederationis, à privatis quibusdam hominibus privati commodi causa, utpotè ne pœnæ ob diversitatem religionis in eos extenderentur,

tur, introductus & suppositus, contra quem tot solennes protestationes, tot contradictiones tot denique refutationes, tam scriptis quàm dictis, ubique locorum, & quovis tempore factæ reperiuntur, nullam non modò vim, sed nec nomen legis aut constitutionis habere potest aut debet. Longè aliam *dissimilemque fuisse, olim majorum nostrorum in statuendis hujusmodi confederationibus observantiam vel ex ipsius confederationis Korczy-nen: contextu, Anno Domini 1438. die 8. Martij ab omnibus ordinibus Regni inita, res ipsa testatur. Nos inquit Ordines Regni, *Principes Spirituales & seculares, Barones, & Comites, Proceres, Milites, Nobilitas, Civitates, totaque communitas Regni Polonia, singulariter singuli, & universaliter universi eodem animo, eadem voluntate, scientia, assensu, & rati habitatione, omnes unanimiter decernimus & significamus tenore presentium, &c. quod quicumque existat indigena Regni Polonia, &c. vellet aliquas inobedientias contra jus commune, &c. aut etiam hereticas errores facere vel promovere: contra talem, sive tales, cujuscunque status, gradus, conditionis & preminentie fuerint, sive spirituales, sive seculares, & in eorum destructionem consurgere volumus & promittimus, sub fide & honore nostris, absque dolo & fraude: nec ipsis auxilio, consi-*

lio vel favore patrocinari volumus sub fide & honore nostris, etiamsi sanguine, affinitate, & quacumque propinquitate forent vobis aut alicui nostrum conjuncti &c. Deus bone, quàm dissimilis, & quàm Christianæ pietati magis conveniens est hujus antiquæ confederationis formula, ab ea, quam isti non ita pridem sub interregnis sibi fabricaverunt? Ibi enim omnium ordinum & statuum tam spiritualium quàm secularium unanimem consensum intercessisse, huic verò novæ confederationi potissimam partem, Reipubl. universum nimirum Ecclesiasticum ordinem reclamasse, constat: ibi in extirpationem quorumvis hæreticalium errorum, hîc verò in propagationem novarum sectarum fit consensus: ibi in hæc verba, *nec pro eis loqui volumus ali-quod verbum, sed punire promittimus,* majores nostri sese obstringunt: hîc verò eos defendemus ac tuebimur isti dicunt. Sed * non fuit hæc so-
31.
la Catholicorum in Polonia contra hæreticos confederatio, quinimò alias haud dissimiles, quæ à pietissimis illis majoribus nostris eodem fervore pietatis factæ fuerunt, plures antecessisse certis diplomatis probatur. Et in primis Anno Domini 1430. in Comitibus Regni Jedlnæ, omnes ordines Regni suscipiunt in Regem de duobus filiis Vladislai Regis, qui aprior Re-gno

32. gno fuerit promittuntq; unanimiter contra eos se insurrecturos, qui huic ſceptioni contraverire, vel bellum intra Regnum facere, vel commovere, & conſpirationes inire aut hæreſes promovere auſi fuerint, ſub fide & honore ſuo. Fuit autem hoc diploma munitum ſigillis Nobilium Polonorum numero quinquaginta. Simile diploma ſub ſigillis Nobilium ſexaginta, Poſnania Anno Domini 1432. in Comitibus conſectum fuit. Item in Comitibus in Brzeſcie, de data feria tertia Paſchæ, Anni 1433. ſimiles extiterunt literæ, ſub ſigillis Nobilium numero quadraginta quatuor: In Comitibus quoque Dobrzenen: Anni 1434. ſimiles literæ editæ fuerunt, ſub ſigillis Nobilium ſexaginta. Nobilitas itidem Ruſſiæ in Comitibus generalibus in Moſciska. Anno 1439: ſimili diplomate ſe obſtringit, ſub ſigillis ſexaginta quatuor Idem. deniq; fecit Nobilitas Podoliæ in Kamieniec Anno eodem 1439. ſub ſigillis viginti tribus. Ac præterea * antiquiorum quoq; Poloniæ Regum, contra hæreticos latæ, complures reperjuntur ſanctiones, qualis eſt illa, vel ipſius Priliſij teſtimonio, utilis admodum conſervandæ religioni atque perpetua memoriâ digna lex Vladislai Regis Jagellonis in Jedlna, Anno Domini 1424. promulgata, quæ ſic ſe habet: *Quod cum ſub diſſimulatione*

præterire non debemus, imo artemur divina legis perpetuis inſtitutis peſtiferos hæreticorum errore (quos in Dei contemptum, & in Chriſtiana religionis detrimentum, & enervationem politiæ, jaſturam, iniqua perverſorum corda conſlaverunt) etiam quæcunque oporteret eos ſubire pericula, a ſinibus noſtris propulſare, in gladio dejicere, ut qui cenſura Eccleſiæ non terrentur, humana ſeveritate multentur, maturo conſilio Prelatorum, Principum, & Boronum noſtrorum habito, & conſenſu, & etiam decerta ipſorum & noſtra ſcientia, præſentibus decernimus, & pro firmo conſtanti, & pro irrefragabili edito teneri præcipimus. Ut quicumque in Regno Polonia noſtro, & terris nobis ſubjectis, hæreticus, aut hæreſi infectus, vel ſuſpectus de eadem, fautor eorum vel director repertus fuerit, per noſtros Capitaneos, Conſules Civitatum, & alios officiales, ac quoslibet ſubditos noſtros, ſive in Officiis, ſive extra viventes, velut Regiæ Majeſtatis offenſor capiatur, & juxta exigentiam exceſſus ſui puniatur. Atque ibidem paulò inferius ſubjungit, contra eoſdem hæreticos graviffimas penas: Et nihilominus omnia bona ipſorum, mobilia & immobilia, in quibuscunque rebus conſiſtentia publicentur, theſauro noſtro conſiſcanda proleſque eorum, càm masculinam quàm femininam, omni careat ſucceſſione, perpetuo, & honore, nec un-

quam assumatur ad dignitates vel honores. sed cum patribus & progenitoribus suis, semper maneat infames, nec de cetero gaudeat aliquo privilegio Nobilitatis vel decore. Extant Sigismundi quoque primi non pauca ejusdem sententiæ edicta. Et primum quidem Torunij Anno 1520. editum, tale est: *Manifestum facimus harum serie literarum, quod intelligentes ad regnum & dominia nostra inferri, non nullos libellos cujusdam fratris Martini Lutheri Augustiniani, in quibus continentur, tam contra sedem Apostolicam, quam etiam in perturbationem communis Ordinis, & status rei Ecclesiasticæ & religionis. Cum enim in Regno nostro ex hujusmodi scriptis errores aliqui pullularint officij nostri ut Christiani Principis, & fidelis filij sanctæ matris Ecclesiæ esse duximus, ut auctoritate & potestate nostra Regia, huic cepto noxio resisteremus. Mandamus itaque vobis omnibus subditis nostris, & cuilibet vestrum seorsum, ut nemo deinceps audeat talia opera ut præmissum est, in Regnum & dominia nostra transferre, vendere, aut illis uti, sub penis confiscationis honorum atque exilij, quas unusquisque mandatum nostrum transgrediens sine ulla excusatione, tam ignorantie, quam alterius causa subibit.*

Alterum Cracoviæ Anno 1525. non dissimile priori, sic habet: *Manifestum facimus omnibus & sin-*

gulis cujuscunque status & Ordinis subditis nostris, ac etiam advenis quibuscunque. Quia cum humanis ingenii præsertim vulgi, ad res novas ac insolentias propensis, necesse sit, cum alia multa tum verò hæreses emergere, necesse item sit per eos, qui divinis & humanis institutis præpositi sunt, illas hæreses tanquam pestem & virus nocentissimum à subditis illorum arceri. Siquidem sola religio est, quæ legibus ac institutis suis homines in disciplina, in virtute ac fide erga Deum & homines continet ac regit, quæq; in norma & observantia sua veteri turbata ac dissoluta, turbari & dissolvi necesse est, universa, quod postea, ut multis exemplis constat, in seditionem vergere, ac in perniciem Rerumpublicarum, earumq; rectores redundare solet. Nos pro officio Christiani Principis, eam ipsam religionem à sanctis Patribus ordinatam, ac per Ecclesiam sanctam Romanam directam, nobisq; à majoribus nostris per manus traditam, ac per nos denique ad gentes nostras, multo sanguine, & clarissimis gratia Dei victoriis hæctenus defensam, etiam à labe heretica, his temporibus in vicinia emergente, integram & immaculatam in Regno & dominis nostris conservare volentes, publicis edictis Mandamus, nè quidam Lutheri cujusdam libri ejusq; sequacium quorumcunque, quos sua insolentia in reprobum egit sensum, quicq; prætextu liberta-

bertatis Christiana, pretextu vitiorum ordinis Ecclesiastici & scandalorum, & in hominibus fieri necesse est, tanquam sub melle virus suum in vulgus spargunt, & scriptis ac sermonibus famosissimis non solum mores salubres & instituta Ecclesiastica, sed ipsos etiam Sanctos Patres turpissimè proscindunt, & sacra prophanis miscent, ad Regnum & dominia nostra inferrentur, & legerentur. Neve quis dogma ipsum pestiferum approbare audeat, sub pena capitis & privationis omnium bonorum, ad qua edicta nostra exequenda modum etiam opportunè statuere volentes, Delegavimus in Praetoriū Civitatis Cracoviensis nonnullos primarios nostros, tam spirituales quam seculares Consiliarios, qui cum Consulibus & officialibus Civitatis, sic edicta nostra exequantur, ut imprimis quaecumque opportunum videbitur, Reverendissimo D. Episcopo Cracov. per inquisitores ejus cum Decurionibus, quos Consulatatus in Civitate ad hujus negotij aliorumque excessuum tollendorum custodiam eligent, per omnes domos, testudines, & cisternas diligens scrutatio & inquisitio fiat, & ubi aliqui libri haeretici invenirentur, illic pena edicti exigetur. Deinde ut Impressores librorum nihil prorsus imprimere, & Bibliopola vel alij quicumque, exponere & vendere deinceps audeant, ex libris undecumque adjectis, nisi illos Rector Universitatis prius viderit, & tam imprimi

quam vendi permiserit, sub paenis praedictis. Ut autem & reliquae Civitates nostra hoc exemplum imitentur ac unusquisque in tempore praemoneretur, ne ipsa mandata nostra transgrediatur, & ignorantiam praetendere possit. Nos hanc ipsam Condiariorum & Consulatatus Crac. ordinationem, per has literas nostras omnibus testatum volumus esse. Mandantes omnibus Civitatibus Regni & dominiorum nostrorum, ut ad ejusmodi edicta nostra exequenda cum loci ordinariis, aut eorum delegatis faciant ordinationes opportunas, easque diligentissimè exequantur, pro gratia nostra regali aliter non facturi. Cracovia Anno Domini, 1525.

Quod edictum ut debitè executioni tradatur, ita idem ipse Rex Christophero Szidlowiecki Palatino & Capiteo Cracoviensi mandat.

Magnifice sincerè nobis dilecte. Non ignorat tua sinceritas officij esse uniuscujusque boni Principis, id potissimum curare, ut in subiectis sibi populis, unitas, concordia, & tranquillitas conservetur, Idque hoc uno fieri, si leges atque instituta divina & humana longo usu & communi approbatione recepta, diligenti custodia manu teneantur, hominesque seditiosi, & plus sapere volentes quam oportet, quamque ad illos pertinet, coerceantur, siquidem in vita nihil certe firmius haberetur, ubi liceret

unicuique, pro suo libitu & sensu, tam divinis, quam humanis rebus pronunciare. Cui nec ullum est bonum, quod maledicendo depravari non possit, nec ullum tam evidens malum, quod per licentiam sub specie boni sese non insinuet: Nos itaque dudum intelligentes spargi in Regno nostro Lutheri cujusdam dogmata, contra mores & instituta Patrum, & sancte matris Ecclesie, in perturbationem communis status & unitatis populi Christiani, pro debito nostro & exemplo aliorum priorum Regum & Principum Christianorum, publico edicto mandaveramus, ut ad regnum nostrum nulla opera ipsius Lutheri, aut alterius cujuspiam sequacis ipsius inferantur, sub exilio & privatione omnium honorum. Contra quod edictum nostrum comperimus isthic in civitate nostra Crac: esse nonnullos ita curiosos in his que muneris eorum non sunt, atque ita contumaces adversus edictum nostrum ut non cessent opuscula ejusdem Lutheri, & alia id genus invehere, & jam palam tueri dogmata ipsa letifera, in offendiculum bonarum mentium, hominumque perturbationem, ac contemptum auctoritatis & mandati nostri Regij. Quod ut merito debemus, indignissimo animo ferentes committimus Sinc. V. idque omnino esse volumus, ut tales, qui in vulgum spargunt ipsa dogmata Lutherana, vel ejus opera invebunt, palam vel occultè ad Regnum, & ad

Domina nostra, & presertim isthic in Civitatem Cracoviensem diligenter disquirat. Et in eos qui comperri fuerint, edictum nostrum violasse irremissibiliter exequatur. Sed & quicquid ultra in eare curanda fecerit id nos non ratum solum, sed etiam gratissimum habituros non dubitet, pro fide & virtute sua Sinc: Tua futura, Datum Cracoviae 1525..

Sed neque illud ad Gedanenses perpetua memoria dignum Regium mandatum silentio prætereundum est quo idem Rex Sigismundus, nè statum religionis Catholicæ immutare præsumant, eisdem serio admonet, cujus is est tenor: *Famati fideles dilecti. Cùm multis rumoribus perlatum esset ad Nos seditiones vestras intestinas, & insolentias adversus fidem & religionem sanctam Catholicam, eo usque processisse, ut plurima contra Deum & Beatissimam Virginem matrem, & omnes Sanctos indignissima committerentur divinissimum Sacramentum blasphemaretur, ciboria, altaria, imagines picturas in Ecclesiis esse confracta & contumeliosè ejecta, calices, patene, cruces, & alia clenodia de Ecclesiis accepta & asportata, Monachos, & Moniales spoliatos, & de monasterio expulso, & novam religionem invehlam, Oratores nostros Reverendissimum & Reverendum in Christo Patres, Dominos Archiepiscopum Gnesnensem, & Episcopum Vla-*

dislavienſem, infamatos & contumelios affectos. Proconſules, conſules & alios officiales Civitatis illicentioſiſſimè depositos, opprobriis indigniſſimè affectos alioſq; in locum ipſorum indebitè ſuffectos. Burgabium contra authoritatem noſtram exauthoratum, & novas de illo conſtitutiones factas, judicia noſtra violata, ſurtam & rotam in foro extructam contra Privilegia & libertates Civitatis, orphanis & viduis cenſus ſolvi prohibitos, ut novi Conſules, qui in domibus cenſus obligatos habent, ſolvere illos non tenerentur, inſigniores cives nullo tempore ſecuros eſſe, Eccleſias Parochiales juris Patronatus noſtri, externis Sacerdotibus ſine ſcientia & conſenſu noſtro collatas, & alia innumera perpetrari. Videbantur hæc omnia nobis adeo indigna & abominanda, ut fidem illis adhibere nanquam potuerimus: nam & contra religionem ſanctam Catholicam, quam omnia Regna & Dominia Chriſtiana hætenus tot ſeculis concorditer & inviolabiliter obſervarunt, tam nefanda commiſſa videbantur, que ipſi Turca aut Tartari forſan comittere non auderunt; & adverſus authoritatem noſtram ita inſolenter exceſſum, ac ſi nomen & poteſtas noſtra Regia plumaleoior cenſeretur. Admonueramus vos per nuncios noſtros benigniſſimis verbis de his ipſis rebus que ad nos rumoribus perferiebantur, quib; nō uſquequaq; cre-

dedere potuimus. Verū quia intelleximus poſt eam legationem noſtram, non modo intermiſſa & correcta eſſe à vobis, que ſunt indigniſſime commiſſa, ſed etiam illa indices magis invaleſcere, majoresq; inſolentias & blaſphemias fieri, adverſus divinam Majeſtatem & Sanctos ejus, ritusq; ac ordinem Eccleſiarum, qui à priſcis illis ſanctiſſimis Patribus, vica & miraculis clariſſimis eſt inſtitutus, doctore & magiſtro unico Eccleſiæ Spiritu ſancto à ſcleratis Apoſtatis, qui horum cenſuram nunc ſibi inſolentiſſimè ſumunt mutari. Timentes itaque, ne graviſſimam ultionem à Domino Deo, & apud alios omnes Reges Principes, ac nationes Chriſtianas, turpiſſimam notam incurramus & ſubeamus ſi ad indigna & nefanda facinora comiveremus, admonendos vos iterum his literis noſtris duximus. Mandantes vobis ſub graviſſima indignatione noſtra, ut ſi ea ita ſe habent, quemadmodum ad nos relatæ ſunt, primū omnium religionem ſanctam Catholicam ad eam obſervationem & ordinem, quem à majoribus veſtris per manus accepiftis, & cum quo nobis ſubditi eſtis, in omnibus que mutata, deſtructa, ablata & violata ſunt reſtituatis. Sacramentum Euchariſtiæ ſervari in Eccleſiis, & Monachos ac manioles ad ſua Monasteria, que majores noſtri fundaverunt, & Plebanos ad ſuas Eccleſias, que noſtri patronatus ſunt, liberè re-
dire

dire permittatis, intrusosque quàm primum ejiatis. Alioquin durante hoc errore in fundamento, nihil boni sperari potest in reliquis, quemadmodum & Bohemi id cognoscentes tandem respuerunt. Deinde Magistratum omnem indignè & indecenter depositum restituitis, constitutionesque quas propria voluntate & seditiosè confecistis, abrogetis. Rotasque & patibula indignissima carnificina insignia è foro dejiciatis, vosque omnibus tam divinis, quàm humanis rebus & negotiis vestris ad priscum laudabilem morem ac instituta, quibus aucta est Civitas vestra, accommodare & adherere studeatis. Nam si vos ipsi inter vos id facere non curaveritis, nos debitum & officium Christiani Regis prætermittere non poterimus. Ad que omnia volumus ut nobis per hunc Nuncium nostrum respondeatis. Cracovia, Anno Domini, 1525.

Cùm verò Gedanenses Regis optimi atque clementissimi Principis hæc tam benigna ac verè paternam monita seu man data contumaciter contempserint, & nihilominus Lutheranam hæresim in ea Civitate summo conatu & studio promoveri ausi fuissent, quid inde consequutum fuerit, quavè ratione Rex prudentissimus supplicio condigno de Lutheranæ factionis auctoribus sumpto, statum ejus Civitatis ex arbitrio suo composuerit, Bernardi Vapovij fragmentum qui

introspiciet, luculenter, admodum hæc omnia ex eo cognosceret.

Ejusdem quoque Regis edictum Anni 1534. extat, contra religionis innovatores gravissimum & severissimum: *Audivimus*, inquit, *per multos esse in Regno nostro factiosos, & novandarum rerum cupidos homines, qui sectas ab orthodoxis Patribus, in universalibus Conciliis reprobatas, non in occulto saltem sectantur, sed & publicè profitentur & disseminant, non sine contemptu piarum sanctionum à sancta Catholica Ecclesia institutarum & receptarum, atque edictorum nostrorum: esse item non paucos qui liberos propinquos, & affines suos Vitembergam mittunt, ut illic mox ab ineunte ætate priusquam noverint malum à bono discernere, pestifera dogmata ab ipso Luthero, qui horum malorum caput est imbibant, & postea in Regno nostro diffundant & propagent. Quæres quam feliciter vicinis circumcirca Regionibus ceciderit, nemini obscurum est. Videmus enim luce meridiana clarius; quanta seditiones, quante cædes, bonorum direptiones, & quanta rerum omnium perturbatio quanta pietatis ruina, quanta denique honestatis everfio ex his initiis excitata sit. Quod nè nobis quoque & subditis nostris unquam usu veniret, cavimus aliquoties edictis nostris, gravibus penis intransgressores constitutis. Et infra. Quod attinet ad eos qui apud Lutbe-*

rum,

rum, vel apud quoscunque alios factio-
 tionum istarum principes vitam de-
 gunt, his omnem aditum ad quasvis
 dignitates & Magistratus præclude-
 mus in posterum. Quin & Sigif-
 mundus Augustus, optimi ac san-
 ctissimi parentis vestigiis insistens
 complura itidem contra hæreticos
 edicta promulgavit; ut potè, An-
 no 1550. quod ad Andream Comi-
 tem à Gorka Generalem Capita-
 neum majoris Poloniae missum, in
 Actis publicis Posnaniae reperitur;
 item aliud Vilnae, die prima Martij,
 Anni 1556. cujus illud est exordi-
 um. *Perfertur ad nos Picardorum,
 Boemorum, Anabaptistarum, Sacra-
 mentariorum, Lutheranorum, & alio-
 rum hereticorum prava dogmata pa-
 lam publicari.*

Deniq; Parcovia Anno 1564.
 adversus Trinitarios Anaptistas, ac
 Arianos latum; sed quod magis
 est, ex testimonio Cromeri, majores
 nostros adeò religiosos fuisse
 apparet, ut neque hospites hæreti-
 cos etiam fide publica asscuratos
 tolerare potuerint? quinimò Zbi-
 gnei Episcopi Cracovien: laudabile
 & tanto viro dignum factum
 prædicatur, quod ipsius interdicto
 ob legatos Boemicos hæresi infe-
 ctos, ipsis solennibus Paschæ die-
 bus à sacris tamdiu cessatum fuerit,
 quoad illi Cracoviae substituere.
 Cum itaque tot ac tantæ sint majores
 nostrorum contra hæreses

conspirationes & confœderationes,
 tam variæ quoque ac multiplices
 optimorum Regum & principum
 adversus easdem promulgatæ san-
 ctiones, quis æquo animo ferat, no-
 vam hanc confœderationem prio-
 ribus illis, prorsus contrariam ac re-
 pugnantem iisdem anteponi? Cum
 hæ ritè atque debito ordine, summa
 nimirum omnium Regni Ordinum
 & Statuum voluntate & consensio-
 ne conditæ sint: ista autem Ordine
 Ecclesiastico universo reclaman-
 te, ac nonnullis Provinciis seu Pa-
 latinatibus refragantibus inita,
 quis unquam concedat, illis abro-
 gatis & antiquatis, hanc unam at-
 que solam loco suo consistere posse.
 At forte * allegabunt illi, veteres
 confœderationes atque sanctiones
 illas Regum novæ istius confœde-
 rationis autoritate sublatas &
 abolitas esse. Leges enim poste-
 riores derogant prioribus, ut habe-
 tur in l. 26. & sequentibus. ff. de le-
 gibus. Jam ante quæstione secun-
 da, num: 3. satis luculenter demon-
 stratum est, posteriores leges eate-
 nus prioribus derogare; quatenus
 priores contraria lege posteriori
 specialiter & nominatim abrogatæ
 fuerint. Aut si saltem novæ leges
 animo abrogandi verustiores con-
 dantur, de quo est expressus textus
 in cap: *Licet de Constitut.* in 6. Et
 alioquin posteriora ligare inteli-
 guntur in jure, scilicet communi;

erepta, se blandè leviterq; seducta à grege aberraverunt, integra inviolate permanebunt? si facultas erigendarum synogogarum, religioni Catholicæ præjudiciosa cuivis admittatur? Cùm alioquin neq; Catholicis, sine Episcoporum approbatione erigere Ecclesias licitum sit, per expressum text: in cap: *Nemo 9.* de consecrat: dist: 3. Hinc sequitur, quod absolutum illud dominium, ad temporalia tantummodò, non autem ad spiritualia, quale est jus sive potestas edificandarum Ecclesiarum extendi debeat. Omnes siquidem laicos, cujuscunque status & conditionis fuerint, spiritualium vel quasi spiritualium rerum, omninò incapaces esse, jam ante satis superq; ostensum est.

36. Civitates * quoque & oppida Regni, quamvis sint bona Reipub: suis tamen gaudent privilegiis & immunitatibus, suntque immediatè subjectæ dominio & potestati Regum, in quibus si talia, nempè ut unicuiq; religionem quameunque profitenti, Ecclesias liberas habere: autoritate publica licitum sit, permitterentur; summæ res esset, non modo iniquitatis, sed etiam confusionis. Iniquitas in eo consistit, quòd cùm balneum, aliudvè quòdpiam publicum ædificium, Nobili aut cuiquam alij in præjudicium incolarum ali cuius Civitatis

aut oppidi construendi jus non sit, jus verò ædificandi synagogas, aut erigendi cætus novos illi competere debeat; maximè quod hærefes perdant & destruant pristinam religionem Catholicam, quam cùm civitates & oppida à primæva sua fundatione sacrosanctè semper coluerint, illam hoc facto immutari, iniquum ac prorsus intolerabile esset: confusio verò inde sequeretur, si vel ad minimum aliquem motum aut tumultum in civitate aut oppido exortum, causam religionis offendi atq; opprimi ab istis conclamaretur. Cujus rei non ita pridem Vilnæ, Posnaniæ, & Cracoviæ vidimus clarissima exempla. Nam cùm fortè à quibusdam levioris sortis hominibus, privatæ domus, ubi ejusmodi cætus peragi consueverant, ex petulantia potius quadam, quàm animo opprimendi istos homines impeterentur; & quamvis tam politici, quam spirituales Magistratus, citra omnem conniventiam hiscæ motibus omnibus modis sese opposuissent, nullaque nedum culpa, sed neque assensu huic rei occasionem dedissent, quinimò in reos istius facti convictos, se debitè animadversuros esse ultrò obtulissent: attamen Deus bone, quæ conspirationes, quæ molimina, privatim & publice in Conventibus Regni eo nomine, ac

ne, ac si desumma rerum ageretur, contra Catholicos suscepta atque proposita? Non satis illis visum est, quòd cum à nemine quispiam istius facinoris nedùm convinceretur, sed neque accusaretur nominatim, plurimi ob leves saltem suspiciunculas, juramenti corporalibus sese expurgarent; sed ut infontes etiam vel decimarentur, si fieri posset, vel alis gravissimis penis afficerentur, summo studio & conatu contenderunt. Quod an Catholici ab ipsis impetrare possent, judicent ipsi? Scimus quæ in locis hujusmodi, ubi Evangelici dominantur, Catholicorum sint præjudicia, quæ angustia? Ut interim taceamus ea, quæ apud exteros fiunt; at domestica saltem intueamur exempla. Notissimum est, quod Rigen: Gedanen: & Torunen: nostri tam in processionibus solennioribus, quàm in funeribus Catholicorum paulò superiori tempore attentarint. Ex dictis itaque omnibus liquidò demonstratum, esse arbitror, pacem quidem dissidentibus in religione à Regibus præstari at confæderationem istam novam, Catholicorum calculo vim legis obtinere nequaquam posse. Ac proinde frustra id à Catholicis tam pertinaciter petunt, quod ab eis sibi concedi non posse, vel ipsi fateantur necessum est.

Quamvis enim multa aliquando tolerantur, quæ omnino prohiberi non possunt: ea tamen lege publica approbari & confirmari jus & ratio vetat.

Sexto * quæritur, An Loco, 37.
 TEMPORIQUÈ SIT CONVENIENS? Quod non suo loco, neque tempore, neque modo, neque à personis ad id potestatem habentibus, ea confæderationis formula lata fuerit, nulli dubium esse potest. Nam in Conventione Varsoyien: novi Regis eligendi causa indicta, eam ratam fuisse, constat. Ubi nihil præter quàm de electione novi Regis agi poterat, utpotè quod & Nuntij Terrarum, ad hunc solum actum, non autem ad faciendas aliquas leges, ab ordinibus Regni missi fuerant: leges verò seu constitutiones secundum præscriptum statutorum Regni, non alibi, quàm in Conventionale generali cū consensu Consiliariorū tam spiritualiū quàm secularium, & Nuntiorum terrestrium decerni debent, de quo est Statutum Casimiri Regis in Nieszowá Anni 1454. & Sigismundi primi Crac: Anni 1539. Is etenim est status, eaque consuetudo Regni hujus, ut nihil novi sine assensu Equestris ordinis statui possit, aut debeat, in tantum ut Reges etiam ipsi necesse habeant in Conventibus

primùm particularibus incolis cujusque Provinciae seu Palatinatus, Per Nuncios suos proponere ea omnia, quæ postmodum in Comitiiis Regni generalibus sunt tractanda. Ubi demùm de his à Nobilitate dicuntur sententiæ, & quid approbandum, quidvè rejiciendum sit, disquiritur; atque ita Nuntij cum absoluta vel limitata potestate prout usus postulaverit, ad Comitia generalia amandantur. Alioquin si omissis hisce solennitatibus, sine Rege, sine Nobilitatis assensu, Senatores, vel potentiores forrè aliqui, famulitiis stipati, alieno tempore, debilioribus, aut absentibus, nec quicquam tale suspicantibus, leges pro libitu suo imponere possent, quomodo quæso libertas nostra non periclitaretur? Septimò
 38. * quaritur, An sit UTILIS & NECESSARIA? Quæ incommoda, quævè iliades malorum ex hac confederatione prodeant, ex iis quæ superius commemorata sunt, haud difficile est judicare? Neque tamen deesse complures scio, qui hanc confederationem publicæ pacis & tranquillitatis causâ, summo pere esse necessariam & utilem aliis persvadere conantur. Nec sine ratione id quidem, nam cum (Cicerone teste) dulce nomen sit pacis, res verò ipsa tum jucunda, tum salutaris; quis non ejus desiderio

afficiatur? quis non eam obviis ulnis amplectendam esse onseat? At quia * hujusmodi pax, non est vera pax, sed potius infidia & interitus, vel ipsius Ciceronis testimonio qui libro: 2. de legibus inquit: *Non debet esse liberum cuiquam de religione judicium, quod hæc libertas magnam pariat perturbationem atque perniciem Reipubl.* cur ergo istiusmodi persuasionibus locus tribui debeat? Nam quæ potest esse pax & tranquillitas, ubi cuique quod sentit ipse credere, & quascunque voluerit in Deum & in Sanctos ejus blasphemias evomere, qualibet perniciose dogmata disseminare permittitur? & quæ participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ item conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infideli? & qui consensus templo Dei cum idolis? Cum itaq; hujusmodi pax fundamentum pacis cujusque Reipubl: scilicet religionem convellat; utpotè, quia invchit in Rempubl: novitates & mutationes, quibus nihil Reipubl. potest esse perniciosius. Recte enim Plato, non posse immutari religionem absque magna Reipubl: immutatione, lib: 4. de Reipubl. docet, non video, quomodo pacem & concordiam illa Respub: sperare debeat unquam, quæcumq; semel dissidentes & dispares cultus reli-

religionis admittit? Profectò nihil ibi in commune syncerè consuli, nihil ad omnium salutem referri potest. Nulla totius corporis Reipublicæ cura ibi est, hoc solum utile cuique est, quod alteri detrimentum adfert, ex alieno in commodum, suum quisque commodum & emolumentum captat: sicut ex adverso si circumspiciamus illas gentes ac nationes, quæ hujusmodi motibus & mutationibus nunquam fegagi passæ, semper in una atq; pristina religione constantissimè permanserunt, quanta sit imperij illorum majestas & amplitudo, quanta concordia, pacis, fidei, & justitiæ, omniumque aliarum virtutum, quæ vel ad honestatem & dignitatem Reipubl. vel ad charitatem & benevolentiam mutuam conservandam pertinent, fama & opinio; fateamur necesse est, quod nulla ibi conspiratio, nulla confusio nulla denique tam iusignis malignitas reperiatur, quæ aut Reipub. gerendæ rationem perturbare aut in privatis actionibus sanctissimum illud fidei commercium vagum, aut fluctuans reddere possit. Non enim fieri potest ut in tanta animorum atq; voluntatum connexionè, in tanto pietatis atque charitatis studio, hæc scelerum ac flagitiorum monstra, apud eos, quibus unam puram, ac sinceram fidem, semper

sanctum, augustum, ac religiosum visum est servare, locum habeant, præsertim cum illa sit non modò factorum, sed etiam in satis ipsorum norma firmissima. Verum, quia de hujus falsæ & insidiosæ pacis lenociniis, prodiit in publicum anno superiori libellus sub titulo PAX non PAX, non inelegans sane & satis doctè conscriptus, idcirco diutius in his immorandum esse non putavi.

Octavo* queritur, An sit MANIFESTA? Istum confœderationis articulum adeò manifestum, ut non conineat aliquid per obscuritatem in captionem, nulla ratione dici posse, vel id ipsum argumento est, quod quædam in eo proponuntur apertè, quædam verò celantur & occultantur callidè & insidiosè. Proponuntur apertè ista, libertas admittendi qualvis sectas atq; religiones, & impunitas ejus libertatis. Hæc enim duo pacis nomine in confœderatione eadem intelliguntur, ut jam demonstratum est: celantur autem & miro quodam verborum circuitu involvantur, non pauca. Catholicis & Ecclesiis illorum admodum perniciofa, utpotè quibuscunq; locis, maximè verò in Civitatibus & oppidis Regiis synagogas construere, templa Catholica, in bonis suis patrimonialibus occupare atq; profanare, bona

bona Ecclesiæ in proprios usus convertere, his similia, quæ inter alios magnum illud lumen nationis nostræ, Cardinalis Hosius in suo examine istius articuli confœderationis latissimè prosequitur?

41. Ultimo* quæritur, An non privato commodo, sed pro COMMUNI CIVIUM UTILITATE sit conscripta? Tantum ab est, ut ea res communi omnium utilitate introducta dici possit. Ut etiam non solum univèrsæ Reipubl: sed & singulis exitiosa sit, ut potè quæ hominibus viam ad inferos patefaciat? Et sanè, sicut nec gregi ovium salutare fuerit, si pastoribus & custodibus remotis, lanienæ ferarum exponantur; ita neque Christianis conducibile esse potest, si libertas quidvis credendi, qua sibi perniciem concilient sempiternam, illis concedatur. Cùm itaque ex his quæ jam dicta sunt, manifestum sit, quòd hic articulus confœderationis ad formam justarum & legitimarum legum nullo modo accommodari queat, quòd videlicet in illo multa Deum lædunt, proximum & conscientiam offendunt, religionem Catholicam convellunt, seditionibus viam aperiunt, unitatem & concordiam Regni scindunt, atq; adeò totam Reipubl: formam immutant contineantur: idcirco nulla ratione apud nos pro lege haberi

debet, utpotè quæ unanimi ordinum & statuum consensu & approbatione, nunquam hætenus est lata & stabilita neque salva Catholicorum conscientia & juribus Ecclesiæ stabiliri ullo unquam tempore potest. Neque tamen ob id, vim aut injuriam aliquam diversæ religionis homines à Catholicis expectare debent, cùm is sit animus, & ea voluntas omnium Catholicorum adversus illos, ut malint potius eos, tanquam fratres & propinquos ab errore ad veritatis lucem revocare, quam quicquã in eos gravius decernere. Ego sanè hanc quæstionè verbis Divi Augustini sic concludo: *Concordate nobiscū fratres, diligimus vos, hoc vobis volumus quod & nobis. Si propterea nos gravius odistis, quia errare vos & perire non permittimus, hoc Deo dicite, quem timeamus, minantem malis pastoribus & dicentem: Quod erraverat, non revocastis: & quod perierat, non inquisivistis.*

QVÆSTIO IX.

De jure patronatus atq; cortesanis, & an aliquando patroni jure præsentandi privari possint?

SVMMARIA.

1. Juris patronatus spiritualis definitio.

2. *Jus patronatus Ecclesiasticum proprie spirituale dici non potest, sed spirituali annexum.*
 3. *Pluralitatis patronorum in presentatione qua ratio habenda.*
 4. *Episcopus sine presentatione patroni, an in beneficio aliquem instituere possit.*
 5. *Patroni Clerici vel Laici intra quod tempus presentare aliquem ad beneficium debeant.*
 6. *Privilegia fundatoribus Ecclesiarum, qua competant.*
 7. *Dispositio Concilij Tridentini de jure patronorum.*
 8. *Quarela secularium de presentatione Episcoporum quam sit justa.*
 9. *Templa & alia beneficia Ecclesiastica quatenus in patrimonio laicorum esse dicantur.*
 10. *Ea, que in bonis nostris sunt, quando dominio nostro non succiantur.*
 11. *Jus patronatus separatim vendi aut obligari non potest.*
 12. *Summus Pontifex etiam sine presentatione patronorum, de Ecclesia patronata providere potest.*
 13. *Cortesani in Curia Romana beneficia impetrantes, quomodo coercantur.*
 14. *Modus & ratio devolvende collationis beneficii ad loci ordinarios.*
 15. *Cause juris patronatus coram quo judice tractari debeant.*
1. **J**US patronatus * Ecclesiasticum seu spirituale, dicitur potestas

presentandi aliquem ad beneficium Ecclesiasticum valens, secundum Abbat: in rub: *de jure patronat. & Hostien: ibidem in summa.* Dicitur autem hic jus patronatus spirituale ad differentiam juris patronatus temporalis, quod liberti patronis præstare tenentur teste Covar: *prac. quæst. 10. cap: 26.* Quinimò * neq; jus patronatus Ecclesiasticum, de quo hic dicitur, proprie est jus spirituale, sed annexum spirituali, per express: text: in cap. de jure 16. in verbis: *Cum inconveniens sit vendi jus patronatus, quod est spirituali connexum,* tit: de jure patron. gloss: in cap: *Literas. 2.* in verbo: *Spiritualibus* tit: de juram. calum. Et idèd à Laicis quoq; consideri & præscribi potest; per express: text. in cap: 1. tit: de jure patronat, in 6. Felin. in cap *Quanto.* tit: de judiciis. Quod usque ad eò procedit, ut etiam transeat ad hæredes, tam sanguinis quàm extraneos, non solum masculos, sed & fœminas, per text. in cap. *Quoniam. 3.* in verb: *Hæredes.* extra de jure patron: & in cap. fin. de concess. præbend. Quo tamen * casu, si plures ab uno ex patronis relictis sint hæredes, vocem unius duntaxat habebunt in presentatione. Nam & alias, quando plures sunt patroni, possunt inter se convenire, ut alternis vicibus præsentent, cap: fin: *Clement.* de jure

jure patris. ut. idq; hodie servari praxis quotidiana docet. Quod si de eo convenire non possint, & discordes in presentando permanent, tunc preferendus est presentatus à majori parte, si est idoneus, pex expressi. tex. in cap. *Quoniam* 3. in verbis: *Presenti decreto statuimus, ut si forte in plures partes fundatorum se vota dividerint, ille presentari Ecclesie, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur assensu.* extra de iure patronat. Quamvis verò *regulariter Episcopus non possit instituere aliquem in beneficio sine presentatione patroni, per expr. text: in cap. *Decernimus*. 16. qu. 7. ibidem.

Decernimus, ut quàm diu fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites extiterint, pro eisdem locis curam permittantur habere sollicitam, atque rectores idoneos in eisdem ipsi offerant Episcopis ordinandos: Et inferius ibidem: Quod si spretis eisdem fundatoribus rectores ibidem presumpserit Episcopus ordinare, & ordinationem suam noverit irritam esse, & ad verecundiam suam alios in eorum locum (quos iidem ipsi fundatores condignos elegerint) ordinari: Sæpius tamen fieri id solet, ut certas ob causas etiam non interveniente patronorum collatione, Episcopus teneatur providere Ec-

clesia de rectore; eisdem, maximè verò si patroni ob incuriam vel ob dissensionem, aliamvè ob causam tempus à Canonibus definitum in presentando omittant, cap: *Eam te* 22. in verbis: *Illas autem Ecclesias de quarum patronatu controversia fuerit, si intra sex menses postquam vocaverint non fuerit controversia terminata; licet tibi sit de persona idonea ordinare: tit: de iure patron.* Hoc verò *sex mensium tempus, solis tantum clericis concessum esse, Doctores juris tradunt; laicis verò quatuor mensium tempus, ad presentandum, competere iura dicunt. cap. *Quoniam*. in verbis: *Si autem hoc sine scandalo esse nequiverit, ordines antistes Ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Et id ipsum etiam faciat, si de iure patronatus questio emerferit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menses non fuerit definitum: tit: eod: de iure patron.* Cui concordat alius itidem text: in cap: *Cum propter*. 27. tit: eod. Ubi hoc specialiter in favorem patronorum, cavetur, quod talis Episcopi provisio seu ordinatio Ecclesie non debeat in posterum generare præjudicium patronis ejusdem. Ratio ejus rei, quòd Episcopus negligentius patronis uti jure suo Ecclesiam ordinare possit hæc est,

est, quòd patroni consequuntur. Jus patronatus non propria sua auctoritate, sed ex gratia & permissione Ecclesiæ. Cùm enim matris loco sit, admodùm benignè cum filiis suis procedit, præsertim circa hujusmodi fundationes Ecclesiarum, seu aliorum beneficiorum. Nam fundatoribus eorumque hæredibus facultatem præsentandi ad easdem Ecclesias atque beneficia, gratas ipsis personas, Ecclesiæ tamen Dei imprimis utiles & idoneas clementer indulgere solet; prout id: di: cap: *Quoniam*. & cap. *Nobis*. 21. tit. de jure patron: probatur. Et clariùs Trident: Concilium de his disponit, in verbis: *Nemo etiam cujusvis dignitatis Ecclesiasticæ vel secularis, quacunq; ratione, nisi Ecclesiam, beneficium aut capellam de novo fundaverit & construxerit, seu jam erectam, que tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis propriis & patrimonialibus bonis competenter dotaverit, jus patronatus impetrare, aut obtinere possit, aut debeat. In casu autem fundationis aut donationis hujusmodi, institutio Episcopo & non alteri inferiori reseruetur*: Sess. 14. cap. 11. Quemadmodum * & alia hujusmodi, fundatoribus pietatis ipsorum causa ex ordinatione Ecclesiæ debentur privilegia. Et in primis honor processionis ut nimi-

rum alios præcedere possunt, fundatori servantur: item, si ad inopiam vergat, ex proveniendus Ecclesiæ illi succurritur: d. cap: *Nobis*, ibi *Pro fundatione quoque Ecclesiæ honor processionis fundatori servatur. Et si ad inopiam vergat, ab Ecclesiâ illi modeste succurritur, sicut in sacris Canonibus est institutum*: extra de jure patron. Canon autem cujus hic fit mentio, fuit Concilij Toletani, & in cap: *Quicumque*. 30. proponitur his verbis:

Quicumque fidelium devotione propria de facultatibus suis Ecclesiæ aliquid contulerint, si fortè ipsi, aut filij eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesiâ suffragium vite pro temporis usu percipiant. 16. qu. 7. Unde satis liquidò constat, quòd cum ipsi fundatores, Ecclesiasticas facultates dispensandi pro suo arbitrio non habeant facultatem, multominus Ecclesias ipsas, quibuslibet ad regendum committere, vel aliis aufere possunt. Licet enim habeant jus providendi, & consulendi, & sacerdotem inveniendi non tamen habent jus vendendi, vel donandi, vel utendi tanquam propriis bonis prout id ex Canonibus dicti Concilij Toleta: in cap. *Filiis* 31. traditur his verbis: *Ipsis tamen hæredibus in eisdem rebus (puta Ecclesiæ ab illis donatis) non liceat quasi juris propriij potestatem præferre,*

ferre, non vim, non fraudem ingerere, ne violentiam quamcunque presumere: sed hoc solum in salutarem sollicitudinem adhibere, quod aut nullam noxam operatio nocens attingat, aut multam, vel aliquam partem salutaris mercedis assumant. Si quis vero deinceps hæc monita temerare presumpserit, & male rapta cum confusione restituet, & excommunicationis annæ sententiam sustinebit. 16. qu. 7. Quibus ad stipulatur* etiam dispositio Concilij Tridentini, cujus verba, etiam si prolixiora sint: ob singularem tamen, quam in se continent elegantiam & divinam quandam gravitatem, hic referenda esse duxi. Sicuti, inquit sancta Synodus legitima patronorum jura tollere, piarumque fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est: sic etiam, ut hoc colore beneficia Ecclesiastica in servitutem, quod à multis impudenter fit, redigatur, non est permittendum. Et paulò post: Patroni beneficiorum cujuscunque ordinis & dignitatis, etiam si communitates, universitates, collegia quæcunque clericorum vel laicorum existant, in perceptione fructuum, peruentuum, obventionum quorumcunque beneficiorum, etiam si verè de jure patronatus ipsorum ex fundatione & donatione essent; nullatenus, nullavè causa, vel occasione se ingerent; sed illos liberè Rectori, seu

beneficiario, non obstante quacunque consuetudine etiam distribuendos dimittant. Nec dictum jus patronatus, aut alio quocunque titulo, in alios contra Canonicas sanctiones transferre presument: si secus fecerint, excommunicationis & interdicti penis subjiciantur, & dicto jure patronatus ipso jure privati existant. Sessione 25. cap. 9.

Ac proinde *cùm his sacrorum Conciliorum sanctionibus nihil sit evidentius, quis dissimulare potest, indignum omninò esse, quòd à secularibus quibusdam, tam in Comitibus publicè, quàm & alibi privatim, eo nomine in clerum tot passim exaggerentur querimonie, ac si ab Episcopis, aliisvè personis Ecclesiasticis, jure suo circa dispositionem & ordinationem Ecclesiarum priventur: cùm multò æquior, magisque veritati consona, hæc in parte sit status Ecclesiastici querela, quòd nimirum à talibus patronis Ecclesiæ desolentur; quòd sepulchra piorum Catholicorum violentur; quòd plebs sine sacramentis & cultu divino vivat, & instar pecudum moriatur; quòd thesauri Ecclesiæ & ornamenta diffruantur, & in usus prophanos convertantur; quòd fundi denique & census Ecclesiis adscripti adimantur. Longum certè nimisque tediousum esset commemorare singula,

9. la, quæ partim contaminata hæreticorum usu, partim deserta, ob expulſ. 3 sacerdotes Catholicos templa Deo sacra in hoc. Regno reperiantur. At fortè * nasutuli quidam tantam injuriam, tantamvè impietatem hac ratione excusare volent, quod suæ quisq; rei moderator & arbiter esse debeat, ita ut liberam administrationem & alienationem rerū suarū ingenuo homini denegare, summæ sit iniquitatis, *l. Non usq; 2. ff. si quis à parent. manumiss. sit.* Cùm verò Ecclesiæ, & alia hujusmodi beneficia, Ecclesiastica in bonis patrimonialibus laicorū consistant, si in iis uti jure suo, eaque pro arbitrio suo ordinare, prohibeantur, quis justam eos habere conquerendi causam negabit? Sanè Gordius ille nodus, à quovis mediocriter etiam in jure versato facile dissolvi potest. Illæ etenim res, propriè & verè in patrimonio nostro esse dicuntur, quæ scilicet dominio nostro subjici possunt, ut sunt res prophane, quarum administratio nemini denegari debet, per jura supra allegata: at quæ Dominio nostro subesse non possunt, ut sunt res sacre & spirituales, aut spiritualibus annexæ, quale est jus patronatus, ut supra dictum fuit, eæ quanquam in bonis nostris sunt, in patrimonio tamen nostro esse nequaquam censeri debent;

cùm Divini juris sint, in nullius bonis esse dicantur, *l. n. ff. de rerum divis.* Cùm & alias multa talia ^{10.} in bonis nostris habeamus, quibus liberè pro arbitrio nostro uti non possumus. Exempli gratia, flumina publica etiamsi intra terminos patrimonij nostri contineantur, non tamen pro arbitrio nostro illis uti possumus. Nemo enim flumen publicum, præsertim navigabile, alio divertere aut impedire potest: quod item de via publica, & aliis publicis locis dicendum est, tit: ff. nē quid in flumin: publ. item sub tit: de flumin: de quo etiam Statuta atque Constitutiones Rēgni clarè admodum disponunt. Ac proinde, quando quidem hujusmodi fundationes seu donationes Ecclesiarum, aliorumvè beneficiorum, in bonis nostris esse desierunt, posteaquam semel Deo dicatæ atq; Ecclesiæ applicatæ, amplius in profanos usus converti non possunt; nulla profectò ratio est, cur eas patroni, tanquam proprias & patrimoniales vendicare sibi, debeant? Unde consequens est, * quòd nemo ^{11.} Ecclesiam, aut jus patronatus alicui vendere aut obligare potest, cùm illa sint juris divini & spiritualis, ut sæpius dictum fuit; sed transeunt hæc cum universitate dominij, nisi venditor ea sibi specialiter excipiat. cap. ex literis 7. extra de

- jure patronatus. alioquin comparans vel ementis patronatus seorsivè, non cum diversitate bonorum, eo privari debet, per text: in cap: *Quia Clerici. 6.* tit: eodem de jure patron:
12. Majorem * proculdubio isti juris patronatus assertores occasionem conquerendi haberent, si etiam hodie sine præsentatione patronorum, nulloè impedimento tali, ob quod patronus à præsentando removeri debeat interveniente, summus Pontifex ex plenitudine potestatis suæ, de Ecclesia patronata provideat, quod illi de jure competere, dum modò mentionem faciat juris patronatus laici Passim D. D. juris testantur, ut est glos: in cap. *Per literas*: in verbo, *Apostolicis*, Clement: de præbend: & notat Abb: in cap. *Quantam*. facit gloss. & ibi Abb: in cap. *Cum dilectus*, tit: de jure patron. Et certè * superioribus temporibus, usque ad Sigismundi primi Regis imperium, tantum is mos in Curia Rom: impetrandi beneficia tam juris patronatus laicorum, quàm spiritualium inoleverat, ut etiam legibus severissimis à Regibus Alberto & Alexandro eo nomine promulgatis, vix, imò nè vix quidem prohiberi id potuerit, prout videre est in statutis Regni, sub verbo, *Jus patronatus*: donec tandem summo studio & labore Sigismundi primi Regis id effectum

est, quod ex præscripto indulti à sancta sede Apostolica, summoque Pontifice Clemente septimo impetrari, nullus post hac Cortesanus, quod idem est in Curia Romana, commorans, hujusmodi beneficia, quæ juris patronatus fuerint Regij, aut laicorum, vel in mensibus, ab eadem sancta sede Apostolica Ecclesiasticis personis gratiosè concessis impetrare præsumat; idq; postmodum statuto ejusdem Regis, Cracoviæ, Anno 1540. lato, confirmatum fuit; quo, in hujusmodi Cortesanos, sive ut clarius dicam, beneficia in Curia Rom: contra præscriptum indulti superius recensiti impetrantes, gravissimæ poenæ statuuntur, ut videre est sub tit: Cortesani. Non tamen existimare * quispiam debet, hoc jure sive statuto sacrosanctas Conciliorum sanctiones, contra negligentes, aut alio quovis modò inhabiles patronos promulgatas, quarum supra mentio facta est, sublatas atque abolitas esse: quinimò de his, ita hodie disponitur, quod nimirum, si patronus intra spacium quatuor mensium præsentare ad beneficium vacans negligat, eo casu, pro illa tantum vice jus collationis illius beneficij competit loci ordinario seu Episcopo, tanquam verò & legitimo rerum Deo dicatarum in sua Diocesi patrono: si verò etiam

Episco-

QVÆSTIO IX.

De præscriptionibus, & an res, seu bona Ecclesiæ præscriptione acquiri possint?

SVMMARIA.

Episcopus officio suo hac in parte non respondeat, atque intra quadrimestre præsentare aliquem intermittat; tunc ad Metropolitanum pro illa itidem vice devolvitur collatio; eo verò intra hoc idem tempus non conferente, ad summum Pontificem recursus fieri debet. Qua in re nulla sit patronis in jura, si quidem ipsi sua culpa hoc beneficio collationis sese privant; quin imò hac ratione quando ordinarij Ecclesias vacantes conferunt personis idoneis, pijs prædecessorum foundationibus, quæ à patronis negligebantur satis fieri res ipsa restatur. Atque hæc* de jure patronatus ad præsens dicta sufficiant; hoc uno addito, quod causæ juris patronatus coram Judice Ecclesiastico tractandæ sint, eo quod naturam sequantur spiritualitatis: cap. Quanto. & ibi: Felin tit. de Judicijs. Mixtum enim sequitur naturam simplicis dignioris, ut notat Geil. lib. 1. obser. 38. num. 6. Quod etiam probat statutum Sigismundi primi, Cracoviæ 1543. promulgatum, ubi inter alias causas, quas Judices spirituales cognoscere debent, causæ quoque juris patronatus Plebanatum, Altarium, Præbendarum, & aliorum sacerdotiorum, ad judicium spirituale pertinere dignoscuntur.

1. Regulariter omnes res præscribi possunt.
2. Præscriptione acquiruntur ea, quæ possidentur.
3. Laici res sacras spirituales & spiritualibus annexas præscribere non possunt.
4. Res, quæ in commercio sunt hominum, præscriptione acquiruntur.
5. Præscriptione quadraginta annorum, res seu bona temporalia Ecclesiæ acquiri possunt.
6. Romana Ecclesiæ sola centum annorum præscriptione gaudet.
7. Ad præscriptionem inducendam, requiritur primum possessio continua & non interrupta.
8. Justus titulus ad præscriptionem, necessarius est.
9. Bona fides in præscriptione ad esse debet.
10. Res, ut sint præscriptibiles ad præscriptionem longissimi temporis requiritur.
11. Præscriptionis Ecclesiastico ordini objectio, an sit juri consentanea.
12. Alienatio bonorum Ecclesiæ, quando fieri possit.
13. Præscriptio contra privatas personas de præventibus Ecclesiasticis, an currere debeat.
14. Con-

14. *Conclusio operis, & ipsius auctoris de scripto labore declaratio.*

1. **R**egulariter * omnis res, omne jus, & omnis actio præscribi potest: cap. *Ad aures* 6. text. de præscript. & l. *Sicut in rem.* eod: de præscript. 30. vel 40. annorum. Ut enim litium esset aliquam finis, præscriptionem institutam esse, jurisconsultus in l. fin. ff. pro suo, testatur: & pro inde non injurius videtur esse is, qui rem legitima præscriptione acquirit: quia ille, qui patitur rem præscribi, videtur consentire & alienare: l. alienationis: 28. ff. de verbor: significat. Hoc * tamen ita intelligi debet, si ea quæ præscriptione acquiruntur, ab acquirente possideri de jure possint, d. cap. *Ad aures*: alioquin quæ possideri non possunt, per consequens nec præscribi, cap. *Causam exir:* de præscript. Possideri autem non possunt ea, quæ in commercio hominum non sunt, quæ vè dominio alicujus subjici non possunt, ut sunt res sacræ & Deo dicatæ §. nullus. Instit. de rerum divisione. Et ideò * laici cujuscunque status & conditionis, hujusmodi res sacræ & alia spiritualia, vel spiritualibus annexa, puta Ecclesias, loca religiosa, jus decimarum, & his similia, sicuti neque possidere, ita neque præscribere possunt, etiam si mille anni transierint, secund:

Joan: Andr. in cap. 2. de præbend: in 6. & gloss: in l. 2. verbo *ancillam.* Cod: de ingen: manumiss. Præscriptiones enim eò potissimum respectu inductæ sunt, ut aliorum jura & dominia, quæ in rebus habentur, beneficio præscriptionis acquirantur, & in præscribentem transferantur: nullum verò jus aut dominium in hujusmodi rebus sacris & spiritualibus quisquam habere potest, ut jam dictum est. Quod praxis etiam Curia Regalis decreto Regio, inter Plebanum Zernovicen: & Plazá feria secunda post octavas sacratissimi Corporis Christi 1598. lato, comprobavit. Secus est * in iis rebus, quæ sunt in commercio hominum, & alias per traditionem, aut alio quopiam modo dominio nostro subjici possunt, quæ licet præscribi principaliter prohibeantur: eas tamen ex præscripto juris, quadragenaria præscriptione, quæ (ut in l. Omnes 6. Cod. de præscript: 30. vel 40. annorum habetur) omne jus privatum vel publicum, in quacunque causa, vel quacunque persona tollit, (& in jure Canonica appellatur) perimi Doctores juristradunt. Qua quidem * præscriptione quadragenaria, etiam res seu bona Ecclesiar, præfertim temporalia, ut fundi, sylva, prædia urbana & rustica, aliæque res Ecclesiastica, quæ

ex certis causis etiam alienari possunt acquiruntur. Id enim tam jure Civili. in auth: quas actiones, Cod. de sacros: Ecclesiis. quam Canonico in Cap. De quarta cap. Ad aures. & cap. Illud. 8. cujus sunt verba: *Illud autem te scire volumus & tenere, quod adversus Ecclesias minorem prescriptionem, quam quadraginta annorum Rom: Ecclesia non admittit, licet quidam Canones comprobant tricennalem: & Ecclesia se potest adversus Ecclesiam quadragenaria temporis prescriptione tueri de re illa, quam in concussu quadraginta annis noscitur possedisse*, extr: de præscr. disponitur. Sola tamen *Romana Ecclesia gaudet speciali privilegio centum nimirum annorum prescriptione, cap: *Vobis*. 14. extra de præscr: item cap: *Nemo*. 16. qu: 3. & ego notavi obser: 76. num: 6. pract. obser. Cent. 1. Verum enimvero sciendum est, quod ad prescriptionem inducendam, cum in aliis tum vel maxime in Ecclesiæ bonis, non sufficiant sola temporum intervalla, (quemadmodum sibi quidam persuadent) sed necessaria sit bona fides, & alia juris requisita. Primùm *enim omnium requiritur possessio, & illa quidem continua, cum sine possessione præscriptio non procedat: cap. *Sine possessione*. 3. de reg. jur: in 6. Et qui-

dem talis continua possessio esse debet, quæ nè momento quidem interrupta sit, alioquin iura sive Civiliter sive naturaliter interrupta, etiam præscriptio rumpetur, l. naturaliter ff. de usucap. Accedit etiam illud, ut non sit per vim occupata hujusmodi possessio, sed tradita à vero rei illius domino. Nam ad præscriptionem bona fides necessaria est ut inferius dicitur, quæ adesse non potest, ubi traditio non intercessit, gloss: in l. Celsus 27. ff. de usucap. Secundò * ad præscriptionem requiritur justus titulus, cap. *Si diligenti*, extra de præscr: qui quamvis in jure pluribus modis accipiatur, ut est gloss. in l. Non est, in verbo Titulus Ced. fam. ercif. Hoc tamen loco, pro justa causa possessionis, vel pro eo, per quod indicatur aliqua possidendi legitima causa sufficiens ad dominium acquirendum accipi debet, cujusmodi est titulus pro dote, pro hærede, & similes, qui in l. possideri. 3. §. genera. 21. ff. de acquiren. & ammitt. possess. & Instit. de rerum divis: enumerantur. Tertiò * requiritur bona fides, l. unica, Cod. de usu cap. transferen. id est, sincera illa que conscientia, excusans unumquemque de ignorantia rei alienæ, cap. *Si virgo*: caus. 34. qu. 1. ubi expressè ita traditur. *Tandem*
quis,

quisq; bonæ fidei possessor rectissime dicitur, qui adiu se possidere ignorat alienum: si vero scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc male fidei possessor prohibebitur, tunc justè injustus vocabitur. Quæ quidem bona fides, non tantum ab initio Possessionis, sed etiam omni tempore usq; ad completam præscriptionem semper adesse debet: alioquin si quocunque tempore superveniat mala fides, id est, scientia vel notitia rei alienæ, ante præscriptionem adimpletam, interruptitur præscriptio, idq; tam in Civili, quam & in Canonica, puta 40. annorum præscriptione procedit, cap. fin. extr. de præscrip. his verbis. *Quoniam omne quod non est ex fide peccatum est; Synodali iudicio desinimus, ut nulla valeat absq; bona fide præscriptio tam Canonica, quam Civilis. Cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quæ absq; mortali peccato non potest observari. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.* Ex quibus manifestò apparet, quod jura Canonica in hac parte corrigant jura Civilia, quæ permittunt præscriptionem longissimi temporis, etiam cum mala fide, l. Cum notissimi. Cod. de præscript. 30. anno-
10. rum. Quarto requiritur *ad præ-

scriptionem, ut res sive bona sint ejus naturæ quæ præscriptione acquiri possunt. Res enim quæ non sunt in commercio hominum ut sunt res furtivæ, vi ablata, res sacræ, publicæ item quæ à legibus alienari prohibentur, ut sunt res pupilli, furiosi, res dotales, res Ecclesiasticæ, nulla ratione præscribi possunt, secundum Gloss. supra rubr. ff. de divers. & tempor. præscript. Sanè * si jam isti qui præ-
11. scriptionem nescio qualem Ecclesiastico ordini objiciunt, res vel bona Ecclesiastica, secundum hæc omnia requisita juris à se possideri ostenderent, justam procul dubio de beneficio præscriptionis sibi denegato, causam conquerendi haberent: at cum de facto potius, quam jure res vel bona Ecclesiæ occupantes, ea longissimi temporis spatio interveniente, tanquam propria sibi vindicare contendunt, videant quo jure, quavè justitia nixi id faciant? Cum enim * bona sive
12. res Ecclesiæ, aliter quam in evidentem Ecclesiæ utilitatem, idq; intervenientibus certis quibusdam solennitatibus, quas in Cent. 2. obser. præct. brevi si per ocium licuerit, in lucem proditura obser. 38. num. 10. persequor, alienari non possint: frustra quis alium modum acquirendorum eorundem bono-
rum.

rum usurpare sibi debeat. Ac proinde etiam si quis emptionis, donationis, permutationis, vel alio similitudo, citra tamen solennitatum, in alienandis bonis Ecclesiæ observantiam, eadem bona longissimo tempore possideat; nequaquam tamen ea præscribere potest, ut potè quòd alienatio hujusmodi sine consensu superiorum quorum interest, puta summi Pontificis, Episcopi, & Capituli, ipso jure sit nulla, & contra prohibitionem legis facta, prout de his fusiùs dict. obser: 38. traditum est. Quo etiam respexisse videtur, Constitutio illa. Anni 1588. in felici coronatione moderni Regis, de alienationibus bonorum Ecclesiæ promulgata. Et jure id quidem: nam cum religio ipsa Catholica sit perpetua, atque æterna, consequens est, quòd etiam adnexa eidem, puta bona & res Ecclesiæ, perpetuitatis jure gaudere debent. Cùm alioquin ex præscripto juris nostri, quibuscunque personis, etiam contra ipsum Regem, bona nullo jure recepta, nulla obstante præscriptione, repetendi jus sit; prout dicta Constitutio 1588. de his latius disponitur. At dicet * fortè aliquis? Sit ita, quòd contra Ecclesiam non currat præscriptio, at contra personas privatas, puta Ecclesiasticas vel similes: quæ sive pro decimis, sive

pro censibus, sive pro aliis quibuslibet injuriis jure ager, tantò temporis intervallo cessat, cur hoc beneficium præscripti? iis secularibus denegari debeat? Fateor equidem si de hujusmodi rebus, eadem apud nos, quæ apud alias nationes Christi nomen professas, juris dicendi justitiæque exercendæ ratio constaret, saltem quo ad forum exterius, utunque id concedi posse; at cùm ex more & consuetudine istius Regni, etiam pauperculo cuivis sacerdoti, imò egenis quoque & mendicata stipe in hospitali viventibus, pro exigua annui census pecuniola, puta duodecim vel viginti grossorum, primùm in judicio terrestri, postmodum in judiciis Tribunalibus, idque sine expensarum refusione, jus suum persequi necessum sit, quæ æquitas quæve justitia erit, talia sibi vindicare titulo præscriptionis, maximè verò quòd in exigendis hujusmodi rebus, non tam negligentia petentium, quàm difficultas & tarditas solventium culpanda sit. Sæpius enim videmus, misellos istos, jam monere, jam rogare, jam obsecrare, ut de retentis decimis vel censibus iis satis fiat; at cùm satisfactio, nunc promittitur, nunc eluditur, & de die in diem, de anno in annum differtur: quid amplius expectare debeant, cùm non vident, tum de-

mum

14. mùm nisi sine magnis sumptibus
 & fastidio simul & semel jure id re-
 petere coguntur, quod bonis mo-
 dis obtinere non possunt. His ita-
 que tot ac tantis rationibus, satis
 superque (nisi me omnia fallunt)
 demonstratum esse puto, quæ juri-
 um atque immunitatum Ecclesia-
 stici status, sit æquitas & justitia.
 Ut verò omnis planè ex omnium
 animis in Ecclesiasticum ordinem
 malevolentia (quæ mea quidem
 sententia, hujusmodi quæstionum
 fons est & origo) eximatur, præter
 alias consilij mei rationes, ea vel
 potissima fuit, quæ me non invita-

rit solum, sed etiam coegerit, ut
 quantum vacui temporis ab occu-
 pationibus Aulicis haberem, suc-
 cessivis planè horis, eam justissi-
 mam æquissimamq; Ecclesiastici
 ordinis causam, tractandam mihi
 assumerem. Qua in re, si quid
 profeci, aut præstiti, aliorum sit ju-
 dicium. Mihi sat erit, ut hic qua-
 liscunque meus labor, ad Deo glo-
 riam, & Ecclesiastici status utili-
 tatem atque defensionem susce-
 ptus, sit meæ erga sanctam sedem
 Apostolicam, & religionem Catho-
 licam, perpetuæ observantiæ mo-
 numentum.

LAUS DEO.

INDEX DECADIS QUÆSTIONVM PUBLICARVM.

Prior numerus quæstionem, Posterior numerum marg.alem denotat.

A.

Alienatio bonorum Ecclesiæ, quando fieri possit? 10. 12.

Annata jure divino introducta. 6. 4.

Annatarum summo Pontifici persolvendarum utilitas. 6. 5.

Annatarum exigendarum ratio in Curia Rom. quomodo constet. 6. 6. Authoris de Annatis sententia. 6. 7.

Appellationes ad Curiam Romanam an prohiberi possint? 4. 12.

B.

Bona Ecclesiastica ad solvenda tributa quando obligentur. 7. 6. Collecta seu subsidia extraordinaria clericis imponi non possunt statutis laicorum. 7. 7. item remittuntur à servitio militari per Diplomata Regum, 7. 11.

Bona fides in præscriptione adesse debet. 10. 9. Bona Regalia à decimis non sunt libera, multo minus Nobilium libera esse debent. 1. 15.

Bona spiritualium à servitio militari immunita esse debent. 7. 10. Diplomata Regum, in quibus Ecclesiastica bona à servitio militari exemptuntur. 7. 11.

Bona temporalia præscriptione quadraginta annorum Ecclesiæ acquiri possunt. 10. 5.

C.

Casimiri Magni Statutum de Scultetorum præfectione ad bellum quomodo intelligendum. 7. 12. Constitutio anni 1563. de redimendis Scultetis etiam ad bona spiritualium extenditur. 7. 13. de removendis Scultetis. 7. 14.

Causæ juris patronatus. Nam quo Judicet etari debeant? 9. 15.

Civitates & oppida Regni, quare novas synagogas edificare non admittant. 8. 36.

Clericus potest convenire laicum coram Judice Ecclesiastico. 3. 1.

Clerici à Judice laico judicari non possunt. 4. 1.

Clerici in criminalibus causis, quando coram Judice Ecclesiastico forum sortiantur. 4. 2. item, num in causis tantummodo personalibus fori privilegium sortiantur. 4. 5.

Clericis collecta seu subsidia extraordinaria statutis laicorum imponi non possunt. 7. 7.

Clericis jure præsertim novo fori privilegium concessum. 4. 3. item fori privilegio renunciare non possunt. 4. 4.

Compositionis definitio iniqua & à vero sensu aliena. 2. 2.

Compositioni faciendæ Receptu anni 1588. proximè sequentia Comitata assignantur. 2. 9

Compositionis acie status secularis dissimulatione videtur esse renunciatum. 2. 10. constitutiones recentiores de compositione faciendâ, cur suum non fuerint sortita effectum? 2. 11. Protestatio Ecclesiasticorum quod non per illos steterit, quò minus compositionis negotium ad effectum de duceretur. 2. 12.

Compositio de Decimis arbitrio decimas debentium committi nullo modo potest. 2. 7.

Conciliorum autoritate probari possunt decime. 1. 5.

Confirmatio Privilegiorum ordinis Ecclesiastici. 1. 11.

Confederatio Anno 1573. an ad normam ferendarum legum aptari & nomen legis mereri possit? 8. 5. an sit honesta. 8. 6. justa. 8. 8. secundum

INDEX DECADIS.

- fundam naturam* 8. 18. *Et patria consuetudinem* 8. 20. *item an sit possibilis?* 8. 14. *loco temporis, convalescens* 8. 37. *utilis Et necessaria?* 8. 38. *item Pax, que in illa offertur, an sit vera pax?* 8. 39. *An confederatio- nis istius formula sit manifesta?* 8. 40. *An confederatio illa non privato commo- do, sed pro communi civium utilitate sit conscri- pta?* 1. 41.
- Confederatio in causa Religionis à secularibus tantummodo lata fuit, reclamantibus spiri- tualibus* 8. 12. *quis ejusdem sit sensus?* 8. 12. *Et* 16.
- Confederatio Et fœdus distinguuntur* 8. 15.
- Confederatio nova à quibusdam secularibus fuit concinnata, idq. probatur protestationi- bus* 8. 22. *Protestatio contra confederatio- nem* 8. 23, 25, 28. *Et* 29. *Diploma Heinrici Regis, quò admittit protestationem contra confederationem interpositam.* 8. 24.
- Confederationis Corczyensis que fuerit for- ma quævé solennitas?* 8. 30.
- Confederationes particulares contra hereti- cos in Palatinatibus initæ.* 8. 31.
- Confederatio nova posterior, an prioribus con- federationibus atq. edictis Regum deroget?* 8. 33.
- Confederatio nova juramentis Regum Polonia qualiter fuerit approbata.* 8. 34.
- Constantini Magni Imper. de diversitate religio- num sententia.* 8. 19.
- Constitutiones anni 1578. Et anni 1581. an dero- gent juribus Ecclesie antiquis?* 2. 1.
- Constitutiones de Annatis, ob importunitatem secularium promulgatæ.* 6. 1.
- Consuetudines Et Statuta cõtra libertatem Ec- clesiasticam facta, ipso jure non valent.* 5. 1. *item, contra jura Ecclesie vel Clericorum promulgata ex volumine legum abradi de- bent.* 5. 2. *Constitutio Friderici Imper. de statutis contra Ecclesiasticas personas latæ, abolendis.* 5. 3.
- Cortesani in Curia Romana beneficia impe- trantes, quomodo coerceantur.* 9. 13.
- D.
- D***ecima utrum sint de precepto, nec ne?*
1. 1.
- Decimas juris divini, non autem positivi esse probatur.* 1. 2. *quale fuerit præceptum de Decimis.* 1. 3.
- Decima auctoritate Conciliorum probari pos- sunt.* 1. 5.
- Decimas jure gentium deberi, probatur?* 1. 7.
- Decimarum antiquissima fundatio à Miecis- lao, Et alijs Regibus Polonia, Ordini Eccl- iastico facta* 1. 8. *sententia Jaroslai de decim- is, auctoritate Casimiri Regis comprobata* 1. 12.
- Decimarum Jus Ecclesiasticum. Ordo etiã speci- alibus Et particularibus Privilegijs probare potest.* 1. 13. *Bullis Pontificum etiam probat- ur.* 1. 14.
- à Decimis libera non sunt Bona Regalia, multo minus Nobilium libera esse debent.* 1. 15.
- Decima Ecclesijs seu beneficijs ab Episcopis col- lata sunt.* 1. 19.
- Decima Novalium Episcopis debentur?* 1. 20.
- Decimarum suspensio, post peracta si prima Co- mititia Regni, merito expirare. debuerat?* 2. 6.
- Decimarum cause ad forum spirituale perti- nent.* 3. 2. *In Regno causas de Decimis solo ju- dices seculares cognoscunt.* 3. 4.
- Dissidentium in religione qualis sit oppressio.* 8. 35.

QVÆSTIONUM PUBLICARUM

E.

I.

Ecclēsiastica beneficia quatenus in patrimonio laicorum esse dicantur. 9. 9.

Ecclēsiasticus Ordo in Polonia, passim in omnibus realibus causis foro seculari subest. 4. 6.

Ecclēsticos in Regno etiam in personalibus forum habere in iudicio seculari quidam contendunt. 4. 8.

Ecclēsiastica persona, & subditi eorum à functionibus publicis immunes sunt. 7. 1. quando non teneantur obire munera personalia? 7. 3.

Ecclēstici, illorumvè subditi ad munera vilia & sordida non obligantur. 7. 4. an subsint Clerici muneribus patrimonialibus. 7. 5.

In Ecclesiasticis rebus solus tantummodò summus Pontifex condendi legem habet potestatem. 8. 10.

F.

Fautores hereticorum in bulla Cœna Domini anathemati subijciuntur. 8. 17.

Fœdus & confederatio distinguuntur. 8. 51.

Fundatoribus Ecclesiarum que Privilegia competant. 9. 6.

Fori Privilegium Clericis jure præsertim novo concessum est. 4. 3.

Fori Privilegio Clerici renunciare non possunt. 4. 4.

Fori Privilegium Clericinum in causis tantummodò personalibus sortiuntur? 4. 5.

Foro seculari Ordo Ecclesiasticus in Polonia passim in omnibus realibus causis subest. 4. 6.

H.

Historicorum testimonio standum esse, ostenditur. 1. 9.

Jaroslai Archiepiscopi Cracovien: de decimis sententia, auctoritate Casimiri Regis comprobata. 1. 10.

Immunitas à solutione decimarum præscriptione acquiri non potest. 1. 12.

Judex laicus judicare non potest Clericos. 4. 1.

Judiciorum diversa subsellia in Regno Polonia. 4. 11.

Jura Canonica, quanta apud omnes auctoritatis esse debeant. 4. 10.

Jurisdictio Ecclesiastica, quomodo olim Ordini sacro constabat. 3. 5.

Jus decimarum Ecclesiasticus Ordo etiam specialibus & particularibus Privilegijs, probare potest. 1. 13. item, præscriptione longissimâ acquisitum habet. 1. 16. Idem Bullis Pontificum probatur. 1. 14.

Jus suum cuiq; tribuere, naturalis æquitas sua det. 5. 4.

Juris patronatus spiritualis definitio. 9. 1.

Jus Patronatus Ecclesiasticum proprie spirituale dici non potest, sed spirituali annexum. 9. 2.

Jus patronatus separatim vendi aut obligari non potest. 9. 11.

Juris patronatus causa coram quo Judice tractari debeant? 9. 15.

De jure patronorum Concilij Tridentini dispositio. 9. 7.

L.

Laici res sacras, spirituales & spiritualibus annexas præscribere non possunt. 10. 3.

Leges justæ & injustæ que dicantur? 8. 3.

Leges ut habeant vim obligativam, que requirantur? 8. 4.

Q 2

Legis

INDEX DECADIS

*Legis definitio, quae moribus & juribus Regni
convenit.* 8. 1.

Lex qualis esse debeat. 8. 2.

Legum antiquarum abrogandarum modus.
2. 3.

*Legum & statutorum Regni auctoritates, qui-
bus ostenditur, Praelatos & Statum spiritua-
lem ad ferendas leges semper pertinuisse.*
8. 12.

Libertas credendi est libertas errandi. 8. 7.

*Libertas Religionis juri divino & naturali re-
pugnat.* 8. 15.

*Libri beneficiorum unde habeant originem, &
quae illarum sit auctoritas.* 1. 17.

*Libri Retaxationum quando & quam ob cau-
sam conscripti.* 1. 16.

M,

Modus abrogandarum, 2. 3. & condenda-
rum legum in Polonia. 3. 10.

*Modus ac ratio devolvenda collationis benefi-
cij ad loci ordinarios.* 9. 14.

*Munera Patrimonialia quae dicantur, & an
Clerici his subsint?* 7. 5.

*Munera Personalia quando Ecclesiastica perso-
na obire non teneantur.* 7. 5.

Munera publica quando distinguantur. 7. 2.

*ad Munera vilia & sordida Ecclesiastici, illo-
rumve subditi non obligantur.* 7. 4.

N

Nobilitatem Ludovici Regis Privilegium non
facit immunem à solutione decimarum.
1. 12.

Nobilitium bona à decimis non sunt libera.
1. 15.

Novalium decimae Episcopis debentur. 1. 20

O.

Oppressio dissidentium in religione qualis sit?
8. 35.

*Oppida & civitates Regni quare novas synago-
gas adificare non admittant.* 8. 36.

*Ordo Ecclesiasticus jus decimarum praescri-
ptione longissima acquisitum habet.* 1. 16.

P.

Patroni Clerici vel Laici intra quod tempus
praesentare aliquem ad beneficium debe-
ant? 9. 5.

*Populus N. Testamenti ad majorem perfectio-
nem obligatur, quam populus in V. Testamen-
to.* 1. 4.

*Praelatos & Statum spiritualement ad ferendas le-
ges semper pertinuisse, legum & statutorum
Regni auctoritatibus ostenditur.* 8. 21.

Praescriptione acquiruntur ea, quae possidentur.
10. 2. item, res quae in hominum commercio
sunt. 10. 4.

*Praescriptione centum annorum sola Ecclesia
Romana gaudet.* 10. 6.

*Praescriptione quadraginta annorum, res seu
bona temporalia Ecclesiae acquiri possunt.*
10. 3.

*ad Praescriptionem inducendam quid requira-
tur? 20. 7. justus titulus necessarius est.*
10. 8.

in Praescriptione bona fides adesse debet.
10. 9.

*ad Praescriptionem longissimi temporis requiri-
tur, ut res sint praescribibles.* 10. 10.

*Praescriptionis Ecclesiastico ordini objectio, an
sit juri consentanea? 10. 11.*

*Praescriptio contra privatas personas de pro-
ventibus Ecclesiasticis, an currere debeat?*
10. 12.

QVÆSTIONVM PVBLICARVM

Præscribere non possunt Laici res sacras, spirituales & spiritualibus annexas. 10. 3.

in Præsentatione pluralitatis patronorum, quæ ratio habenda. 9. 3.

sine Præsentatione patroni, an Episcopus in beneficio aliquem instituere possit? 9. 4. Summus Pontifex etiam sine præsentatione patronorum, de Ecclesia patronata providere potest. 9. 12.

Privilegia fundatoribus Ecclesiarum quæ competant? 9. 6.

Privilegia ordinis Ecclesiastici confirmantur. 1. 11.

Privilegium Ludovici Regis Nobilitatem non facit immunem à solutione decimarum. 1. 12.

Q.

Querela secularium de præsentatione Episcoporum, quàm sit justa? 9. 8.

R.

Regalia bona à decimis non sunt libera, multò minus Nobilium libera esse debent. 1. 15.

Religiosi & alij Prædicatores conscientiam penitentibus & auditoribus de solutione decimarum facere debent. 1. 6.

Res omnes regulariter præscribi possunt. 10. 1.

Res sacras, spirituales & spiritualibus annexas Laici præscribere non possunt. 10. 3.

Res, quæ in commercio sunt hominum, præscriptione acquiruntur. 10. 4.

Res seu bona temporalia, præscriptione quadraginta annorum Ecclesiæ acquiri possunt. 10. 5.

Res, ut sint præscriptibiles ad præscriptionem longissimi temporis requiruntur. 10. 10.

Romana Ecclesia sola eorum annorum præscriptione gaudet. 10.

S.

de Scultetis & Advocatis spiritualium ad bellum mittendis Regni statuta, an juri vel æquitati sint consentanea. 7. 8. item, Statutum Casimiri Magni de eorundem præfectione ad bellum quomodo sit intelligendum? 7. 12. Constitutio anni 1563. de redimendis Scultetis etiam ad bona spiritualium extenditur. 7. 13. Statuta de removendis Scultetis. 7. 14.

Sententia de religione discrepantes animorum dissensiones pariunt. 8. 9.

Status Regni duplici ordine, spirituali nimis & seculari, constat. 7. 9.

Spirituales in quibus causis, juxta dispositionem Statutorum Regni, coram Judice seculari convenire possint? 4. 7.

Statuta contra libertatem Ecclesiasticam facta, ipso jure non valent. 5. 1. & quæ illa dicantur? 5. 7.

Statuta contra jura Ecclesiæ vel Clericorum promulgata ex volumine legum abradi debent. 5. 2. Constitutio Friderici Imper. de Statutis contra Ecclesiasticas personas latas, abolendis. 5. 3. quales pœna jure Canonico, in eos qui Statuta contra Ecclesiasticam libertatem ferunt, sint constituta. 5. 5.

Statuta seu leges laicorum, quando ligent Clericos. 5. 8.

Statuta de Annatis, ob importunitatem secularium promulgata. 6. 1.

Statutum Sigismundi Regis anni 1543. num abrogatum sit, nec ne? 3. 6.

Subditi Ecclesiasticorum à functionibus publicis immo

Q 2

els immo

INDEX DECADIS

*lia immunes sunt. 1. item, ad munera vi-
lia & sordida non ligantur. 7. 5.*
*Summus Pontifex solum tantummodò in rebus
Ecclesiasticis condendi legem habet poteste-
tatem. 8. 10.*
*Summus Pontifex etiam sine presentatione pa-
tronorum de Ecclesia patronata providere
potest. 9. 12.*
*Synagogas novas, quare civitates & oppida
Regni edificare non admittant? 8. 36.*

T.

*Templa & alia beneficia Ecclesiastica, quare
nus in patrimonio laicorũ esse dicatur? 9. 9.*

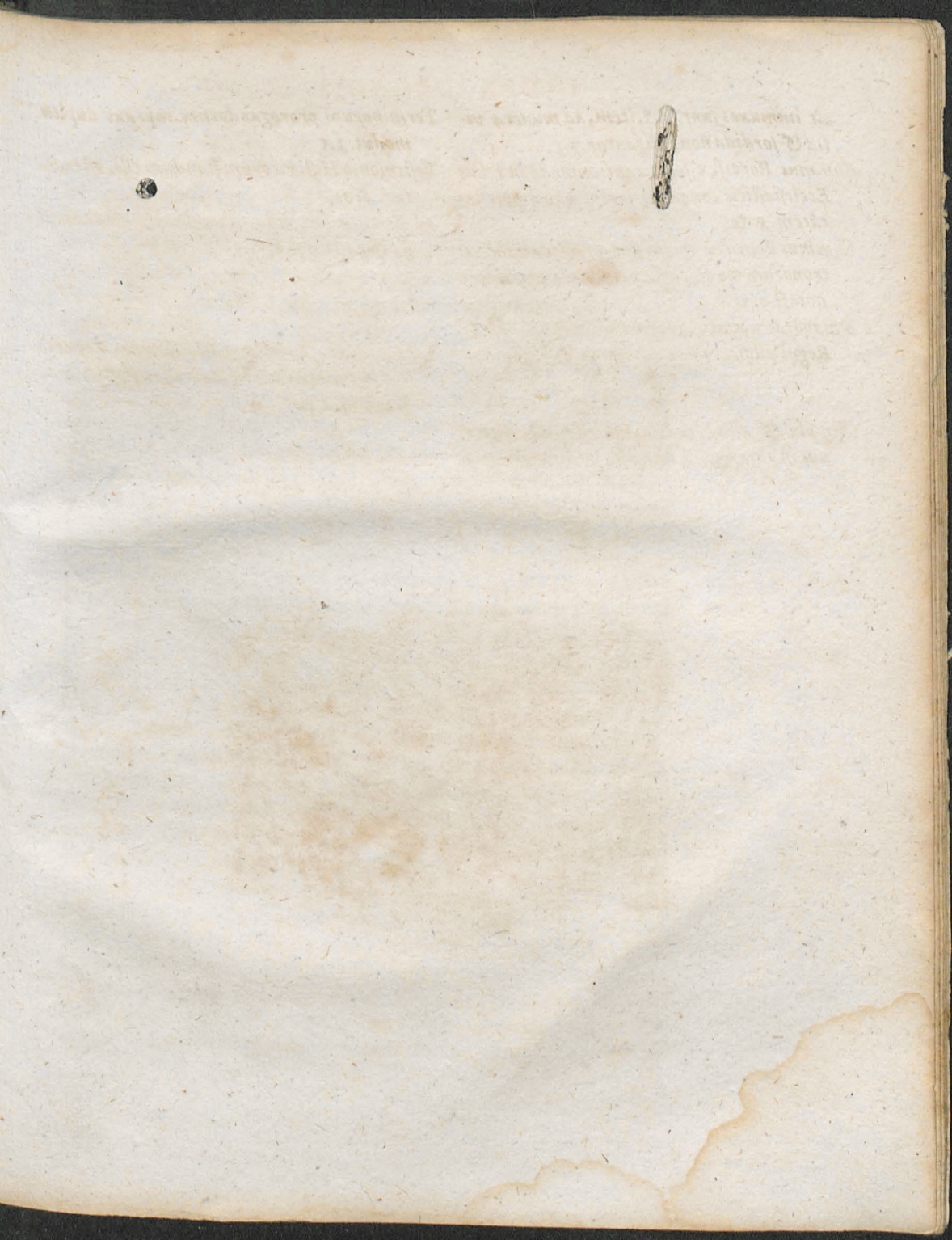
*Terminorum prorogandorum in praxi duplex
modus. 2. 5*
*Testimonio Historicorum standum esse, ostendi-
tur. 1. 9.*
*ad Tributa solvenda, quando obligentur bonis
Ecclesiastica. 7. 6.*

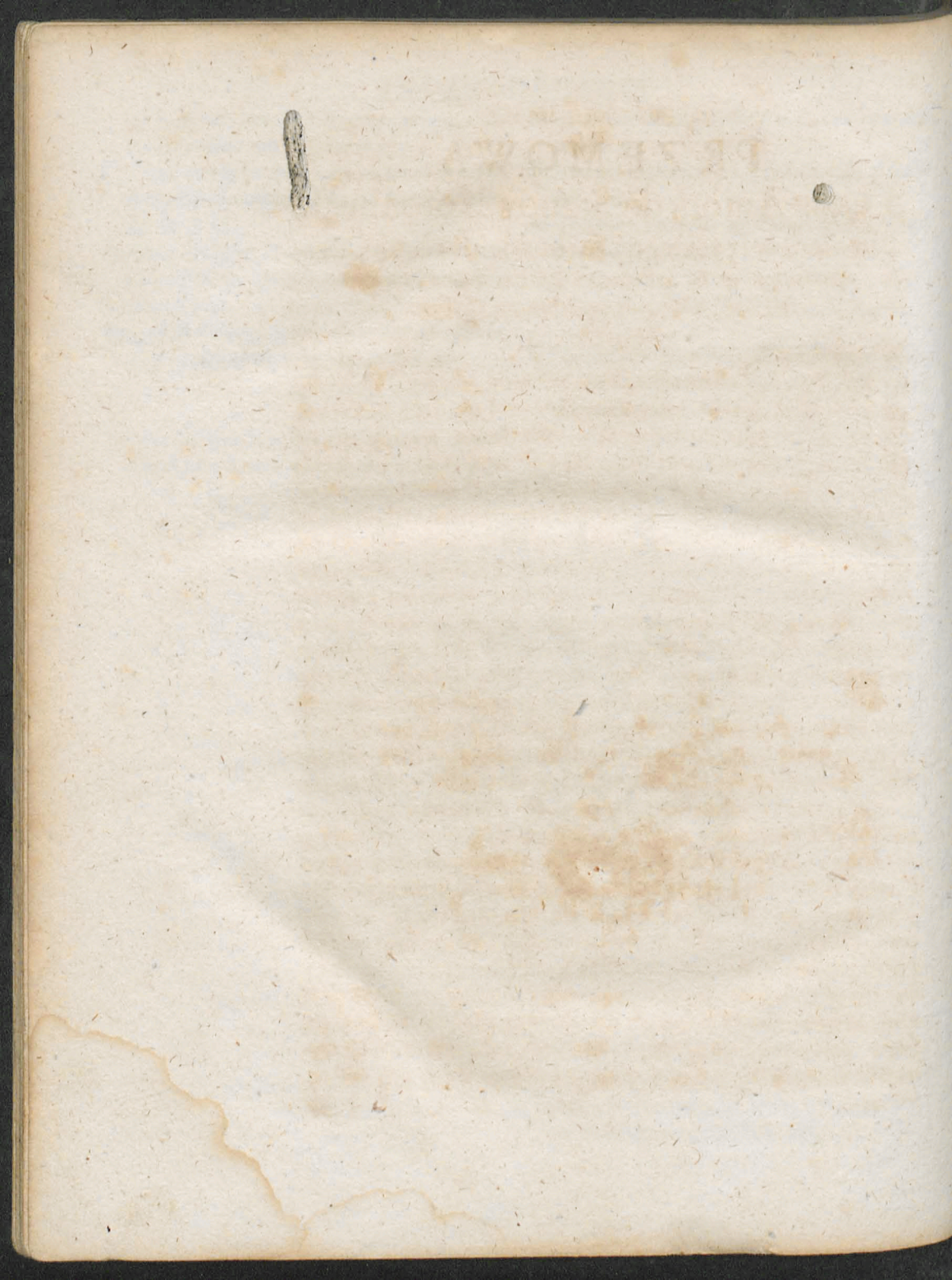
V.

V*Ladislai, Jagellonis & aliorum Regum,
Privilegiorum Ordinis Ecclesiastici con-
firmatio. 1. 11.*

F I N I S.

PRZEMOWA

Tęż Autorá do Stanow Koronnych
imieniem wſzytkiego Duchowienſtwa, ná Com-
policę w Warszawie Roku Páńskiego
M.DC.VII. przypadająca, ſpifána
y nagotowana.

Duchowienſtwo wſytko /náſzy Moſćciwy
pp. y Bráćia/ ktore ná ten Akt z Seymu
przylego Wárſzawſkiego náznáczony/
nas poſtáto; Mátkę nas wſytkich ſpola-
ná Koſćiol powszechny Chrzeſćiáński/
bárzo ſchorzála/ okáleczona/ y ſmiertelnymi ránami bo-
lejąca/ ſtawia przed oczy Wáſz moſćciow/ ktorzyſcie ſie tu
ziácháli/ będąc tákżi poſtáni od drugiey Bráći domá po-
zoſtáley/ dla zlezenia y porátowánia á opátrenia zdro-
wia jey. Já co niechay Pánu Bogu będzie czeſć y chwálá
wiekuſta. Ale aby ſie tym ſnádnieyſzy ráunek y lekárſtvo
jey znaleſć mogło/ wprzod trzeba poznać chorobe/ y te rás-
ny/ kiedy/ jáko/ y od kogo zádáne jey ſá. Krotce mówiac/
pięć ran bárzo ſzkodliwych ná członkach ſwych odnioſlá y
odnoſi mátká náſzá Koſćiol Kátholicki/ ktore nie tylko za-
góić ſie jey nie mogą/ ale im dál/ y tym bárzley ſie odnawiają.

Znamiona jeſt naprzod ſroga y okrutná rána w głowe
ſwá ob Confederácyey: jáka to jeſt rána/ y co zá chorobe z
niey cierpi Koſćiol Boży/ mówić o tym wiele nie potrze-
bá/ ſkutek to ſam pokázuie. Bo jáko ſtoro ná ſwiát ſie wka-
záła (á wkázáła ſie Sub Interregno, ná ten czas kiedy Páná zo-
beych Krájów objerano) zárazem miáſto pokoju ktory miał
z niey płynąć/ wielki niepokoy tam in politicis, quám ſpiritu-
alibus záwziął ſie w Koronie/ ktorego ſkutkow y teraz oco
ſwieżo doználiſmy/ á day Boże abyſmy wiecey nie dozna-
wáli. Chca tego po nas ludźie rozney religiey/ abyſmy tey
nowey Confederácyey jáko práwu podlegáli: á nie bacza

Przemowá tegoz Autora

go/ że práwá żadne v nas stánowione býc nie móga bez
 pozwolenia stánow wšytkich Koronnych/ w czym sie też
 bez wšelákiego wátpienia zámýka stán duchow. 7. Ták
 jáko Státut Zygmunta pierwszego w Piotrkowie/ Roku
 1538. po stánowiony obnawia temi słowy : Cōstitutiones na-
 was non nisi Consiliariorū & Nunciornm Terrestrium consensu, se-
 cundum Statutum Alexandri Regis faciemus, &c. A tá milá Con-
 federácya/ jáko sie wyzšey wspomniáto/ nie swego czásu/
 mimo wólá y pozwolenie nie tylko wšytkiego duchowienst-
 stwá/ ále wielu zacnych y przednych ludzi stánu Rycerskiego:
 tudzież cálych Wojewodstw niektórych/ jáko Płockie-
 go/ Mázowieckiego/ y Káwskiego/ y innich : oczym swiá-
 dcza protestácye do Akt roznych podáne/ jest wknowana.
 przeciwko ktorey nie zaniebali y ci/ ktorzy byli posláni
 do Francyy po nowego Krolá/ támsze zarázem przy odda-
 waniu Elekcyey y odbieraniu przysięgi protestowác sie.
 Wiece przy Koronácyy znowu wšytko Duchowienstwo/
 y z nimi wiele Senatorow swieckich solēniter sie protesto-
 wáto. Czego wšytkiego bedzieli potrzebá/ gotowisny au-
 thenticē dowieść. A wiece to zgodá/ wiece to práwo/ gdzie ták
 wiele protestáciy zástlo : niechay sie przypátrza dobrze/ je-
 szliże tákowym kštalcem/ ábo tákowym porzadkiem prá-
 wá one dawne y spiski przodkow nášych milych stánowio-
 ne byly. Nie dáleko chodzac/ mimo innych wiele spiskow y
 Confederáciy (ktore jáko sie to z metryk Rzeczypospolitey
 pokázuie/ nie miał w káždym z osobná Wojewodztwie by-
 wáły) one generalná Confederácya w Korzynie Roku
 1438. die Martii uczyniona w zmięcie W. N. przed sie/ obaczyc
 cie tá m. W. dáleko inszy rzádokoło stánowienia praw
 y swobod sumniená sie dotykájących. Mowi tá m. ná-
 przod tá Confederácya : Nos Principes spirituales & seculares.
 A tu obáczcie W. N. jesliże w tey nowej Confederácyy
 ktora ná nas wólá/ jest wzmianká jáká o Duchownych :
 Ubo jesli jest/ tedy tylko dicis causa duchowni sá mianowá-
 ni. Mowi potym dálej : Barones & Comites, Principes, Mili-
 tes, Nobilitas, Civitates, totaq; communitas Regni Poloniae, singu-
 lariter

do Stanow Koronnych

lariter singuli, & universaliter universi, eodem animo, eadem voluntate, scientia & assensu, & rati habitatione. **P**atrzcie jaka zgodzajaca jedność / jakie wszystkie stanow zezwolent / coż daley mowi? Quicumq; haereticales errores favere vel promovere vellent, in eorum destructionem consurgere volumus. **A** daley jesseze: nec pro eis loqui volumus aliquod verbum sed punire permittimus. **N**ie wspominajac tu Statutow Jagielonowych w Wieluniu Anno Domini 1424. Zygmuntowego w Toruniu Anno 1520. y w Krakowie Anno 1525. wczynionych. Takze innych Ediktow / Dekretow / y Mian dawowod Krolow / Zygmuntá y Augustá / do Starostow / y innych urzedow wydanych / aby prava dogmata á miáznowicie Picardorum, Boemorum, Anabaptistarum, Sacramentariorum, Luteranorum, & aliorum Haeticorum bronili / y rozsiawiac nie dopuszczali. **A** jakoż dla milego Boga te prawa gruntowne / te Statuty powazne / te Confederacye pierwsze y swiatobliwe ná placu swym zostac sie beda mogly / jesliże tá nowa y tumultuarie vknowana Confederacya ex diametro prawie tak powaznym y mocno vgruntowanym prawom przeciwna / miejsce miec ma? coż juz bedzie po prawach / nie tylko duchownym osobom sluzacych / ale y swieckim: co po przywileiach / co po Statutach / kiedy wszystko to studia & opiniones privatorum zepsowac y podnoscic pro arbitrio suo beda mogly? **N**ie patrzcie W. M. co tu daley za tym idzie. **V**dawajac to diversa religionis ludzie / y pieknym plasczykiem przyrywajac / ze idzie o pokoy pospolity. **N**y zaiste niewiedzy my co to za pokoy / kiedy ná wiare powszednia / ná osoby duchowne / ná slugi Boze / ná Kosciol jego nastepuja / y wniwecz prawie obrocié go chce: á zeby to prawda byla / przyznac nam to kazdy musi / ze naprzod tá Confederacya to ma w sobie / zeby kazdemu jakieykolwiek condicyey czlowiekowi / wolno bylo wterzyc / nabozenstwa zaszywac w miáetnosci swey podlug vpodobania swego. **Z**aczem rzecz pewna / ze prostemu czlowiekowi / á naybarzicy w bogim poddanym / juz bedzie zawarta droga do prawdy.

Przemowá tegoz Autora

W chwały Bożey. A jako sie już teraz znayduie tego
 wiele/ że pan swym poddánym nie dopuści wińszym Bo-
 ziele by wac/ jedno w swym zborze. A toż wioźście **O. M.**
 że tá Confederacya w bogich ludkow duże/ Erwianierwin-
 na Pánay Zbawiciela nášego odkupione/ ná miesne (já-
 ko pospolicie mowia) játki wydáneby od nas być musia-
 ly: czego nas vchoway Pánie Boże. Druga/ zá tak-
 wa Confederacya/ ázazby fundacye/ errekcye/ y inſe ná-
 dánia ludzi pobożnych vſtác nie musiały? Ażazby Bo-
 ſcioly Kátholickie / ſpítale / Kľaſtory/ zá takowym prá-
 wem wnet niebyły ſprofánowane / y ná brzydkie Panu
 Bogu nabożeńſtwa obrocone? A co wierſia/ á jako my
 to Duchowni/ bá y wſyſcy Kátholicy/ Erorzy jedney glo-
 wie naywyżſemu Papięzowi podlegamy/ y jeden po wſe-
 chny Koſciól Chrzeſciáński Rzymſki wyznawamy / te
 Confederacya zá práwo przylimowác możemy? Ażaz nie-
 wiemy że jeden tylko jeſt pan/ jedná wiára/ jeden Krzyſt/
 jedná prawdá y co nam Apoſtol s. roſkázuje / ábyſmy ſie
 ſtrzegli offenſiones & offendicula præter doctrinam quam didi-
 cimus. A tá Confederacya nie inſzego nie ma w ſobie /
 jedno żebym ja Kátholik to trzymal/ co wierze Luterſkiej/
 Nowochrzeſciſkiej / y inſzych że jako wiára mojá jeſt
 prawdziwa/ tak y jego: y jako ja w ſwey wierze moge
 być zbáwion/ tak y on w ſwey. A nie tylko ábym ja tak
 rozumiał: ale żebym goy bronil w jego opinii. Co já-
 ko bydz moze/ niechay to ſadzi káždy bázny/ Inſzac jeſt
 rzecz tych rzeczy przebaczywác/ ácz y to záloſna ale propter
 bonum pacis á to y w tym ſie ludziom dogádzać muſi: á
 inſza ſpiſowác ſie y obowiazowác ná pomagánie y obro-
 ne takich rzeczy/ jákowa jeſt tá Confederacya Bo to ex-
 preſſe ma w ſobie / eos defendemus & tuebimur. Doſyc zle-
 go/ pánie miły Erwángeliku/ że ja ciebie cierpie / znoſe
 Kumam ſie ztoba/ zádneyci przykroſci nie wyrzadzám: á
 jeſeże cie mam bronit zá twa Krzywde ſie záſtawiac. á ty
 mnie Koſcioly pſuięſ / Kľaſtory obalaſ/ dobrá koſciel-
 ne ſárpaſ / á ná ſwoy pożytek właſny obracaſ: wiktaby
 to.

do Stanow Koronnych

to była a niesłychana niesprawiedliwość/ czego uchowa
 nas Pan Bog z miłości rdzia swego swietego / y ci rzą
 sławni potomkowie onych zacnych przodków Polstick
 ktorzy są katholiccy wia. a meżni: sie zastawiali/ nigdy te
 go nie dopuszczą. W czym aby ich Pan Bog mądrością
 swą posłać raczył/ my niegodni kapłani do jego s. miło
 ści w gorących modlitwach naszych wstękać sie bedziemy.

Idziemy do drugiej rany tej Młarki naszej miłej.
 Zraniona jest y prawie okaleczona gwałtem czasow prze
 lych wreke prawa/ ktorą jej Pan Bog wszechmogący na
 postrach zlym a nieposlušnym synom/ mieczem onym du
 chownym/ to jest jurisdictione Ecclesiastica wzbrowił. Ta nie
 tylko już jest zwalona: ale prawie obalona/ y z gruntu
 podnisiona. Co jeśli nie żalosna/ jeśliż nie škodliwa/
 rozum sam nas słusnie w tym rozsądzić ma. Wszak/ pro
 sze kácerstwa/ y inšie tym podobne przestępstwa/ ktore
 majestat Pána Boga wszechmogącego srodze obrażają/
 tu w Koronie żageścily sie: jedno świad/ że nie maś ktoby
 otrzywał Boszą/ y obelżanie majestátu jego swietego wy
 mowác się miał. Co własnie y według przykazania Bo
 żego y według prawa przyrodzonego samym slugom
 Boszym/ a nie komu inšemu należeć ma. A dla tegoż
 wszystkie prawa pospolite Chrz. ściańskie/ stan duchowny
 chcialy mieć iudices & vindices takowych występów. Tym
 przykładem sli przodkowie W.W. A.M. tudzież y Bro
 lowie oni swieci/ ktorzy stanowi duchownemu ten miecz
 w ręce podali/ y rosa dek inter lepram & lepram poruczyli/
 tym sposobem/ aby seculare brachium de kretá / y wynalazki
 ich nád występnyimi y zakletemi do skutku przywodziło.
 Miedzy wielą innych / godzi sie przypomnieć wieczney
 w tej mierze pamiatki godny Statut Zygmuntá Kros
 lá/ Roku Páńskiego 1543. uczyniony/ ktory te słowa ma w
 sobie: In primis ad spirituale iudicium pertinet iudicare differentias
 religionis, haereses videlicet, schismata, blasphemias cōtra Deum &
 Apostasias, pro decimis, septē Sacramēti. Ecclesia, veneficiis, sacrile
 giis, & simonia, &c. Coż moze bydy jasni y srego/ co dowodniey

Przemowā tegoż Autorā

Co/ nād to prawo? Ucz mogłoby sie pokazać wiele in-
 ych diplomatā y Statutow tym podobnych o tey jurisa-
 dycey duchowney dosyć jawnie y jasnie obman. Ciacych:
 Ale folguiac czasowi/ z tym sie rozwodzić teraz nie chcemy/
 zwłasczā że nie rozumiemy/ aby sie kto znalesc miał/ kto-
 ryby tego stanowu duchownemu nie przyznawał/ że jako
 wiara katholicā nastala tu w Koronie/ tak zarazem po-
 spolu z nią iurisdictio Ecclesiastica w reku y Duchownych
 była. Tego jednak minac sie nam nie godzi/ jesli by sie
 kto natym sadzić chciał/ jakoby iurisdykcyja duchowna za
 Augusta Krola zniesiona bydz miała. Czego y nie wi-
 dzimy w prawie pospolitym/ y choćby sie też co takowe-
 go znalazło/ za prawo tego nie przyznawamy: gdyż tak
 Korowym sposobem nie tylko przywileie Kościelne/ ale wsy-
 tkie prawa Koronne zwazlone musialyby bydz. Wo stan
 Duchowny wsytek temu kontradikowal/ a osobliwie Jch
 M. Kieja Biskupi/ na ten czas na Seymie wálnym bes-
 dacy/ wstawy zmieysc swych z rady wysli protestacya
 o to solennem uczyniwszy/ Ktora bedzieli tego potrzeba
 snadnie pokazac sie kazdemu moze. Rozsadzcieś to tedy
 W. M. jesliże nie slusnie na te rany tā Matka nāsā bo-
 leie/ jesliże nie slusnie do Pānā Boga o pomste/ abo rās-
 czezy/ żeby tym Krozzy jey te władza zreku wydzieraja upā-
 mietanie raczył dac/ wzdycha. Nie o stanći duchowny
 tak dalece idzie/ Krozzy. in humilitate & patientia zwykli pos-
 sidere animas suas, ale idzie o gntew Pānsky/ o Kasn Bozā
 frogg/ Ktora nād nami juz prawie wiśi/ y juz sie jey rekās-
 mi dotykamy. A nie dziko/ kiedy wšelakle przestepstwa/
 jako sie wyzysze y powiedziāto/ majestat jego obrazajace/
 nie tylko nie hāmujā sie: ale owšem gore biorā/ stad że
 crimina manent impunita, a ordini Ecclesiastico zāwiāzāna re-
 kā/ że nie moze judicare malum. Czuycie sie W. M. dla Pā-
 nā Boga/ a chci. ycie wždy kiedy to obaczyc/ że owas sā-
 mych/ y o sumniente wāsfe idzie.

Trzeci swānt w rece lewey/ Ktora podawala chlebā
 synom swym slugom Bozym skaradzcie podielā. Chleb
 nic

do Stanow Koronnych.

nie inszego nie jest / jedno dziesięciny kosc ołowi y slug
jego nalezace / ktore Pan Bog sobie na wychowanie stu
swoych stawil / o czym pisna pekno wshedzie / tak w ne
wym jako y wsta ym zakonie / y Doktorow swietych / y nie
trzeba o tym wiele wywodow. W Koronie od wzicia wiary
powszechney Chryescianskiej / naprzod od Miecława Krola
pierwszego Chryescianskiego / dziesięciny ze wshytkich dobre
kosciolom sa nadane y fundowane. Toz potym y drudzzy
Krolowie jako Boleslaw / Bazimierz Wielki / Władyslaw /
Jagi. to y jego potomkowie / nie tylko swiatobliwie potwier
dzili: ale y hoynie a szkodrobliwie tego chleba kosciolow
wi przyczynili: a co jeseze wietza / tych ktorzy go slugom
Bozym wntaczac chcieli / haniebnie karali. Dlugiby to
czas wzieto wyliczac wshytkie te prawa y przywileie okolo
dziesięcin / ktorych pekno nie tylko w Statutach Korona
nych / ale y po mecytach tak koscielnych / jako y Krolow
skich: to nie jest gosciem w t. y Koronie / a jest przyiacies
lem prawdzie / bez wiela wywodow przyznac to ultro mu
si: ze dziesięciny kosciolowi Bozemu / y slugom jego jako
wlasne y istotne dziedzictwo od Krolow y Panow naszych /
ktorzy te Rzeczpospolita fundowali / sa pozwolone / nadane /
y mocnym prawem vgruntowane. Ale azas prz:z te til
sa set lat byla o tym tedy wzmianta / zeby ich kaplanom kie
dy vmytac miano? Bo kontrowersia ona / ktora za Bazia
mierza wielkiego wszczela sie / byla miedzy Bodzanta Bisku
pem Krakowskim / a miedzi obywatelmi Wojewodztw ma
tey Polski: a nie byla nigdy o prawach dziesięcinnich: a
le tilko o sposobie wybierania y wrytowania y zwozenia
ich. Jasne sa slowa tego Statutu / snadnie sie kazdy z nie
go w tey mierze sprawic moze. Zamilezc y przepomniec
sie nie moze na terazniejszy placu / onego wielkiego y swia
tobliwego Krola Władysława Jagiela Statutu / teory tak
sie ma: Quicumq; Princeps seu Capitaneus. Baro, Nobilis, deci
mas quas sibi Deus insignum universalis dominii pro alimento ser
vientium reddi censuit, rapuerit, invaserit, &c. Stad jasnie sie
znaczy / iz oni dawni Monarchowie tey Korony / dziesięciny
według

Przemowá tegoz Autorá

Według práwa Bożego y narodow wšytkich / stánowi dwa
 hownemu nalezające przyzrawáli: y práwem pišánym /
 ktore w Statutách ko-onnych zámyšlá sie / wtworzili y
 wzmocnili. Co jesliž tak jest / takimže práwem ábo rácz y
 niespráwiedliwošcia przychodzi teraz do tego / že záných
 oných przodków nášých stározytna pobožność w háńbe
 y fromote nas wšytkich obracác sie má / že džíšiećiny ko-
 šć: ołom / żywność káplánom / ozdobe oltarzom / sámemu
 nákoniec Pánu Chrystufowi ofiare przez gwałt y niesprá-
 wiedliwošć wielká odeymują. Z áciażniona jest ná przoda
 kinaše niewiemy przecz / y jáka komposicya / á zácym su-
 spensia. A musimy teraz z onym Prorokiem mówić:
 Patres nostri comederunt uvam acerbam, & obstupuerunt dentes
 nostri. Záprawde tak sie známi dzieje. Eto to slychal kři-
 sty / áby creditor z dlužnikiem swoim musiał sie zgadzac
 o to co mu on winien: ábo z by-credytor tak dlugo czekać
 miał / póki by dlužnik zgody (ktoraby ná wołey jeho zosta-
 wálá) z nim nieskonczył: Nie rzekł nie słusna / y nie sprá-
 wiedliwa / ále práwie smiesna bylá by spráwa / dáć sie
 o swoje wlasne ná cudzú dškericy. Tymže záiste křeak-
 tem y tá Páni Composicya / znamilšá corká swá suspen-
 sia jest ná nas wewoleczona. Wzdyc nie tylko według
 wšelákich práw / ále do rozumu sie wćieššy / Composi-
 cya bywa o rzecz warpliwa / ntepowna / Eto a pospolicie
 oboja stroná sobie przywlaszcza: á nie o rzecž jášná / pe-
 wna / y wlasćiwa / jákie jest práwo kóšćiolá Božego / y
 nas slug jeho ná džíšiećiny. Co iz sie juž wyššey wšpo-
 mniáło powtarzac nie chce. Málic sie práwda rzecž / da-
 wnoć juž šyie zlámac miałá słusnie tá milá suspensia z
 Bo wry: zawiššy w sáme Constitucyá / y ná mentem ábo
 rationem rei, jášnie sie to pokazúte / že juž dawno koniec
 swoy wziela. Abowiem expresse to jest w niej: A ex-
 quicya do drugiego Symu / ná ktorym tež Composicya
 być má / suspendujemy. A tož niewiemy jáko ináčey to
 roznieć sie má / jedno že tá suspensya nie dluzey jedno do
 blisko przyszlego Symu / ná ktorym y da composicyy y
 przyšć

do Stanow Koronnych.

przyć miało / trwać miała Bo kiedyby simpliciter do con-
 posicyey / á nie miánowawšy pewnego czasu / tá suspen-
 sya zostawała: tedy tá clausula (ná ktorým teź composicya
 bydz ma) nie potiz: bnieby przydána byla: jáko y owá
 druga / sine praējudicio utriusq; partis. Bo á kto w tym wa-
 pić moźe / że tákowa suspensya nieškonczona / ktoraby in
 arbitrio adversa partis zostawác miała / stanowi duchowne-
 mu musiałaby bydz bárzo škodliwa y niebezpieczna.
 Weyrzawšy teź in mentem & rationem ipsius legis, gdyby tá
 suspensya nie do blisko przyszłego Seymu / ále do niezá-
 mierzonego pomientoney composicyey czasu trwać miała:
 á coby inšego škad bylo / jedno jáko pospolicie mowia /
 Máchultowe drzewo. Zobyci / ktorým dziešcieiny nie
 smaknia šnádnie temu zábiegác mogli / żeby composicya
 nigdy nie došla: á zátym żeby teź suspensya ná wieki trwała.
 Nie trácac jednáš sercá otosny sie ty škawili miedzy W.W.
 M.M. ná ten plác z wielkã chęciã / á šczereã y vprzeymã pos-
 wolnošciã y škonnošciã do wšytkich sposobow y šrzodo-
 kow / ktore jedno šlusnie / spráwy y z przywilejmi nášemi
 zgadzájace sie / od W.W. M.M. nam podáne beda. Ob-
 jecujac to / że nas W. M. w żadney šlusney y spráwiedli-
 wey rzeczy alienos nigdy nie vznaćie. Pewni teź tego be-
 dac / że y W. M. wzájemná šczerošć y vprzeymošć w tych
 spráwach nam y wšytkiemu Duchowienstwu pokáźecie /
 y nie tákowego po nas / čzegobysny illaša conscientia nostra,
 & sine praējudicio iurium, privilegiorum, ac immunitatum Eccle-
 siasticarum vczynić nie mogli / potrzebować nie bedziećie.

Vážute ješcze daley tá Mátká náša W.W. M.M. o-
 frutná ráne w boku / ktora do sercá jey przenikájac / juź prá-
 wie do grobu wpráwić ja chce. Uzať nie šmierćie sie ro-
 wna / pátrzyć ná táš wielkie znišczenié y sprošánováníe
 Košćiołow / y innych miyśc šwietych nář. šć y chwale Bo-
 Źa od šwiatobliwych onych przodków fundowánych.
 Znáyduie sie w šamey Diocezyey Brákwostkoy do kilku set
 Košćiołow Batholickich zburzonych / y rozmáitemi spo-
 sobámi zepsowánych: nuť w Šnieźnienskiej pewnie što
 B
 przeszło:

Przemowã tegoz Autora

Przeflo: á w Buiáwstiey niomal tyleż/ tãkże w inšyeh.
 Dymyš do dobr/ funduřow/ czynřow/ y skãrbow ko-
 ścielnych/ **O** Boże/ jáko wiele sie tego/ tãmgdźte nie mia-
 ło bydy/ obrociło. **N**ápátrzály sie oczy ludźkie tego/ kie-
 dy Kielichy y Krzyże kościelne zlewano/ kiedy ornaty krãja-
 no/ kiedy inře appáraty kościelne přowano/ y wnitwecz
 obrãcano. **A** wieceto nie žal/ nie boleřć serd:czna/ nie tylko
 kãpłanowi/ ale nayozięblyřsemu kãtholikowi patrzyć ná
 to/ kiedy rzeczy Pãnu Bogu ťwiãtobliwie oddãne w mãr-
 ny pożytek ludźki sie obrãcãtã: á przećie o tãk wielkã
 krzywde Bożã/ y obelźenie mãjeřtatu jego prãwã v nas nie
 mãř/ y milezeć kãza. **O** jáko niezboźnořć/ y rzecz sie mo-
 że řalenřtvo niewy powiedziãne: **C**heemy áby nam Pãn
 Bog blogořlãwił/ y dãrowãł nam pořoy: á my go tãk
 lekce sobie powãzamy/ álboc rozumiey ze non est Deus.
 utinam aliquando saperemus & intelligeremus.

Oдноси ořtãniãrãne w nogãch/ z řtorã áczkolwiek
 sie odkryć niechce: jednãk bãrzo jã boli/ y muři ná nie nie
 pomãtu chrãmãć. á to z tey miãry/ že řlugi kościelne y ořo-
 by duchowne/ mimo řtãro dãwny zwoyczãj/ y prãwo wřyt-
 lich prãwie narodow Chřeřćiãñřkich opisãne/ mimo des
 řretã Synodow řwietych/ á nãkõnjec mimo řãme powo-
 lãnie ich/ od wãlãřney głowy nãywyřřřego pãřterzã y nã-
 miestnikow jego/ do řwiećkich jãkichři řubřellia pociã-
 gãjã. **B**o gdyby ná tym řtãnãć miãlo/ žeby kãplãni jãko
 niektorzy chca/ nie prezd Biřřkopy y přeřlořonymi řwoemi/
 ále prezd vřzedãmi řwiećkimi in personalibus řtãwãć y
 řprãwovãć sie mieli. **A** w coř ich prerogatywy/ w coř
 prãwã duchowne y Kanony řwiete/ kiedy mniē kãplãnã
 lubo to řtãtutem řoronnym/ lubo Mãydeburřkim prã-
 wem/ ábo Sãxonem jãkim řãdźić beda. **A** drudzy zãř ná
 to nãćierãjã/ áby remota appellatione do nãywyřřřey głowy/
 nãř řãdžono. **A** nie wiedzã tego/ že appellãcyã dla dwu
 přyzczyn jeřt w prãwie pořtãnowionã: jednã áby gravatus
 beneficium miãł ad superiorem Judicem provocandi. **D**rugã áby
 superioris authoritati & jurisdictioni derogãcyã sie nie dźiãlã.

do Stanow Koronnych.

Otoż by też dobrze od tego nas beneficium obstrychnión /
 á Dycu s. jako w tym prajudikowác moga: y jako rzyt /
 dac członkami jego / możemy ná to pozwolić / y od niego
 sie odstrychnąć? Posłócby to cos ná ono co. o wilkac /
 powiadała / ktorzy psow chcieli zbyć od trzody tak też /
 nas podobno od głowy y pasterzow naszym oddzielic
 chca / aby tym bezpieczniey custodibus remotis in gregem Do-
 mini savire mogli. Dla Boga poczuwajcie sie W. M. o
 wasci to y o sumnienie wasze idzie. Nie ná tymcistanie /
 kiedy kapłany y stan duchowny niszcza / y prerogatywy
 ich nadwala: ale zátym o sam fundament wiary pow-
 sechney Chrześcianskiej tym śmieley kusic sie beda / nie
 beda / nie mając ktoby im wstret uczynic miał w zamysłach
 ich Macie W. M. w Statucie artykuly opisane / o ktore du-
 chowni powinni przed sadem ziemskim odpowiadac: bá
 y ná blisko przestlym Seymie ad alios casus pociagniono te-
 go práwa. Uczemuzyby sie tym nie kontentowac / czemu-
 by w tey mierze nie isc záprzodkami swemi ktorzy pie & san-
 cte postanowili / aby osoby duchowne ad forum seculare nie
 tylko pociagane nie byly: ale owsem chcieli to miec / á by
 swiecka osoba o szkode ábo krzywdę duchownemu uczy-
 niona in foro spiritali odpowiadala. O czym świadczy
 Statut Zygmuntá Krolá Anno 1543. w Krakowie uczynio-
 ny. Takowác byla przedtym wolność y ustanowienie sta-
 nu kapłanskiego / á teraz wshytko sie odmienilo: y jako nas
 też Pan Bog błogosławi / widzimy ná oko.

Terány swoje y vrázy kósciol Bozy matka náša W. W.
 M. M. ukazawšy supplices manus tendit do W. W. M. M.
 ktorzy ná ten czas universam Reipubl. formam representatis, á
 byście z miłości tey / ktora pobożni synowie rodzicom swym /
 wlitowali sie tego bolu y vrázow sey / á nie odbiegali j. y z te-
 go plácu ladájako: ale ze byście sie zgodnie starali oto / jako
 by do pierwszey síly y zdrowia przysc mogla. Bo jesliby
 (czego strz: z Boze) dluzey w tym bolu trwac miała: á cze-
 go in sego / jedno zwatpiwšy južo porátowaniu swym / os-
 státnie

Przemowá tegoz Autora do Stanow Koronnych.

W teniego wypadku spodzie wácbý sie jey przyšlo. Do czego
á y jey nie przychodilo: przez czlonki swe chociaż bárzo
szorzátey zránione/ przez głowe naprzod swoje/ to jest ob-
wieńcá swego w którym was porodziła: przez rece w któ-
rych nośi Sákrámentá swiete/ ktorými was karmiła/ y do-
tych czasow karmić nie przestawa: przez bok nákoniec
swoy/ z ktorego was krwia niewinna Páná Zbáwiciela ná-
szego omyła/ **W. M. N.** wszytkich synow swych prośi y
obiektuje. My też imieniem wszytkiego Duchowienstwá
oto **W. M. N. pp.** y Bráci nášey miły prosimy/ y jáko
náypilniey vsilujemy/ ábyscie **W. M.** privata wszytkie
studia ná stronie odlozywszy/ pilno te spráwe wzieni przed
sie/ y umiárkowanemi ánimusámi wywrzeli w to/ co wra-
zá **PANU** Bogá wszechmogácego/ chwale jego swiez-
tá/ á potym y náš slugi jego/ y ták te rzeczy ná práwowá-
li y leczeli/ coby bylo z pomnoženiem chwały imienia jego
swietego/ z zbáwieniem duś ludzkich/ z ochroná praw
kościelnych/ á nieśmiertelná chwálá **W. M. N.** y po-
tomstwá **W. M. N.** w czym ábys nam wszytkim pá-
nie Boże wszechmogácy obrońco náš jedyny z miłosierdzia
swego s. pobłogosłáwić raczył/ oto cie wszyscy
pokornie prosimy /
Amen.

